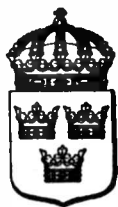

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 22

ANDRA KAMMAREN

1964

5—8 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 5 maj

Svar på frågor av:	Sid.
herr Grebäck ang. broarna till Mäläröarna	5
herr Wiklund ang. införande av ett elektroniskt platsreserverings-system vid statens järnvägar	5
herr Lindahl ang. begärd utredning rörande en från cyklismens synpunkt bättre planering av samhällen och vägbyggnader	6
herr Nordgren ang. frivillig kvarsättning i gymnasiet	7
herr Börjesson i Falköping ang. åtgärder mot den illegala narkotika-handeln	8
herr Eliasson i Sundborn ang. arbetstillfällena i skogsbygderna	9
herr Larsson i Hedenäset ang. tidpunkten för framläggande av proposition om lokaliseringspolitiken	10
herr Holmberg ang. samernas bostadsförhållanden m. m.	10
herr Börjesson i Falköping ang. användande av check vid inbetalning till statlig myndighet	11
herr Nilsson i Bästekille ang. ersättning till fiskare för intrång genom skjutningar på Ravlundafältet	12
herr Larsson i Borrby ang. konsumentpriset på socker	12
Svar på interpellationer av:	
fru Kristensson ang. postverkets befordringspolitik	13
herr Dahlgren ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges	20
Meddelande om enkel fråga av herr Carbell ang. vården av de vid fångvårdsanstalter intagna	25

Onsdagen den 6 maj

Meddelande ang. plenum fredagen den 8 maj	26
Stämpelskatteförordningen, m. m.	26
Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.	37

	Sid.
Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.	47
Nybyggnad av kasernetablissemment m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente.....	55
Pension till förre vaktmästaren vid de svenska institutionerna i Lützen, förvaltaren Hans Svensson.....	57
Rättshjälp i administrativa mål.....	57
Straffpåföljden vid vårdslös deklaration.....	60
Lag om bidragsförskott, m. m.	62
Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.....	67
Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.....	101
Interpellationer av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. tryggnad av den enskildes rättstillstånd vid handläggningen av vissa domstolsärenden.....	113
herr Persson i Heden ang. omreglering av vissa äldre livräntor.....	114
herr Hedlund ang. de disciplinära förhållandena i skolan.....	115
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Nettelbrandt ang. de s. k. sommarstängningarna inom sjukvården.....	116
herr Ståhl ang. överförande av vissa vårdfall från landstingens barnhem till ungdomsvårdsskolor.....	116
herr Vigelsbo ang. arvodesanställning för pensionerade officerare i försvarsförvaltningen.....	116
herr Magnusson i Nennesholm ang. inrättande av ett centralt trafikinstitut.....	116

Fredagen den 8 maj

Svar på interpellation av herr Spångberg ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtfors.....	116
Interpellation av herr Edlund ang. löne- och tjänstgöringsförhållandena för kaptenerna inom försvaret.....	124
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Börjesson i Falköping ang. möjligheterna att i Finland avlyssna svenska radioprogram.....	126
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. sovvagnsförbindelse på järnvägssträckan Östersund—Storuman.....	126
fru Kristensson ang. familjeberedningens intervjuundersökning	126

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 maj

Bevillningsutskottets betänkande nr 42, ang. stämpelskatteförordning, m. m.	26
--	----

Tisdagen den 5 maj

Kl. 15.00

§ 1

Svar på fråga ang. broarna till Mäläröarna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Grebäck har frågat mig när de nuvarande broarna till Mäläröarna — Drottningholmsbron och Nockebybron — kan väntas bli ersatta av bättre och bärkraftigare broar.

I gällande flerårsplan för byggande av storbroar under perioden 1964—1968 är bron över Mälaren vid Nockeby upptagen med medelstildelning åren 1965—1968. I samma plan är även upptagen bron över Mälaren vid Drottningholm med medelstildelning t. o. m. år 1967. Nockebybron beräknas vara färdigställd år 1968 och Drottningholmsbron ett år senare.

Vidare anförde

Herr **GREBÄCK** (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för de värdefulla upplysningar han lämnat såsom svar på min fråga. Av svaret tycks framgå, att det äntligen skall bli slut på det långvariga lidande som inbyggarna på Svartsjölandet under många år varit utsatta för. Jag skulle tro att inte minst de som är verksamma inom den yrkesmässiga trafiken — särskilt lastbilstrafiken — kommer att dra en suck av lättnad, när de nu fått veta att man kan räkna med att det inom över-skådlig tid skall bli slut på alla de trakasserier som de — med rätt eller orätt

— anser sig ha varit utsatta för från de övervakande myndigheternas sida.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. införande av ett elektroniskt platsreserveringssystem vid statens järnvägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund har frågat mig när SJ kommer att utrustas med elektroniskt platsreserveringssystem, som kan betjäna åtminstone de större biljettexpeditionerna för beställning av sitt- och sovplatser och motverka tendensen till köbildning vid dessa.

Inom SJ har sedan några år pågått utredning av frågan om införande av automatisk sitt- och sovplatsbokning. Frågan har från flera synpunkter varit komplicerad att lösa. F. n. föreligger emellertid förslag till ett bokningssystem omfattande ca 150 bokningsställen, spridda över SJ-nätet och anslutna till en elektronisk bokningscentral i Stockholm. Totalkostnaden beräknas till ca 15 mkr., exklusive lokaler. Jag har fått besked om att järnvägsstyrelsen inom de närmaste månaderna kommer att taga ställning till förslaget.

Vidare anförde

Herr **WIKLUND** (fp):

Herr talman! För svaret på min fråga angående ett elektroniskt bokningssystem för SJ-biljetter ber jag att få tacka herr statsrådet Skoglund.

Svar på fråga ang. begärd utredning rörande en från cyklismens synpunkt bättre planering av samhällen och vägbyggnader

Motivet för min fråga är en viss, påtaglig tendens — särskilt denna tid på året — till köbildning vid de större SJ-expeditionerna för reservationer av sov- och sittplatsbiljetter.

Jag medger att det finns köer i vårt samhälle som är allvarligare, men de köer jag nu tänker på kan också vara besvärande och tidsödande, t. ex. för gamla och sjuka biljettköpare i större befolkningscentra.

Jag erinrar om att SJ nu mer än någonsin är ett affärsdrivande verk och därför bör rationalisera sin verksamhet så mycket som det är ekonomiskt rimligt och möjligt. SAS har sedan lång tid betjänat sig av datamaskiner för platsreservationer. För något år sedan meddelades, att bolaget vid kommande årsskifte skall ta i bruk en ny, modernare och sekundsnabb bokningsanläggning, som både rekvirerar biljetter och ger bekräftelse om gjorda platsbeställningar.

SJ synes ha dröjt med motsvarande rationaliseringsåtgärder. SJ har visserligen speciella problem med sina bokningar jämfört med SAS, men dröjsmålet är ändå beklagligt. Det är dock glädjande att det nu ser ut som om SJ:s service till den resande allmänheten skulle komma att förbättras, även om frågan inte är löst enbart genom att ett förslag föreligger.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. begärd utredning rörande en från cyklismens synpunkt bättre planering av samhällen och vägbyggnader

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindahl har frågat mig när jag har för avsikt att tillsätta den av riksdagen i december 1963 begärda utredningen rörande en från cyklismens synpunkt bättre planering av samhällen och vägbyggnader.

Som svar på frågan vill jag meddela att jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att riksdagens skrivelse i ämnet överlämnas till den utredning som skall behandla frågan om den översiktliga vägplaneringen.

Vidare anförde

Herr **LINDAHL** (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för beskedet, att den av höstriksdagen 1963 begärda utredningen om en för cykeltrafiken bättre avpassad planering av gator och vägar nu skall komma till stånd. Formerna för denna utredningsarbete är av mindre intresse. Det är möjligt att den väg statsrådet anvisar är den bästa. Huvudsaken är att utredningsarbetet snart kommer till stånd.

Det är nog så att cyclisterna känner sig som det bortglömda folket. Jag ville med min fråga påminna om att cykeln fortfarande är ett billigt och smidigt fortskaffningsmedel för många människor, på många platser det mest anlita- de för färd till och från arbetet. Cykeln har som bekant också stort värde ur hälso- och rekreationssynpunkt. Men vi vet att cyklister och mopedister samtidigt är utsatta för stora olycksfalls- risker.

Med bland annat denna motivering ställde sig riksdagen förra året bakom kravet på en utredning. Utskottet framhöll också att övergången till högertrafik sannolikt kommer att medföra vissa svårigheter för cyklisterna, bland vilka förekommer ett stort antal barn och äldre personer. Detta skrevs i december 1963. Vi har nu kommit fem månader närmare dagen H. Dagens besked

Svar på fråga ang. frivillig kvarsittning i gymnasiet

att denna utredning kommer till stånd hälsas därför med tillfredsställelse.

Härmed var överläggningen slutad.

mer begränsade möjligheter att konkurranskomplettera anser jag sålunda riktig.

Vidare anförde

§ 4

Svar på fråga ang. frivillig kvarsittning i gymnasiet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordgren har frågat om det inte vore riktigare tillåta komplettering av betyg från gymnasium än frivillig kvarsittning i den utsträckning som nu förekommer.

Mitt svar blir: Nej.

Eftersom detta svar redan har kommenterats i pressen vill jag tillägga att av totalt 13 600 elever i högsta ringen 1961/62 avstod närmare 400, d. v. s. ungefär 3 procent, från att gå upp i studentexamen fastän de enligt rektorernas bedömning torde ha haft möjlighet att avlägga examen. Av de cirka 48 500 eleverna i övriga ringar avstod mindre än 1 procent från flyttning till högre ring fastän de hade flyttats eller skulle ha flyttats om de provat vid höstterminens början.

Den frivilliga kvarsittningen har sålunda — om man bortser från högsta ringen — ännu inte någon nämnvärd omfattning. Gymnasieutredningen har beaktat dessa förhållanden och framlagt förslag som om de genomföres kommer att möjliggöra att frivillig kvarsittning förhindras då så är önskvärt. Redan de förändrade formerna för studiernas avslutning kommer att få en gynnsam effekt i detta hänseende.

Jag vill slutligen erinra om de mycket ogynnsamma erfarenheter av komplettering av studentbetyg vi har från 40- och 50-talen då denna komplettering under vissa perioder hade en utomordentligt stor omfattning. Den utveckling som därefter skett mot allt

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan rörande den alltmer utbredda tendensen att elever går om högsta eller näst högsta ringen för att därigenom försöka förbättra sina betyg eller sitt betyg i något ämne. Svaret var kort och klart. Jag tackar för det och även för kommentarerna.

Jag förstår mycket väl att det kan finnas behov av att komplettera betyget i visst ämne. Jag förstår däremot inte varför ecklesiastikministerns svar var ett så klart nej. Jag tröstar mig med att gymnasieutredningen enligt statsrådets kommentar till svaret tydligen är inne på tanken att söka undvika onödig kvarsittning. Jag noterar med tillfredsställelse att det enligt den statistik som ecklesiastikministern redovisade endast gällde tre respektive mindre än en procent av eleverna om man beräknar genomsnittet för hela landet. Anledningen till frågan var emellertid att den undersökning jag hade gjort i mitt eget län visade mycket högre procent-siffror 10 à 20 % och att därför alla — både elever, föräldrar och lärare — som jag talat med om saken, undrar om man inte skulle kunna återgå till den tidigare ordningen att en elev kan få komplettera sina betyg. På föräldrarhåll och även på elevhåll anser man att skolorna är hårt belastade, med brist på bl. a. lärarkrafter. Det blir en onödig belastning av läroverken om tio à femton procent eller kanske upp emot tjugo procent av eleverna utnyttjar möjligheten att gå om sista eller näst sista klassen även om de är godkända för uppflyttning. Detta inkräktar på skolans kapacitet, tär på anslagen och förlänger elevernas utbildningstid i ti-

Svar på fråga ang. åtgärder mot den illegala narkotikahandeln

der då vi behöver få ut eleverna så snart som möjligt i produktivt arbete, och det favoriserar dessutom elever med välsituerade föräldrar.

Jag tackar ånyo för svaret, och jag gläder mig åt att ecklesiastikministern dock i viss mån delar min uppfattning, att döma av vad statsrådet sade om gymnasieutredningen. Jag hoppas att statsrådet kommer att medverka till att vi så småningom får en ändring på denna punkt till gagn för alla parter och speciellt för ungdomen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. åtgärder mot den illegala narkotikahandeln

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat om jag vill redogöra för omfattningen av den illegala narkotikahandeln och huruvida regeringen planerar skärpta åtgärder mot denna verksamhet.

Till svar härpå får jag anföra följande.

För narkotikabrott dömdes under 1962 88 personer, under 1963 105 personer och hittills under 1964 51 personer. Dessa siffror tyder på en fortgående ökning i fråga om omfattningen av denna brottslighet.

Den illegala narkotikahandlingen har under en följd av år varit föremål för myndigheternas oavlätliga uppmärksamhet. Vid senaste årsskifte trädde en ny narkotikaförordning i kraft, vilket innebar en straffskärpning för narkotikabrott. Normalstraffet för sådant brott är nu frihetsstraff. Tillfredsställande möjligheter föreligger nu också att använda olika slag av tvångsmedel under brottsutredningen. Genom åtgärder från medicinalstyrelsens sida har vidare en

radikal nedskärning skett i fråga om antalet förskrivningar avseende narkotika. Sedan 1960 har detta antal sjunkit från ca 700 000 per år till ca 215 000 under 1963. Apotekens stöldskydd har också undan för undan förbättrats.

En ökning har däremot inträtt i fråga om insmuggling av narkotika, varjämte på senare tid även förekommit viss inhemsk illegal tillverkning av narkotika. För att komma till rätta härmed och med den illegala handeln inom landet krävs en intensifiering beträffande övervakningen av misstänkta personer och förstärkning av utredningsresurserna. Enligt vad jag inhämtat undersöks f. n. möjligheterna att inom ramen av nuvarande personalresurser överföra ytterligare polispersonal till denna verksamhet. Det förslag till ny organisation av polisväsendet, som för närvarande prövas av riksdagen, innefattar ökade möjligheter att sätta in personalen där den bäst behövs.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till inrikesministern få framföra mitt tack för svaret. Av svaret framgår med all önskvärd tydlighet att den illegala narkotikahandeln under de senaste åren stadig har tilltagit i omfattning. Säkerligen kan man förutsätta att det har begåtts ett betydligt större antal narkotikabrott än vad inrikesministern har redovisat, eftersom väl tyvärr åtskilliga överträdelser aldrig kommer till myndigheternas kännedom på grund av de särskilda svårigheter som föreligger att komma åt »narkotikahajarna».

Det kan konstateras att under senare år skärpta åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med den illegala narkotikahandeln. Sålunda har vi fått en ny narkotikaförordning med skärpta straffbestämmelser för narkotikabrott. Man får hoppas att straffskärpningen skall verka avskräckande åt-

Svar på fråga ang. arbetstillfällena i skogsbygderna

minstone på vissa av dem som bedriver illegal narkotikahandel eller som illegalt tar befattning med narkotiska ämnen.

Trots att man väntar vissa positiva resultat av de åtgärder som vidtagits i kampen mot den illegala narkotikahandeln är man ändock, kan jag försäkra inrikesministern, på ansvarigt håll allvarligt oroad över utvecklingen och särskilt över faran för att heroin och andra liknande ämnen skall föras in på den svenska marknaden.

Som det nu är kämpar man trots allt med otillräckliga resurser. Vill det sig illa kan situationen bli ohållbar. Därför noterar jag med tillfredsställelse inrikesministerns villighet att inom ramen för nuvarande personalresurser överföra ytterligare polispersonal för kampen mot den illegala narkotikahandeln.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. arbetstillfällena i skogsbygderna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn har frågat om jag uppmärksammat svårigheterna att bereda äldre arbetskraft sysselsättning på grund av nedskärningen av de skogliga beredskapsarbetena och om jag överväger åtgärder i syfte att öka arbetstillfällena i skogsbygderna.

Som svar får jag anföra följande.

För närvarande pågår en snabb avveckling av flertalet beredskapsarbeten över hela landet. Denna avveckling är nödvändig med hänsyn till det nuvarande konjunkturläget. Under sommaren kommer i stort sett inte några andra beredskapsarbeten att bedrivas än sådana som är avsedda att bereda sys-

selsättning åt olika grupper av handikappade. En förhållandevis stor del av de kvarstående statliga beredskapsarbetena torde komma att utgöras av skogliga arbeten.

Vidare anförde

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret, även om det knappast är något direkt svar på min fråga.

Att beredskapsarbetena bör skäras ned när konjunkturläget kännetecknas av hög sysselsättning råder det väl ganska stor enighet om. Men det går knappast att vidta sådana åtgärder generellt, utan hänsyn får tas till möjligheterna att bereda annan sysselsättning. Svårigheterna därvidlag är stora när det gäller den äldre arbetskraften i skogsbygderna.

Låt mig anföra ett exempel från mitt hemlän. Där har arbetsmarknadsstyrelsen skurit ned möjligheterna för länsarbetsnämnden att, med beaktande av konjunkturläget, kunna ge sysselsättning åt den äldre arbetskraften i den utsträckning man önskat. Situationen torde vara likartad också i andra skogslän.

Jag tar upp detta problem därför att de starka nedskärningarna av de skogliga beredskapsarbetena — jag tänker närmast på röjningsarbetena — vällar stora bekymmer inte bara för de arbetare som har sagts upp från sina anställningar utan också för de kommunala organen. Det gäller här en arbetskraft som är mycket starkt lokalt bunden och som, därom torde råda enighet, endast i mycket liten utsträckning är omplacerbar på arbetsmarknaden. I vissa fall är genomsnittsåldern i de arbetslag jag tänker på över 60 år. Det måste väl ändå vara riktigare, herr inrikesminister, att ge denna äldre arbetskraft möjligheter att fortsätta i de arbeten, som i varje fall en hel del av

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av proposition om lokaliseringpolitiken — Svar på fråga ang. samernas bostadsförhållanden m. m.

kommunerna har engagerat sig i ekonomiskt, än att handla så att denna arbetskraft blir arbetslös. Att hävda att man måste göra dessa människor arbetslösa därför att konjunkturpolitiken kräver en avveckling av beredskapsarbetena är en argumentation vars hållfasthet jag tvivlar på. Även om jag är på det klara med att riktpunkten för konjunkturpolitiken måste vara att avveckla beredskapsarbeten när konjunkturen ger anledning därtill har jag svårt för att acceptera föreställningen att det skulle vara nödvändigt att ställa den äldre, lokalt bundna och svårplacerade arbetskraften utan arbete för att kunna följa de konjunkturpolitiska riktlinjerna. Jag finner detta mycket otillfredsställande, herr talman, och jag måste beklaga att inrikesministerns svar är så negativt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av proposition om lokaliseringpolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Hedenäset har frågat mig om Kungl. Maj:t kommer att under vårriksdagen framlägga proposition om en aktiv lokaliseringpolitik.

Det kommer icke att bli möjligt att framlägga en proposition i ämnet redan under vårriksdagen. Vi arbetar på att om möjligt kunna färdigställa och offentliggöra propositionen under sommaren, så att den sedan kan behandlas av höstriksdagen.

Vidare anförde

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag ber att till inrikes-

ministern få framföra mitt tack för svaret på min fråga, även om jag tyvärr måste notera att svaret till sitt innehåll inte var glädjande.

Ett genomförande av en aktivare lokaliseringpolitik förutsätter inte blott ett riksdagsbeslut utan framför allt även planering, insatser och initiativ på det lokala planet. För detta arbetes genomförande är det dock en förutsättning att känna till vilka statliga insatser som kan påräknas. Därför är den försening av propositionen som föreligger att beklaga. Den är även beklaglig ur den synpunkten att alla de som väntar och hoppas på en effektivare lokaliseringsinsats från statens sida får vänta ytterligare innan klarhet vinnes om huruvida inrikesministern och regeringen förmår att »stå pall» mot de negativa tongångar, som kommit till uttryck i en del remissyttranden.

Jag tackar således för svaret, även om jag beklagar den försening som har meddelats. Jag hoppas att den inte skall följas av ytterligare förseningar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. samernas bostadsförhållanden m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har frågat socialministern om han avser att vidtaga åtgärder för att åstadkomma förbättringar i fråga om samernas bostads-, sysselsättnings-, utbildnings- och hälsovårdsförhållanden.

Av de frågor herr Holmberg räknat upp är det endast hälsovården som tillhör socialdepartementet.

I Norrbottens län har landstinget för några år sedan slutfört en omfattande utredning om samebarnens hälsoför-

Svar på fråga ang. användande av check vid inbetalning till statlig myndighet

hållanden. Varje större sameläger i Norrbottens län har besökts en gång årligen av provinsialläkare, närmast från Jokkmokks, Vittangis, Kirunas och Arjeplogs distrikt samt MalMBERGETS andra distrikt. Landstinget har i samråd med länsstyrelsen och efter överläggningar med talesmännen för samerna planer på att utvidga verksamheten till att omfatta även de mindre same-lägren. Dessutom företar distriktssköterskorna, som i regel är sköterskebarnmorskor, i rätt stor utsträckning resor till same-lägren utöver sina resor tillsammans med provinsialläkarna.

Med anledning av herr HOLMBERG'S högst allmänt formulerade fråga vill jag för min del endast uttala, att ytterligare förbättringar av hälsovårdsförhållandena bör komma samerna till del lika väl som andra medborgare. I övrigt torde inrikesministern komma att lämna herr HOLMBERG'S svar vid ett senare tillfälle.

Vidare anförde

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Statsrådets hänvisning till en del åtgärder som redan vidtagits eller ytterligare skall vidtagas med anledning av situationen för rennärningen tyder på att han talar om en annan kategori samer än de samer jag har frågat om. De missförhållanden jag har beskrivit gäller sådana bofasta samer som inte längre kan försörja sig på renskötsel. Kiruna socialnämnd har verkställt en utredning som visar att i samebyar med övervägande sådan befolkning odrägliga slumförhållanden uppstår. Vissa samer bor för närvarande i torvkojor och andra hälsovådliga bostäder. Mer än en tredjedel har blivit socialvårdsfall på grund av det ekonomiska läge som inträtt med anledning av förändringarna inom renskötseln, och ungdomen får inte erforderlig utbildning. Samefolkets egen tidning har karakteriserat detta som medeltidsförhållanden.

Jag har redan fått ett svar av jordbruksministern, som har i huvudsak samma inriktning som det svar jag nu har fått. Jordbruksministern ville också stycka sönder problemet i vart för sig fristående departementsärenden. Vid ett tidigare tillfälle signalerade socialministern att jag skulle få svar även från inrikesministern, och det har jag nu fått. Jag tar gärna emot hur många svar som helst från regeringens medlemmar; huvudsaken är att ingripanden sker så snabbt som möjligt så att ordentliga förhållanden uppstår. Eftersom tre statsråd nu är engagerade i denna fråga, bör det nu kunna bli resultat. Jag tror i alla fall att man till slut måste ta itu med hela denna fråga i ett sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9**Svar på fråga ang. användande av check vid inbetalning till statlig myndighet**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har bett mig redogöra för vilka bestämmelser som gäller i fråga om användandet av check vid inbetalning till statlig myndighet.

Jag förutsätter att frågan gäller förvaltningsmyndigheter, främst då länsstyrelserna. Inom ramen för den begränsade kassaförvaltning som där förekommer kan check som betalningsmedel accepteras.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få tacka för det korta men positiva svaret på min fråga. Nu hoppas jag bara att finansministerns svar skall tränga

Svar på fråga ang. ersättning till fiskare för intrång genom skjutningar på Ravlundafältet — Svar på fråga ang. konsumentpriset på socker

ned till de olika länsstyrelserna så att dessa inte skall vägra att ta emot en check, om man vill betala med en sådan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. ersättning till fiskare för intrång genom skjutningar på Ravlundafältet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat mig när förslag kommer om ersättning till fiskarna för intrång i deras yrkesutövning i anledning av skjutningarna på Ravlundafältet.

Till svar vill jag meddela, att i konseljen den 29 april 1964 beslut fattats om proposition till riksdagen angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m. Jag räknar med att propositionen skall kunna avlämnas i riksdagen omkring den 15 maj 1964. I propositionen kommer bland annat att behandlas frågan om ersättning till fiskarna vid Ravlunda.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsminister Andersson för svaret, som kom snabbt och även var positivt.

Anledningen till att jag frågade var just att man där nere undrat hur länge det möjligen skulle dröja innan något skedde. Vi vet båda att detta är ett stort intrång. Därför hälsar både jag och de berörda parterna med stor tillfredsställelse att vi så snart kan få en proposition framlagd.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Herr talmannen meddelade, att herr Hermanssons fråga angående priserna på importvaror från EFTA-länderna komme att besvaras vid ett senare sammanträde.

§ 12

Svar på fråga ang. konsumentpriset på socker

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet HERMANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har frågat om jordbruksministern vill redogöra för hur konsumentpriset på socker utvecklats under den tid sockerimporten till vårt land ökat och för om några åtgärder övervägs i anledning av denna utveckling.

Sockerimportens ökning under senaste året beror på att den inhemska produktionen varit lägre än normalt. Samtidigt har även världsproduktionen av olika skäl varit låg. Detta har lett till att såväl världsmarknadspriset som det inhemska konsumentpriset legat högt. Sistnämnda pris hade i november 1963 stigit till i genomsnitt 2: 20 kr per kg, men har därefter åter sjunkit och var i mars 1964 1: 76 kr. I anledning av prisutvecklingen har vidtagits de åtgärder som varit möjliga enligt gällande sockerreglering. Sålunda har, när priset legat över den övre prisgränsen, införselavgiften helt avskaffats och exportförbud införts. Några ytterligare åtgärder har ej övervägts. Jag vill tillägga att man för närvarande har anledning hysa vissa förhoppningar om återgång till mera stabila förhållanden på världsmarknaden för socker.

Vidare anförde

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Det råder i vårt land

Svar på interpellation ang. postverkets befodringspolitik

en allmänt utbredd missuppfattning, att man vid import av livsmedel också erhåller billiga sådana.

Jag hoppas att statsrådets svar i denna fråga kan medverka till att vi snarast kommer bort från denna villfarelse. Vi har här ett exempel på hur man sänker den svenska produktionen av ett viktigt livsmedel och av den anledningen blir tvungen att importera, med påföljd att konsumenterna dyrt får betala denna import genom att vidkännas höga priser på dessa produkter. Jag är förvånad över att konsumenterna inte långt tidigare har krävt åtgärder för undvikande av ett sådant förhållande.

Det är riktigt som statsrådet säger att vi nu har ett regleringssystem som orsakar denna situation och som, när införselavgifterna försvinner, tyvärr också innebär att den svenska odlingens rëntabilitet blir ytterligare försämrad.

Socketfabriksaktiebolaget har genom kraftiga investeringar rationaliserat fabriksdriften. För produktionen är man framme vid superenkornsfrö och solohackning.

Genom forskning och försök räknar man med att 1969 ha tillgång till det på genetisk väg framställda monogerm fröet — med allt vad detta innebär av arbetskraftsbesparing.

Då får det väl anses som ganska anmärkningsvärt om vi skulle stå i den situationen att — när det är tid att börja skörda frukterna av allt detta rationaliseringsarbete — vi samtidigt genom vår produktionsprispolitik och rådande regleringssystem har nedbringat odlingen till ett minimum.

Jag hoppas emellertid att åtgärder kommer att vidtagas som kan föra utvecklingen i annan riktning. Min kompletterande fråga till statsrådet lyder: Är statsrådet villig medverka till att i konsumenternas intresse vid den framtida planeringen av det svenska jordbruket sockerproduktionen sättes in i sitt rätta sammanhang med hänsyn till det svenska konsumtionsbehovet och

inte till den nu aktuella — på grund av bristande lönsamhet — alltför hårt nedbantade produktionsarealen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidne april.

§ 14

Herr talmannen meddelade, att herrar Nilsson i Lönsboda och Blomkvist enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna, herr Nilsson i Lönsboda från och med den 5 innevarande maj tills vidare och herr Blomkvist under tiden den 4—den 24 maj.

Herrar Nilsson i Lönsboda och Blomkvist beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 15

Svar på interpellation ang. postverkets befodringspolitik

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare fru Kristensson har frågat mig

1. om jag uppmärksammat den betydande personalavgången inom postverket,

2. om jag anser att postverkets befodringspolitik, särskilt vad gäller kompetensvillkoren, bidragit härtil och om jag i så fall vill medverka till en ändring i berört avseende samt

3. om jag vill verkställa en undersökning om huruvida inom postverket naturaliserade svenskar missgynnats i befodringsavseende.

Som svar på dessa frågor vill jag till en början erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 21 mars 1958 förordnat, att vad då gällande instruktion för

Svar på interpellation ang. postverkets befodringspolitik

generalpoststyrelsen innehöll om avlagd examen såsom kompetensvillkor för viss befattning — den s. k. formella kompetensen — skulle upphöra att gälla. I den från och med den 1 augusti 1960 gällande nya instruktionen saknas föreskrifter om kompetensfordringar. Det bör framhållas att upphävandet av de formella kompetensvillkoren icke innebar att kraven på reella kunskaper skulle minskas.

Efter överläggningar med de tre berörda personalorganisationerna Posttjänstemännens förening, Svenska postförbundet och Postverkets tjänstemannaförbund har generalpoststyrelsen i april 1961 uppdragit åt en kommitté innefattande företrädare för generalpoststyrelsen och de nämnda personalorganisationerna — postverkets utbildningskommitté — att allsidigt utreda hela kompetensfrågan inom postverket. I avvaktan på kommitténs förslag har styrelsen efter samråd med personalorganisationerna ansett det lämpligt att i princip tills vidare bibehålla hittills gällande krav på viss postal yrkesutbildning vid tillsättandet av tjänster. Kommitténs arbete har fördröjts och väntas bli färdigt först under 1965.

Det bör framhållas, att postverkets personal liksom andra statsanställda har möjlighet att anföra besvär hos Kungl. Maj:t över tjänstetillsättningar. Avgörande för Kungl. Maj:ts bedömning av uppkommande besvärsmål är givetvis huruvida klaganden anses ha större reell kompetens än den utnämnde.

Vad angår frågan om personalavgången inom postverket kan jag nämna, att den största avgången sker i kontorsbiträdes- och postiljonskarriärerna, vilka 1963 omfattade cirka 7 200 respektive 12 200 personer. I kontorsbiträdeskarriären nyanställdes under 1963 cirka 1 900 och avgick cirka 1 700 personer. Avgången som också innefattar viss personalreducering gäller huvudsakligen postbanken, som har cirka 5 000 an-

ställda. I postiljonskarriären åter nyanställdes under 1963 cirka 2 700 och slutade cirka 2 100 personer, däribland 1 190 arvodesanställda elever.

Helt allmänt kan sägas att personalavgången påverkas av rådande högkonjunktur med viss överrörlighet på arbetsmarknaden och brist på arbetskraft, särskilt inom de tre storstadsområdena i landet där omkring hälften av postverkets personal är sysselsatt. Huruvida avgången bland personal med jämförbara arbetsuppgifter är relativt sett större i postverket än i andra företag är svårt att bedöma. Sannolikheten talar väl för att det här är fråga om en allmän företeelse på arbetsmarknaden. Postverket har emellertid speciella svårigheter genom att dess verksamhet i ganska betydande utsträckning måste bedrivas under s. k. obekvämt arbetstid.

Sammanfattningsvis skulle jag som svar på frågan om personalavgången vid postverket vilja uttala, att det icke kan uteslutas att kompetensvillkoren i viss utsträckning påverkat avgången av personal från verket. Som tidigare nämnts har ju avsikten med 1958 års beslut varit att den reella kompetensen skall tillmätas avgörande betydelse. Jag är givetvis beredd verka för att generalpoststyrelsen intensifierar sina ansträngningar att lösa personal- och utbildningsfrågorna inom postverket. Som ett led i dessa ansträngningar bör arbetet inom den av styrelsen tillsatta postverkets utbildningskommitté påskyndas. Jag förutsätter, att kommittén i sitt arbete beaktar föreliggande möjligheter att i samverkan med den kommunala yrkesskolverksamheten anordna utbildning för vissa personalkategorier.

Vad härefter gäller frågan, om naturaliserade svenska medborgare skulle ha missgynnats i befodringshänseende inom postverket vill jag nämna, att drygt 400 eller det övervägande flertalet av dessa naturaliserade är anställda hos generalpoststyrelsen och främst vid postbanken. Fem av dessa innehar

Svar på interpellation ang. postverkets befordringspolitik

anställning i lönegraderna 23, 19 och 15. I hela postverket tillhör uppemot 400 kontorbiträdeskarriären och ett fyrtiotal postiljonskarriären. Samtliga är givetvis anställda på samma villkor som övriga svenska medborgare och behandlas enligt vad generalpoststyrelsen uppger på samma sätt. Ett faktum är att avgången är relativt sett lägre bland anställda av utländsk härkomst än bland övrig personal. Givetvis har de naturaliserade samma möjlighet som övriga anställda vid postverket att besvärsvägen få sina anställningsförhållanden prövade av Kungl. Maj:t. Så har efter vad jag kunnat finna endast skett i ett enda fall under senare år.

Allmänt vill jag framhålla, att jag icke funnit några särskilda omständigheter som pekar på att vid postverket anställda naturaliserade svenskar skulle ha missgynnats i befordringshänseende. I den mån befordringsproblem föreligger för deras del torde de vara av samma slag som för annan personal. Härvidlag vill jag erinra om vad jag nyss sade om önskvärdheten av ökade ansträngningar från generalpoststyrelsens sida, då det gäller att lösa personal- och utbildningsfrågorna inom verket.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Det som har varit av bestående värde när man tagit del av interpellationssvaret tycker jag är det som kommunikationsministern sade om att han var beredd att verka för att generalpoststyrelsen skulle komma att intensifiera sina ansträngningar att lösa personal- och utbildningsfrågorna inom postverket. Det tyder såvitt jag kan förstå på att kommunikationsministern har den uppfattningen, att allt inte är bra som det är för närvarande.

Låt mig sedan, herr talman, göra någ-

ra kommentarer till kommunikationsministerns svar. Kommunikationsministern erinrar om att kravet på den formella kompetensen har upphört men att kravet på reella kunskaper ändå bibehålles. Detta är naturligtvis riktigt. Men sedan anför kommunikationsministern någonting som jag tycker låter litet dunkelt. Han säger att i avvaktan på kommitténs förslag har generalpoststyrelsen efter samråd med personalorganisationerna ansett det lämpligt att i princip tills vidare bibehålla hittills gällande krav på viss postal yrkesutbildning vid tillsättande av tjänster. Jag är ledsn, men jag kan inte riktigt tolka det uttalandet. Innebär det att man ändå i realiteten försöker vidmakthålla kravet på en viss formell kompetens, eller hur skall man tolka uttalandet?

Därefter säger kommunikationsministern att det bör framhållas att postverkets personal har samma möjlighet som andra att anföra besvär och att Kungl. Maj:t då kommer att i sin bedömning ta hänsyn till den reella kompetensen. Det är väl litet dunkelt uttryckt. Jag hoppas att jag får ett besked från kommunikationsministern om hur detta uttalande skall tolkas. Jag kan inte fatta att det riktigt stämmer med det sätt på vilket Kungl. Maj:t enligt sitt beslut skall bedöma sådana besvärssärenden.

Beträffande den redovisade statistiken över personalavgången, så är den i och för sig ägnad att väcka betänkligheter. Det är en synnerligen stor avgång som här redovisas. Det kan inte vara bra för ett verk att förlora välutbildad arbetskraft, som är erfaren inom sina speciella arbetsområden, och i stället få nyanställd personal som måste sättas in i arbetsuppgifterna. Bara det måste leda till stora svårigheter för den kvarvarande personalen, och man kan riskera att komma in i en ond cirkel. Personalbristen leder i och för sig alltså till ökade personalsvårigheter, så att

Svar på interpellation ang. postverkets befordringspolitik

den kvarvarande välutbildade personalen till slut inte orkar med de påfrestningar som de ständiga tillskotten av ovan personal medför.

Kommunikationsministern nämner ingenting om postexpeditörerna, och ändå har jag den bestämda känslan att det är en ganska stor avgång även bland dem. Man har i dag, såvitt jag har förstått, ungefär 2 000 utbildade postexpeditörer, och avgången har beräknats till 120.

Vidare har det sagts mig, att postbiträden och brevbärarytträden över huvud taget inte förs in i statistiken, eftersom denna personalkategori är arvodesanställd, och ändå är avgången synnerligen stor bland denna personal.

När därför kommunikationsministern säger att det är svårt att göra gällande att personalproblemen skulle vara allvarligare inom postverket än på andra håll, skulle jag vilja invända att detta är svårt bl. a. därför att man inte har en fullständig statistik över personalförhållandena inom postverket. Jag undrar om det inte vore angeläget att så snart som möjligt få en fullständig statistik, så att man verkligen kunde bedöma personalläget i dess helhet.

Nu utgör postverkets löner inte mindre än 80 procent av verkets totala kostnader. Det är en ganska hög siffra. När det därför ständigt redovisas så stor personalavgång, borde detta bl. a. ur ekonomisk synpunkt mana till eftertanke. Jag har tagit reda på hur man brukar beräkna de kostnader som är förenade med nyanställning av personal. Det är ju inte bara det, att man mister välkvalificerade befattningshavare, utan verket får ju vidkännas en direkt utgift när personal nyanställs.

Det har gjorts stickprov inom vissa industriföretag och av dem framgår att kostnaden för att nyanställa en genomsnittsarbetare uppgår till mellan 3 000 och 5 000 kronor. I den kostnaden inbegripes då först och främst rekryteringskostnaderna. Man skall vända sig

till arbetsförmedlingen, man skall eventuellt annonsera, man skall ta kontakt med besökande och man skall sätta i gång hela det registreringsförfarande som behövs när man nyanställer personal. Vidare inkluderas i detta belopp introduktionskostnaderna och kostnaderna för att den nyanställda skall sättas in i arbetet. För nyanställning av kvalificerade befattningshavare ligger kostnaderna väsentligt högre. Man räknar med att kostnaden där rör sig om mellan 15 000 och 20 000 kronor per nyanställd.

Även dessa fakta tycker jag bör utgöra ett memento. Ett affärsdrivande företag måste se ekonomiskt på det hela. Det är inte bara en fråga om att skapa trivsel för personalen, det är också en fråga om ekonomi. Därtill kommer att postverket bekostar vissa utbildningskurser som personalen får genomgå. När man då, efter att ha gått igenom en kurs som arbetsgivaren bekostat, efter en tid finner att arbetsförhållandena inte är tillfredsställande och slutar, blir detta också en ekonomisk belastning för postverket. Jag skulle vilja fråga kommunikationsministern om han har beräknat vad kostnaderna blir vid nyanställning av personal. Det skulle vara intressant att få höra det.

Arbetstiderna skapar också problem. Många befattningshavare inom postverket får finna sig i att gå på s. k. delade arbetspass. Man tjänstgör några timmar på morgonen, har ledigt några timmar mitt på dagen och går i tjänst igen på eftermiddagen. Det är samma problem som finns inom andra serviceyrken. Statsrådet säger ingenting därom, men det skulle vara intressant att veta om man på postverket har funderat på att rationalisera arbetsförhållandena för att göra arbetspassen mera anpassade efter personalens önskemål.

Kommunikationsministern anför att postverket har speciella svårigheter på grund av att det är ett serviceföretag och arbetet måste bedrivas under obe-

Svar på interpellation ang. postverkets befordringspolitik

kväm arbetstid. Det är jag fullt medveten om, men måste man inte just med hänsyn härtill intensifiera ansträngningarna att göra arbetet lockande för människorna så att de stannar kvar i sin tjänst? Det förefaller mig som om man nu tar det som en naturlig sak att de anställda slutar sin tjänst i postverket. Det naturliga skulle väl vara att de trivdes och att åtminstone huvudparten stannade kvar.

Beträffande frågan om naturaliserade svenska medborgare anför kommunikationsministern uppgifter om i vilka lönegrader de är placerade. Han nämner lönegraderna 23, 19 och 15. Såvitt jag har kunnat finna finns endast en naturaliserad svensk i lönegrad 23. Det är en polack som är gravör och som har särskilda färdigheter som gör honom speciellt skickad att hjälpa inte bara vårt eget postverk utan också det danska postverket. Annars är det faktiskt så, herr statsråd, att i allmänhet kommer de inte upp högre än till lönegrad 9. I den lönegraden befinner sig många naturaliserade svenskar som är goda akademiker. Tycker kommunikationsministern verkligen att det är tillfredsställande?

Jag skulle vilja sluta med att säga att om jag vore kommunikationsminister — vilket jag alltså inte är — skulle jag både vara och låta mera bekymrad över personalsituationen än vad kommunikationsministern tycks vara. Postverket är det näst största företaget i vårt land och har inte mindre än 45 000 anställda. Jag tycker det vore angeläget att ta i med hårdhandskarna för att snabbt kunna klara personalsituationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill gärna säga till fru Kristensson att jag anser att dessa frågor är allvarliga och att vi måste vidta åtgärder för att åstadkomma bättre förhållanden än vi har för närvarande. Men man kan ju betrakta en fråga

som allvarlig även om man själv visar en glad attityd.

Fru Kristensson efterlyste några siffror beträffande postexpeditörskarriären. Jag kan nämna att 1960 var avgången 105, 1962 var den uppe i 151. Det rör sig alltså om en avgång på något över 100 per år.

Fru Kristensson undrade vad uttalandet överst på s. 2 i interpellationssvaret innebar, där det heter: »I avvaktan på kommitténs förslag har styrelsen efter samråd med personalorganisationerna ansett det lämpligt att i princip tills vidare bibehålla hittills gällande krav på viss postal yrkesutbildning vid tillsättandet av tjänster.» I svaret ligger inte alls det som fru Kristensson misstänker, nämligen att man nu så att säga skulle »ligga still» i fråga om tillämpningen av kravet på den reella kompetensen. Givetvis skall man handla i enlighet med det beslut som Konungen fattade 1958.

Kostnaderna för utbildning av personal, som fru Kristensson även berörde, är inte så stora eftersom avgången sker mycket tidigt. Det är närmast på elevstadiet som man lämnar verket. Därför är det svårt att närmare ange dessa kostnader och göra jämförelser med kostnaderna hos andra företag.

Jag tror att det avgörande i hela denna fråga är att åstadkomma en tillfredsställande yrkesutbildning, framför allt i brevbärarkarriären och i den närmast ovanför denna liggande.

Jag väntar därför att den kommitté som har tillsatts men vars arbete har fördröjts — jag beklagar dröjsmålet — skall framlägga ett förslag av den innebörden att det blir ett verkligt konstruktivt grepp på utbildningsfrågan och därmed på postverkets möjlighet att inte bara nyrekrytera utan även bibehålla sin personal.

Jag vill i detta sammanhang upprepa vad jag sagt i svaret, nämligen att redan nu, under den tid kommittén arbetar, bör utbildning kunna komma i gång

Svar på interpellation ang. postverkets befordringspolitik

på kommunal basis genom samarbete mellan generalpoststyrelsen och kommunala yrkesskolor eller landstingsägda yrkesskolor. Inom andra områden har vi inbyggda verkstadsskolor, vilket är en typ som här skulle kunna användas. Den teoretiska utbildningen skulle kunna lämnas vid en kommunal yrkesskola och den praktiska utbildningen inom postverket. Den formen tillämpas exempelvis i fråga om sjukvårdsbiträden och motsvarande yrkesgrupper, och jag tror att det med framgång skulle kunna ske även här.

Men som sagt bör väl kommitténs förslag leda till att man får till stånd ett konstruktivt grepp på hela utbildningsproblemet. Jag tror att om man får utbildningsfrågan löst är en hel del av problematiken i detta sammanhang ur världen.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag är helt ense med statsrådet Skoglund om att utbildningsfrågan är viktig. Det förefaller mig som om kommittén tagt väl lång tid på sig, då den beräknas icke bli färdig förrän 1965 — den har dock arbetat sedan 1961.

Statsrådet Skoglund säger att det inte finns någon uträkning rörande vad personalavgången kostar samt tillägger att avgången företrädesvis gäller eleverna, varför dessa kostnader inte torde vara så stora. Jag kan varken bestrida eller bekräfta det, men det måste i alla fall kosta pengar att man utbildar arbetskraft som stannar kort tid i verket och sedan lämnar det. Det måste dra med sig rätt betydande kostnader.

Jag frågade vad statsrådet Skoglund avsåg med sitt yttrande i svaret, att generalpoststyrelsen efter samråd med personalorganisationerna ansett det lämpligt att i princip tills vidare bibehålla hittills gällande krav på viss postal yrkesutbildning vid tillsättandet av tjänster. Jag fick svaret att det inte innebär vad jag förmodat. Jag beklä-

gar att jag inte fick något svar på vad som verkligen avsågs därmed.

Såvitt jag kunde förstå fick jag inget besked i anledning av min fråga om naturaliserade svenskar. Jag hoppas att statsrådet Skoglund har sin uppmärksamhet riktad på saken. Det kan inte vara riktigt att personal med högt kvalificerad utbildning inte blir placerad högre än i 9 lönegraden. Jag uppskattar en kommunikationsminister som visar handlingskraft, och jag tror att vi har anledning att räkna med det av den nuvarande kommunikationsministern. Kan den sedan paras med en glad uppsyn tycker jag det är trivsamt.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag har haft tillfälle att i anslutning till en interpellation som tidigare ställts i en fråga som också berörde rekryteringsproblemen i postverket säga några ord om verkets personalsituation, eftersom jag i någon mån känner till detta problem.

Jag vill gärna säga att den bild som fru Kristensson tecknat i allt väsentligt är riktig. Kommunikationsministern har också i sitt svar vitsordat att verket bl. a. på grund av att det är ett serviceverk dras med speciella problem. Situationen är naturligtvis alldeles speciell för ett verk som inte kan öka och minska omfattningen av sin verksamhet med hänsyn till tillgången på arbetskraft utan ständigt måste hålla precis samma antal anställda i gång, till stor del också under obekvämt arbetstid. Det är inte så lätt, fru Kristensson, att rationalisera bort den obekväma arbetstiden, därför att medborgarna har rätt att ställa anspråk på en viss service. Den är vi också rädda om. Jag har fått den uppfattningen att postutredningen inte tänker sig att man skulle minska på servicen utan upprätthålla och kanske till och med förbättra den service postverket nu ger.

Man tvingas alltså att undersöka vilka åtgärder man skall vidta för att

Svar på interpellation ang. postverkets befordringspolitik

klara situationen. Jag delar uppfattningen att det inte kan på lång sikt vara nyttigt för ett verk av denna karaktär att behöva laborera med en så kraftig nyrekrytering att det gamla talesättet i fara på grund av brist på yrkeskun- »säker som ett brev på posten» kan råka skaper hos den personal som skall handlägga dessa göromål. Jag delar kommunikationsministerns uppfattning att den väg man har att gå är bland annat att man från verkets sida ser till att man erbjuder sina anställda bättre yrkesutbildning. Självfallet kan man inte gå den vägen att man försämrar kraven på den reella kompetensen, dessa krav måste man vidmakthålla. Såvitt jag har förstått fru Kristensson rätt, inser hon också nödvändigheten av att man upprätthåller den reella kompetensen.

Sedan är det fråga om hur man snabbt skall kunna förmedla den reella kompetensen till de unga som söker sig till verket. Därvidlag tror jag att kommunikationsministerns rekommendation är den riktiga, när han rekommenderar postverket att söka kontakt med den kommunala yrkesutbildningen för att i anslutning till den utbildningsverksamhet som sålunda redan finns söka lösa problemet även för postverkets vidkommande. Jag tror att man på den vägen skulle bespara sig mycken möda. I dag bygger man ju helt på ett eget utbildningsväsen.

Om utbildningen alltså ordnas på vetligt sätt och när det nu kan ges bättre kompensation för obekvämt arbetstid och postverket dessutom får bättre ekonomiska resurser genom en höjning av portot bör det vara möjligt att så småningom klara detta allvarliga rekryteringsproblem också för postverkets vidkommande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Fru Kristensson blev inte på det klara med vad jag avsett med mitt svar på hennes fråga när det

gäller det stycke, som återfinnes på s. 2 i interpellationssvaret. Jag vill nämna att generalpoststyrelsen och personalorganisationerna här kommit överens om att man i princip tills vidare skall — som det heter — »bibehålla hittills gällande krav på viss postal yrkesutbildning vid tillsättandet av tjänster». Det är en överenskommelse som träffats. Förmodligen har vederbörande organisationer och generalpoststyrelsen bedömt det vara nödvändigt att göra en sådan utredning, som här nämnts, och att gå den vägen.

Jag skulle nog, om jag skall tala alldeles öppet, ha velat att man mera direkt gått på den reella kompetensen, men å andra sidan förstår jag att organisationerna och generalpoststyrelsen tydligen bedömt situationen vara sådan att man inte ville så att säga ta steget fullt ut på en gång — såsom jag nog hade avsett när jag 1958 fattade beslutet. Jag hoppas att jag gjort min inställning till detta problem klar för fru Kristensson. Här finns som sagt en överenskommelse, och bakom den måste finnas några argument som gjort att organisationerna träffat denna principiella överenskommelse.

I fråga om de naturaliserade svenskarna vill jag säga att det är klart att jag skall ha min uppmärksamhet riktad på den saken, men hittills har jag inte kunnat komma fram till att det inträffat någonting som gett mig anledning att ingripa.

Vad sedan gäller själva lönegradsplaceringen är ju detta en fråga där kommunikationsdepartementet är »offside», eftersom denna sköts förhandlingsvägen genom organisationerna och civildepartementet.

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva ta till orda igen, men efter statsrådet Skoglunds senaste upplysning har jag blivit ännu mer förvirrad, ty nu har jag plötsligt trott mig förstå att det

Svar på interpellation ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges

beslut som Kungl. Maj:t fattade om att man inte skulle upprätthålla det formella kompetenskravet utan se på den reella kompetensen på ett sätt har satts åt sidan genom den överenskommelse som har träffats mellan generalpoststyrelsen och personalorganisationerna. Enligt denna skulle man vara ense om att i princip bibehålla hittills gällande krav på viss postal yrkesutbildning. Därför förefaller det som ett slag i luften att en sökande kan anföra besvär, ty när Kungl. Maj:t bedömer besvärshandlingarna tas ju hänsyn bara till den reella kompetensen. Jag förstår ingenting av detta.

För herr Lundkvist vill jag påpeka att om man hade fört en personalbefrämjande politik inom postverket hade det kanske visat sig att dess ekonomi hade varit så pass god att man hade sluppit höja dessa taxor.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att ta något ansvar för den personalpolitik som postverket har fört, och det var inte heller min avsikt eller uppgift när jag trädde fram här. Jag har tidigare visat på bristerna i denna personalpolitik.

Kanske jag emellertid i någon liten mån kan hjälpa till att klara ut detta problem, som fru Kristensson uppenbarligen inte anser sig få någon klarhet i. När man talar om den överenskommelse som avser den postala utbildningen har man att göra med den reella kompetensen, eller hur, fru Kristensson? Problemet om den formella kompetensen har i betydande grad gällt bl. a. frågan om huruvida vederbörligen, som får rätt att söka vissa tjänster, skall ha studentexamen eller andra formalia för att få tillträde till en del av de utbildningsvägar som postverket kan anvisa.

Jag skall sedan villigt medge att det inom ramen för vad vi talar om som

»reell kompetens» också kan finnas vissa ting som skulle kunna betraktas som en formell kompetens. Det är naturligtvis sådana frågor som utbildningskommittén undersöker, men denna uppgift är inte så enkel. Man klarar den uppenbarligen inte i en handvändning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Dahlgren har frågat om jag anser att säkerställandet av sysselsättningen för arbetskraft som löper uppenbar risk att bli arbetslös, i fall av den art som berörts i interpellationen, bör ske genom beredande av nya arbetstillfällen på orten i fråga och om medel för sysselsättningspolitiska åtgärder kan tagas i anspråk för temporärt upprätthållande av driften vid företag, som eljest skulle nödgas nedlägga densamma och därigenom friställa ett stort antal anställda.

Till grund för interpellationen ligger tillkännagivandet om att en massafabrik och ett sågverk i Tjust-Eds kommun skall nedläggas. Om så skulle bli fallet kan självfallet svårigheter uppstå att placera arbetskraften med bibehållen bosättning. Detta skulle medföra svårigheter särskilt för det 50-tal vid massafabriken anställda som har egna fastigheter i kommunen. Placeringsmöjligheterna på orten måste bedömas vara små. Sysselsättning för en del kan dock beredas i närliggande orter. Bl. a. kan nämnas att AB Överums Bruk aviserat ett förhållandevis stort nyanställningsbehov den närmaste tiden. I rådande allmänna konjunkturläge kan vidare

Svar på interpellation ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges

omplaceringsmöjligheterna i stort bedömas som gynnsamma.

Arbetsmarknadsverket förbereder för närvarande åtgärder för att kunna möta den situation som uppstår om företaget läggs ned. En samarbetskommitté har bildats med representanter för länsarbetsnämnden, konkursförvaltningen, de anställda och kommunen. Förutom arbetsförmedlings-, utbildnings- och omskolningsåtgärder samt planering av särskilda arbeten i form av beredskapsarbeten och skyddad sysselsättning för arbetskraft som inte omedelbart kan omplaceras kommer även förutsättningarna för lokalisering av nya företag till området att övervägas.

Med anledning av interpellantens fråga om jag anser att nya arbetstillfällen i ett fall av detta slag bör beredas på orten vill jag framhålla att jag givetvis med största tillfredsställelse skulle se att orten tillföres nya, lönsamma sysselsättningsmöjligheter.

Frågan om huruvida medel för sysselsättningspolitiska åtgärder kan tagas i anspråk för att upprätthålla driften vid företag som hotas av nedläggning kan inte besvaras med ett entydigt ja eller nej. Det bör t. ex. inte komma i fråga att staten skulle subventionera eller på annat sätt medverka till att förlustbringande företag hålls i gång. De statliga åtgärderna bör inriktas på företag som kan beräknas klara sig utan driftstöd. Detta utesluter inte att statliga beställningar under vissa omständigheter, som måste bedömas från fall till fall, kan visa sig vara en lämplig hjälpform. Förutsättningen måste givetvis vara att staten har behov av ifrågakvarande produkter. Jag vill dock än en gång understryka, att de statliga åtgärderna måste inriktas på att stödja företag som på sikt kan drivas utan stöd från det allmänna.

Vidare anförde:

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation.

I det aktuella fallet förklarades Eds Cellulosa i konkurs den 17 mars och en vecka senare även dotterbolaget Torsten Malm & Co. Enligt de första uppgifterna skulle driften kunna upprätthållas en månad från konkursdagen i överensstämmelse med den överenskommelse som fanns mellan arbetsmarknadens parter. Men för att en konkursförvaltare skulle kunna göra detta utan att riskera konflikt med lagen krävdes vissa förutsättningar, nämligen: för det första att likviditeten tryggades under tiden, för det andra att råvaruleveranserna tryggades och för det tredje att kunderna stannade kvar liksom arbetskraften. När dessa bedömningar gjorts, visade det sig att den prisfixering på massan, som skulle ske varje kvartal, icke var gjord, och om driften över huvud taget skulle kunna upprätthållas, måste avsättningen tryggas.

Det var i detta läge som jag hade anledning att personligen söka inrikesministern, och jag överlämnar gärna en blomma till statsrådet för hans intresse för saken under några hektiska påskdagar. Avgörandet av frågan, om driften över huvud taget skulle kunna upprätthållas, hängde vid detta tillfälle på dagar och timmar, och i det läget inträdde slutligen en bank som garanti-givare för den fortsatta driften, som då också beslutades pågå till den 11 juli eller fram till industrisemestern.

På min fråga, om medel för sysselsättningspolitiska åtgärder kan tas i anspråk för att upprätthålla driften vid företag som hotas av nedläggning, svarar statsrådet nu undvikande. Jag vill påpeka att jag i interpellationen uttryckligen framhållit att det rör sig om ett temporärt stöd i avvaktan på en mera definitiv lösning. Jag vill också

Svar på interpellation ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges

framhålla att frågeställningen är betingad av omständigheterna i det aktuella fallet.

Det rör sig ju här om en konkurs. Konkursförvaltaren har kalkylerat med att kunna upprätthålla driften till industrisemestern. Tiden därefter är ett enda stort frågetecken. Konkursförvaltningens åtgärd att upprätthålla driften är betingad av bl. a. sociala hänsyn, alltså av hänsyn till de anställda. Men man får också ha klart för sig att utrymmet och svängrummet för en konkursförvaltning är mycket begränsat. Man har att göra med den i lagen föreskrivna skyldigheten gentemot fordringsägarna. Man kan alltså inte av de mest angelägna sociala hänsyn driva saken därhän att man bryter mot konkurslagen.

När anbudstiden utgår om några dagar — närmare bestämt nu på fredag — kan det visa sig finnas rekonstruktionsmöjligheter som medför ett säkerställande av sysselsättning och lönsamhet på längre sikt. Jag förutsätter att man från de statliga instansernas sida då ställer sig positiv till att lämna de krediter och det stöd i annan form som finns att tillgå för ändamål som dessa. Det är från kommunens och de anställdas synpunkt en rimlig begäran. Kvar står i alla fall att en rekonstruktion tar tid, ja, till och med att ett visst tidsmässigt andrum är nödvändigt om konkursförvaltningen skall kunna tillvarata möjligheterna till en rekonstruktion. De mest lovvärda ambitioner i det avseendet kan dock stranda på att man ständigt står inför hotet att komma i konflikt med lagen.

I ett sådant läge bör det enligt min mening vara uppenbart att medel för sysselsättningspolitiska åtgärder skall kunna användas för att täcka driftförlust under en viss tid i avvaktan på rekonstruktionen. Jag är övertygad om att ett sådant tillvägagångssätt i åtskilliga fall kan vara mindre kostsamt för

samhället än de kostnader som uppkommer om driften nedlägges.

Statsrådet hänvisar till att statliga industribeställningar kan komma i fråga men understryker också att staten måste ha behov av de varor beställningarna gäller. Om det föreligger ett sådant behov i det aktuella fallet har jag ingen möjlighet att bedöma. Jag beklagar därför att statsrådet inte lämnade ett klarare svar på den principiella frågan, om medel för sysselsättningspolitiska åtgärder kan tagas i anspråk för att täcka ett temporärt driftunderskott.

Vad det sedan gäller en lokalisering av ny industri bedömer jag som kommunalman i den kommun som det här är fråga om möjligheterna därtill som stora. Samhället Eds Bruk är i stort sett servicemässigt färdigbyggt. Vatten- och avloppsfrågorna är helt lösta och anordningarna dimensionerade för en avsevärt större bebyggelse. Kommunen förfogar över betydande arealer välbelägen industri- och tomtmark. Den är liksom så många andra i Kalmar län en typisk utflyttningskommun, beroende på bristande arbetstillfällen. Arbetskraft finns alltså att tillgå.

Jag noterar att statsrådet liksom jag anser det vara bäst om de som nu hotas av arbetslöshet kan få sin sysselsättning säkerställd på hemorten. Om man är beredd att fullfölja en sådan målsättning, bör det vara lättare att resonera om vilka åtgärder som kan vidtas i det aktuella fallet, inte minst mot den bakgrund jag här skisserat och ur den synpunkten att statsrådet har bedömt omplaceringsmöjligheterna på orten som små. Det rör sig ändå här om sammanlagt 159 personer vid de båda företagen. Av dessa har 68 egna hem, och andra är hyresgäster hos den kommunala bostadsstiftelsen. Vad åldersfördelningen angår är 56 personer över 49 år.

Jag har med stor tillfredsställelse noterat statsrådets positiva svar i vad avser ny lokalisering och därmed nya ar-

Svar på interpellation ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges

betstillfällen. Jag tackar för svaret och uttrycker förhoppningen att det skall bli möjligt att lösa fallet Eds Bruk, liksom det var möjligt att klara en liknande situation i Bengtsfors.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Dahlgren tyckte att jag hade svaret undvikande på frågan huruvida medel kan anvisas för systerställningspolitiska åtgärder, men som jag säger i svaret kan den frågan inte besvaras med ett entydigt ja eller nej. Det betyder att frågan kan övervägas.

Här har vi ett mycket intrikat problem. Frågan om företagsrekonstruktioner har i allmänhet diskuterats mellan företagen eller intressenterna bakom företagen och företagarföreningarna. Eventuellt har man hos kommerskollegium begärt tillstånd att få låna för att kunna rekonstruera. Men om fråga är att upprätthålla driften under en viss tid, och om man ser en möjlighet att efter den tidens utgång rekonstruera eller vidta andra åtgärder, så bör det inte vara omöjligt för staten att lägga ut beställningar eller vidta andra åtgärder som möjliggör en fortsatt drift. Vi har även under den gångna vintern behandlat frågor, där ungefär samma problem har stått framför oss, även om situationen inte varit exakt densamma som i det här aktuella fallet.

Om det sedan vid bedömningen av möjligheterna att driva verksamheten visar sig att företaget är av den arten att det vid en allmän strukturrationalisering kommer att slås ut, så får man försöka ersätta företaget med annan verksamhet. Det är där ansträngningarna får sättas in.

Som herr Dahlgren sade har man inom arbetsmarknadsmyndigheterna en viss erfarenhet av dessa ting och får efter hand allt större erfarenhet. Och man kan inte bortse från att den norra delen av Kalmar län under de se-

naste åren har befunnit sig i ett ganska utsatt läge. Oskarshamnskrisen var rätt besvärlig, och även i Västervik och där omkring har behov förelegat av nya industrier och ny företagsamhet. Därför är det angeläget att våra arbetsmarknadsmyndigheter har sin uppmärksamhet riktad på denna del av vårt land och vidtar alla de åtgärder som är möjliga för att stimulera företaget att lokalisera sin verksamhet dit.

Våra erfarenheter visar också klart och tydligt att tillgång på arbetskraft är en lokaliseringsfaktor av en viss betydelse. Jag förväntar därför att den grupp av tränade arbetsmarknadstjänstemän, som finns i Kalmar län och som kan kompletteras av de centrala myndigheterna, gör allt vad göras kan för att reda ut situationen på ett för människorna i orten så tillfredsställande sätt som möjligt.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Det finns väl i och för sig ingenting att anmärka mot att man satt in vissa räddningsaktioner i samband med att större företag hotat att gå omkull. Men det har kanske inte nog uppmärksammats, att man inte är lika benägen att sätta in en hjälpaktion om ett större antal mindre företag successivt avvecklas. Jag har tidigare talat med inrikesministern om detta. Man bör nog uppmärksamma utvecklingen under en längre tid och även se hur åldersfördelningen kommer att bli på de centralorter, som skall bildas inom de s. k. kommunblocken.

Det är givetvis besvärligt om ett större företag läggs ned. Men för den enskilda människan är det naturligtvis lika besvärligt vid en successiv avveckling. De som är anställda vid järnvägen tvingas att flytta, att sälja sina fastigheter, båtar och eventuella sommarstugor. De har ofta under lång tid lagt ned mycket arbete på sina egna-

Svar på interpellation ang. beredande av arbetstillfällen på orter där industriföretag nedlägges

hem, ett arbete som de givetvis inte kan få ersättning för vid försäljningen.

Inom parentes vill jag tillägga, för att inte inrikesministern skall räkna fel, att Oskarshamn tillhör den mellersta länsdelen men i detta sammanhang räknas till den södra delen — alltså inte den norra länsdelen, där vi haft en större utflyttning under längre tid.

Om man uppmärksammar dessa frågor litet tidigare och inte väntar så länge att man måste sätta in stora hjälpaktioner, tror jag det blir billigare för staten att göra ett ingripande som förhindrar utflyttningen och därmed en ålderssammansättning som måste anses vara olämplig.

Jag vill ännu en gång poängtera att det självfallet är nödvändigt att statsmakterna ingriper när sådana här kris-situationer uppstår. I detta speciella fall har det naturligtvis inte varit möjligt för statsmakterna att ingripa tidigare för att förhindra den ogynnsamma utvecklingen. Men när det gäller andra centralorter tror jag det skulle vara tacknämligt om statsingripandena gjordes något tidigare, så att man slapp hamna i en paniksituation.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Statsrådet tycks ha samma uppfattning som jag i denna fråga. Jag noterar statsrådets senaste inlägg med tacksamhet — det bevisar hans positiva inställning till lokaliseringen i det aktuella fallet.

Vad jag har velat belysa med denna interpellation är att samhället i dag i en akut krissituation inte har några andra åtgärder att vidta än att lägga ut statliga beställningar. Om detta varit möjligt i det aktuella fallet vet jag inte, men jag föreställer mig att det hade varit svårt. Om inte banken kunnat ställa den garanti, som nu möjliggjort fortsatt drift fram till industrisemestern, skulle driften sedan över en månad tillbaka ha varit nedlagd vid fabriken,

varvid samhället skulle ha varit tvungen att rycka in med alla de medel man då förfogad över.

Jag menar att vad som hänt är en tankeställare. De sysselsättningspolitiska instrumenten måste kanske göras effektivare och framför allt smidigare, så att de från fall till fall kan anpassas till den rådande situationen. I det aktuella fallet fanns ingen tid att över företagarföreningen och kommerskollegium göra en företagsekonomisk beräkning, som arbetsmarknadsstyrelsen skulle kunna grunda sitt beslut på. Här var det fråga om en konkurs, och det gällde att möta den uppkomna situationen. Meningen med de statliga kreditgarantierna är väl att de skall vara till hjälp. Vi bör då se till att vi får sådana förordningar att vi kan lämna hjälpen när den bäst behövs. Den ekonomiska risken får man ta här som alltid när det är fråga om att hjälpa ett företag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 64—70, bevillningsutskottets betänkande nr 43, första lagutskottets utlåtanden nr 24—27, andra lagutskottets utlåtande nr 47, tredje lagutskottets utlåtanden nr 30 och 31 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 10 och 11.

§ 18

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av socionomutbildningen jämte i ämnet väckta motioner,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till byggnadsarbeten vid vissa universitet m. m.,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom ekle-siastikdepartementets verksamhetsom-råde,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss rationalise-ringsverksamhet inom sjukvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit till försvarets fabriksstyrelse;

bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner angående de mindre och medelstora fö-retagens arbetsvillkor,

nr 28, i anledning av väckta motioner om sänkning av priserna på byggnads-material,

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om en-gångsunderstöd till f. d. städerskan An-na Maria Olsson, och

nr 30, i anledning av väckt motion om pension till förre förste kanslisten Ebba Ihrman; samt

allmänna beredningsutskottets utlå-tanden och memorial:

nr 23, i anledning av väckta motio-ner om utbyggnad av industrihälso-vården,

nr 24, i anledning av väckt motion om åtgärder till förebyggande av yrkes-skador och yrkessjukdomar,

nr 25, i anledning av väckta motio-ner om ökat skydd för taxichaufförer,

nr 26, i anledning av väckta motio-ner angående auktorisation av reviso-rer, och

nr 28, angående uppskov med behand-lingen av vissa ärenden.

§ 19

Anmäldes och godkändes statsutskot-tets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställningar rörande utgifterna för bud-getåret 1964/65 inom socialdepartemen-tets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Svenska vanförevårdens centralkommitté för vissa byggnadsarbeten;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-getåret 1964/65 till vissa byggnadsarbe-ten vid statens mentalsjukhus m. m.;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt dispo-sition av visst äldre reservationsanslag;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till civilförsvaret m. m.;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fas-tigheter; och

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställningar om anslag för budgetåret 1964/65 till frivilligt folkbildningsarbe-te, ungdomsverksamhet m. m.

§ 20

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 153, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, och

nr 156, angående huvudmannskapet för rådhusrätterna m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 21

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen till-ställts en enkel fråga av herr *Carbell* till herr statsrådet och chefen för ju-stitiedepartementet angående vården av de vid fångvårdsanstalter intagna.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.31.*In fidem*
*Sune K. Johansson***Onsdagen den 6 maj**

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 29
nästlidne april.

§ 2

Meddelande ang. plenum fredagen den
8 maj

Herr TALMANNEN yttrade:

De ärenden, som bordlades första gången i går och alltså kan företagas till avgörande på fredag, den 8 maj, torde icke komma att föranleda längre debatter. Med hänsyn härtill kommer det arbetsplenum, som enligt den preliminära planen utsatts till fredag kl. 11.00, att inställas. I stället hålles bordläggningens plenum kl. 14.00 på fredagen.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 153, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 156, angående huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg vid propositionen fogade lagförslag, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 71—74 och 76, bevillningsutskottets betänkande nr 50,

bankoutskottets utlåtanden nr 27—30 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial nr 23—26 och 28.

§ 4

Stämpelskatteförordningen, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stämpelskatteförordning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 28 februari 1964 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 75, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) stämpelskatteförordning;
- 2) förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt
- 3) förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medge det överskridande för budgetåret 1964/65 av den i kontrollstyrelsens avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och att vidta de övergångsåtgär-

der i övrigt, som fordrades för förslagens genomförande.

Propositionen hade, såvitt anginge de under 1)—3) här ovan upptagna författningsförslagen, hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till utskottet hade hänvisats följande *i anledning av propositionen väckta motioner*, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 680 av herrar *Nils Hansson* och *Holmberg* samt II: 829 av herrar *Turesson* och *Broberg*, vari hemställts,

1) att riksdagen vid behandling av proposition nr 75 måtte besluta, att samma lagfartsstämpel som för juridiska personer skulle uttagas av stiftelse och aktiebolag, som erkänts som s. k. allmännyttiga, liksom av kommun såvitt fråga vore om av kommunen eljest förvaltad bostadsföretag, samt

2) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig ändring av författningstexten;

II) motionen II: 827 av herrar *Boo* och *Hansson* i Önnarp, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 måtte besluta att den stämpelskattebefrielse, som i propositionen föreslagits för kommun, även skulle gälla hushållnings-sällskap; ävensom

III) motionen II: 828 av herrar *Ekström* i Iggesund och *Lindkvist*,

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet även upptagit följande *vid riksdagens början väckta*, till bevillningsutskottet hänvisade *motioner*, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 204 av herr *Erik Olsson m. fl.* och II: 251 av herr *Wahrendorff m. fl.*, vari bl. a. hemställts »att nu gällande stämpelavgift om 10 öre per lott upphör att utgå»;

2) de likalydande motionerna I: 553 av herrar *Per-Olof Hanson* och *Hilding* samt II: 690 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården; samt

Stämpelskatteförordningen, m. m.

3) motionen II: 249 av herr *Regnéll*.

Vad anginge de ovan under 1) upptagna motionerna I: 204 och II: 251 behandlades i förevarande betänkande endast yrkandet angående stämpelavgiften för lottsedlar. I övrigt hade motionerna i fråga behandlats i utskottets betänkande nr 9.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 75, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av de likalydande motionerna I: 204 av herr *Erik Olsson m. fl.* och II: 251 av herr *Wahrendorff m. fl.* i vad desamma avsåge lottsedelsstämpeln — måtte antaga vid propositionen fogade förslag till

1) stämpelskatteförordning med de ändringar att 13, 15, 17, 18 och 28 §§, 30 § 1 mom. samt 36 § erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

2) förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

3) förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 204 av herr *Erik Olsson m. fl.* och II: 251 av herr *Wahrendorff m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 553 av herrar *Per-Olof Hanson* och *Hilding* samt II: 690 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården,

3) de likalydande motionerna I: 680 av herrar *Nils Hansson* och *Holmberg* samt II: 829 av herrar *Turesson* och *Broberg*,

4) motionen II: 249 av herr *Regnéll*,

5) motionen II: 827 av herrar *Boo* och *Hansson* i Önnarp, ävensom

6) motionen II: 828 av herrar *Ekström* i Iggesund och *Lindkvist*,

måtte, i den mån de icke kunde an-

Stämpelskatteförordningen, m. m.

ses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Skårman* och *Magnusson* i Borås, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Darlin* och *Broberg*, vilka ansett, att utskottet under punkten A 1) bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 827 av herrar Boo och Hansson i Önnarp måtte antaga vid propositionen fogat förslag till stämpelskatteförordning med jämväl den ändringen att 4 § erhöles av reservanterna angiven lydelse;

II) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Sundin, Skårman* och *Magnusson* i Borås, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Darlin, Nilsson* i Tvärålund och *Broberg*, vilka ansett, att utskottet under punkten A 1) bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 680 av herrar Nils Hansson och Holmberg samt II: 829 av herrar Turesson och Broberg måtte antaga vid propositionen fogat förslag till stämpelskatteförordning med jämväl den ändringen att 7 § erhöles i denna reservation angiven lydelse;

III) av herrar *Sundin* och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett, att utskottet under punkten B 5) bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 827 av herrar Boo och Hansson i Önnarp måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i stämpelskatteförordningen, att hushållningssällskap, stiftelse och förening bereddades befrielse från stämpelskatt, såvitt gällde byggnad för skol- och undervisningsändamål.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 42 finns fogade tre reservationer. Jag har anslutit mig till reservationerna I och II.

Reservation I är föranledd av att propositionen föreslår, att kommuner skall erlagga stämpelskatt endast när de förvärvar fastighet som ligger utanför planlagt område och som inte är avsedd för visst ändamål. Anledningen till att det har väckts en motion på denna punkt är framför allt att man har ansett, att hushållningssällskapen också borde bli befriade från sådan stämpelskatt när de anskaffar fastigheter som är avsedda att användas i undervisningsverksamhet. Principiellt anser jag att om kommunerna när de anskaffar fastigheter för t. ex. undervisningsändamål blir befriade från stämpelskatt, så bör även hushållningssällskapen befrias från stämpelskatt vid anskaffande av sådana fastigheter. När nu regeringen har lagt fram en proposition om hela stämpelskatteförordningen, tycker jag emellertid att det är förvånansvärt att man föreslår att sådant undantag skall göras för kommunerna, eftersom det omedelbart ger anledning till krav från andra håll på att bli behandlade på samma sätt. Skulle därför mot förmodan riksdagen avslå reservation I, så kommer jag för min del att ansluta mig till reservation III. Jag tycker att när man nu föreslår en ny stämpelskatteförordning, så bör man inte krångla till problemet på ett sådant sätt, att det omedelbart kommer krav på undantag.

Reservation II behandlar en betydligt större fråga. För närvarande är principen den, att juridiska personer betalar dubbel stämpelskatt. Anledningen till detta är att de fastigheter det här är fråga om inte så ofta byter ägare. Den föreliggande propositionen föreslår nu att man skall behålla denna princip utom beträffande de företag som av någon anledning betecknats som allmännyttiga; dessa skulle liksom fysiska personer endast erlagga en enkel avgift. Även om man kan resa invändningar gentemot principen att juridiska personer skall betala dubbel skatt, så kan

Stämpelskatteförordningen, m. m.

man kanske acceptera detta förslag -- speciellt med tanke på att det tidigare varit så — men man kan inte acceptera det under andra förhållanden än att alla behandlas lika. Nu anser emellertid regeringen och även den socialdemokratiska delen av bevillningsutskottet, att den i allmän regi bedrivna verksamheten bör ha en sådan förhållning i förhållande till den enskilda verksamheten. Jag tycker att socialdemokraterna på ett riktigt sätt betygsatt den verksamhet som bedrivs av det allmänna, när man anser att den uppenbarligen behöver denna kompensation för att över huvud taget kunna konkurrera med den enskilda verksamheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation I och II.

Herr BOO (cp):

Herr talman! I föreliggande förslag till ny stämpelskatteförordning föreslås en väsentlig utökning av skattefriheten för kommun utöver vad den särskilde utredningsmannen förordat. Enligt utredningsmannens förslag skulle sålunda kommun befrias från stämpelskatt vid förvärv av mark, vilken enligt fastställd plan skulle utgöra allmän plats. I propositionen däremot föreslås att denna skattefrihet för kommun utökas till att gälla markförvärv för ändamål som avses i kommunalskattelagens 5 §, mom. 1, punkterna b) och d), d. v. s. bl. a. för undervisningsändamål. Till kommun skall i detta sammanhang enligt propositionen hänföras såväl borgerlig som kyrklig primärkommun, municipalsamhälle och landsting. Det finns skäl — vilka har kommit till uttryck här tidigare i dag — som talar emot den utvidgning av skattefriheten som föreslås. För min del finner jag dock det framlagda förslaget befogat. Förutsättningen är emellertid att alla får lika förutsättningar, oavsett vilka institutioner som bedriver undervisningsverksamhet av något slag. I motion nr 827

i denna kammare förordar vi därför befrielse från stämpelskatt även för hushållningssällskap som bedriver en i många avseenden likartad verksamhet som landstingen. De handhar ju därutöver en betydande del av det allmännas uppgifter inom jordbrukets rationaliseringsverksamhet. Förutom mark för förvaltningsbyggnader, yrkesskolor och andra inrättningar som hushållningssällskapen driver behöver hushållningssällskapen sålunda fastigheter för att fullgöra sina uppgifter i fråga om informations-, försöks- och kursverksamhet. Dessa uppgifter ligger ju helt i linje med kommunernas och landstingens uppgifter på undervisningsområdet. Samma bedömning bör självfallet också gälla stiftelser och föreningar med likartad verksamhet. Det finns därför skäl att vid en utvidgning av skattebefrielsen i förevarande hänseenden låta denna omfatta även hushållningssällskap, stiftelser och föreningar som förvärvat mark för motsvarande ändamål. Vad utskottet anför om att bestämmelserna bör vara lätta att tillämpa och att de fördenskull bör vara schematiska är både riktigt och viktigt. Dock synes farhågorna överdrivna när det gäller att inrymma även den här förordade utvidgningen av skattebefrielsen i lagen.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till reservation III av herrar Sundin och Nilsson i Tvärålund och därjämte om bifall till reservation II av herr Lundström m. fl.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! För den som är intresserad av riksdagens arbetsformer och de åsiktsförändringar som på relativt kort tid har inträtt i riksdagens båda kamrar är frågan om lagfartskostnader för gruppbyggelse ett utmärkt exempel för närmare studium.

Frågan var uppe till diskussion i riksdagen redan 1957. Den väcktes genom en motion som gick till bevillnings-

Stämpelskatteförordningen, m. m.

utskottet. Bevillningsutskottets skrivning var den gången mycket positiv; utskottet förutsatte att stämpelutredningen skulle ta spörsmålet under övervägande. Det gjorde också utredningsmannen till allas glädje — jag hoppas också till bevillningsutskottets. Utredningsmannen föreslog en konstruktion som inte skulle belasta egnahemsägarna med högre stämpelavgift vid förvärv av småhus i grupp än vid förvärv av friliggande småhus. Han ansåg dessutom att denna regel inte skulle vara begränsad till enbart vissa byggnadsföretagare. Motionen 1957 hade nämligen förutsatt, att lagfartskostnaderna vid gruppbebyggelse endast skulle beräknas på tomtvärdet när bebyggelsen skedde av organisation eller företag som höll sig inom den kostnadsram som bostadsstyrelsen fastställt för lån. För det tredje föreslog utredningsmannen, att vid gruppbebyggelse tiden för erläggande av stämpelavgift endast på tomtvärdet skulle maximeras till ett år efter det att bebyggelsen var färdigställd.

Detta förslag framlades 1961. Det har därefter varit på remiss, och övervägande antalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget, däribland samtliga de remissinstanser som i det praktiska livet är verksamma med uppförande av gruppbebyggelse.

I sin proposition har emellertid departementschefen inte följt utredningsmannens förslag utan föreslår i stället, att de nuvarande bestämmelserna skall behållas, d. v. s. att stämpelavgift för gruppbebyggelse skall beräknas både på tomtvärdet och på byggnadsvärdet.

Bevillningsutskottets tankegång är exakt densamma. I sitt betänkande går utskottet helt på departementschefens förslag, och därmed har cirkeln slutit sig i ett av de mest intressanta ämnen som förekommer inom svensk bostadspolitik sedan många år, intressant därför att icke någon kan fatta riksdagens ställningstagande 1957 som annat än helt positivt för uppfattningen, att lag-

fartskostnader vid gruppbebyggelse endast skall utgå på tomtvärdet. När utredningsmannen år 1961 framlade sitt förslag, förstärktes denna uppfattning, och det skedde i än högre grad när remissvaren kom in från olika organisationer och företag. Nu har den slagits i spillror genom departementschefens överraskande ställningstagande och av bevillningsutskottets acceptering av propositionens huvudinnehåll.

Vad som är märkligt att notera är de motiveringar, på vilka man har grundat sitt avslag. För det första säger både departementschefen och bevillningsutskottet, att det är svårt att definiera begreppet gruppbebyggelse, och så radar man upp en massa skäl för hur omöjligt det är att åstadkomma en enhetlig definition av detta begrepp. På detta behöver man kanske bara svara, att bostadsstyrelsen har lyckats alldeles utmärkt med att definiera begreppet. Hela dess låneverksamhet och ordval för definiering av begreppet gruppbebyggelse ligger till grund för den nuvarande produktionen av gruppbebyggelse i form av småhus. Jag förstår inte att det skulle ha varit så svårt för bevillningsutskottet att vända sig till bostadsstyrelsen för att ta del av dess ordalydelse.

För det andra säger man att lagfartskostnader vid gruppbebyggelse, som i så fall endast skulle utgå på tomtvärdet, skulle bli en favör som inte kan komma dem till del som köper en äldre villa, därför att vid köp och förvärv av äldre villor utgår lagfartskostnader både på villa- och tomtvärdet. Enligt bevillningsutskottets mening är det orimligt att förvärv av en äldre, omöden villa skall dra betydligt högre skatt än förvärv av en ny, modern och bekväm villa.

För det tredje anför utskottet, att tätorterna skulle gynnas på glesbygdens bekostnad, eftersom bostadsortens litenhet gör att gruppbebyggelsemetoden där inte kan tillämpas men en viss

nyproduktion av egnahem ändå måste ske.

Av detta kan man, herr talman, dra två mycket bestämda slutsatser. Den ena är att bevillningsutskottet sannernligen inte haft sin vackra dag när det diskuterade denna fråga. Att man vid förvärv av äldre villor ofta får ett pris som mer än väl täcker lagfartskostnaderna för både tomt och villa är något som alla som känner till bostadsmarknaden vet förekommer. Självfallet förekommer det inte i glesbygderna, men jag tror att man begår ett misstag, om man i detta resonemang blandar in glesbygdens speciella problematik, eftersom det ändå är fråga om att underlätta förvärv av småhus vid gruppbebyggelse på alla de platser där det är möjligt att utnyttja gruppbebyggelse-tekniken.

Man kan inte komma till någon annan slutsats än att det saknas en helhetsuppfattning i fråga om produktionen av egnahem i vårt land. Vi försöker här att diskutera oss fram till bättre förhållanden. Från statsmakternas sida säger man: Bygg flera små hus! På bostadsmarknaden försöker man tillmötesgå dessa önskemål. Man säger: Rationalisera byggtakten! Så ökar byggproducenterna sina ansträngningar att utveckla gruppbebyggelse-tekniken. Man försöker pressa kostnaderna nedåt, och man anstränger sig med de medel man har att åstadkomma ett sådant pris på småhus att det blir möjligt även för små inkomsttagare att efterfråga småhus i gruppbebyggelse. Goda erfarenheter har vunnits av denna gruppbyggnadsteknik. Är det ändå inte möjligt att åstadkomma en sådan helhetssyn på vår bostadsproduktion, att det på alla områden där det är möjligt går att hjälpa till att hålla kostnaderna nere?

Vad jag tillsammans med min partivän herr Ekström i Iggesund har begärt i vår motion nr 828 är helt enkelt att lagfartskostnaderna inom gruppbebyggelse skall utgå på tomtvärdet, d. v. s.

Stämpelskatteförordningen, m. m.

att de som skaffar sig ett småhus vid gruppbebyggelse skall komma undan med samma lagfartskostnader som den som bygger ett friliggande eget hem. Detta är en rimlig begäran. Det skulle ha varit konsekvens och logik, om vi hade fått vår motion tillstyrkt av bevillningsutskottet.

Nu har jag emellertid under hand inhämtat att det saknas formella möjligheter att yrka bifall till motion 828, och självfallet kommer jag då att avstå från att göra så. Jag gör det dock med beklagande av att denna fråga, som är så viktig, har fått en så ynkelig handläggning av Sveriges riksdag. Det gäller dock att pressa ned kostnaderna vid gruppbebyggelse av småhus och därom har vi alla vid tidigare tillfällen varit helt överens.

I detta anförande instämde herrar *Ekström* i Iggesund (s) och *Hyllander* (fp).

Herr **BROBERG** (fp):

Herr talman! De reservationer till bevillningsutskottets betänkande nr 42 som är betecknade I och II syftar båda till att uppnå likformighet i beskattningen. I reservation I är det fråga om likartad beskattning av kommuners förvärv av mark och i reservation II gäller det bostadsföretags förvärv.

I reservation II erinras om betydelsen av att skattelagstiftningen utformas på ett sådant sätt, att skatten är neutral i fråga om olika företagsformer och på ett likartat sätt drabbar kollektivt ägda företag och enskilda företag. Ett ensidigt gynnande av en företagsform kan medföra att högproduktiva arbetsformer hålls tillbaka och att ur effektivitetssynpunkt sämre utformade metoder får möjlighet att leva kvar.

Det är självfallet inte lämpligt att i anslutning till denna diskussion om stämpelskatten ta upp en bostadsdebatt. Det kan dock finnas skäl att i detta sammanhang framhålla den betydelse som fri konkurrens, och konkurrens på

Stämpelskatteförordningen, m. m.

lika villkor, har för kostnadsutvecklingen. När det gäller bostadsbyggnad lämnar vår statistik över kostnadsutvecklingen siffror vilka kan ge oss en tankeställare. Jämför vi vår exportindustri, där som regel konkurrensen är hård, med vårt bostadsbyggande, där helt andra konkurrensförhållanden råder och där kostnadsstegringar utan större motstånd kan överföras på allmänheten, kan vi konstatera en markant skillnad.

Den kostnadsutveckling som vi har inom bostadsbyggnad har vi ju god statistik på. Däremot har vi ingen statistik som direkt anger kostnadsutvecklingen inom exportindustrien. Om vi emellertid betraktar utvecklingen under en längre tidsperiod är det inte oriktigt att anse att industriens kostnader måste följa exportpriserna och att alltså den statistik som vi har över exportpriserna även kan användas som mått beträffande kostnaderna inom industrien. Självfallet får man då söka bortse från de mest utpräglade toppar och de djupaste vågdalar som exportpriskurvan utvisar. Under en femtonårsperiod har stegringen av byggnadskostnaderna varit ungefär den dubbla jämfört med exportpriserna, och i fråga om de senaste fem åren kan en i stort sett oförändrad exportprisnivå jämföras med byggekostnader som stigit med cirka 20 procent.

Jag vill självfallet inte bestrida att det är många faktorer som här har inverkat. Vi har emellertid ingen anledning att tro annat än att konkurrens har samma inverkan när det gäller kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggnad som inom annan produktion.

Nu kan man naturligtvis säga, att den skattefråga vi nu diskuterar inte har någon större ekonomisk betydelse. Men då finns det inte heller någon anledning att ge avkall på den neutralitet i beskattningen, som vi i princip måste söka slå vakt om därför att konkurrens på lika villkor ofta är en av förutsättningarna för en effektiv konkurrens.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservationerna I och II av herr Lundström m. fl.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Proposition nr 75 innehåller förslag till nya regler i fråga om stämpelskatt och expeditionsavgifter. I tekniskt hänseende föreslås att 1914 års stämpelförordning ersättes med en stämpelskatteförordning och att 1883 års lösenförordning ersättes med en kungörelse om expeditionsavgift. Kort sagt innebär propositionen en överskådlig systematisering av de olika slagen av stämpelskatt och en rättvisare beskattning.

Beträffande stämpelskatten föreslås att skatteplikt skall föreligga i flertalet av de fall, där nu stämpelavgift utgår för enskilda handlingar. Den skall omfatta förvärv av fast egendom (nu kallad lagfartsstämpel), av tomträtt och fartyg, in-teckning för fordran, emission av aktier, obligationer och vissa andra svenska värdepapper, insatser i kommanditbolag, vissa transaktioner med utländska värdepapper samt anordnande av lotterier.

Den nuvarande stämpelavgiften för nyttjanderättsinteckningar, servitutsinteckningar och andra inteckningar för fordringar slopas. Detsamma gäller stämpelavgiften för vattenfallsrätt och lösöre köp samt den stämpelavgift som nu utgår då betalning söks vid domstol på grund av fordringsbevis.

För att få bättre konsekvens i beskattningen föreslås att förvärv av tomträtt jämställs med förvärv av fast egendom. Detta förslag grundar sig på att tomt-rätt i andra beskattningssammanhang jämställs med äganderätt till fast egendom.

Det föreslås också några nya undantag, och det är dessa som blivit föremål för diskussion. Denna diskussion har särskilt gällt skattefriheten för kommun och annan menighet som förvärvar mark vilken enligt fastställd plan — det bör

Stämpelskatteförordningen, m. m.

observeras -- skall användas för vissa ändamål. Dessutom föreslås skattebefrielse vid byte för att åstadkomma lämpligare fastighetsindelning och skattebefrielse vid vissa överlåtelse mellan makar.

En viktig ändring är att den nuvarande skyldigheten för aktiebolag att utge dubbel lagfartsstämpel föreslås utvidgad till att i princip gälla alla juridiska personer. Man gör dock undantag för gåvoskattebefriade subjekt, dödsbon, bostadsrättsföreningar, allmännyttiga bostadsföretag och i vissa fall även för kreditinrättningar. Halva skatten skall dock återbetalas, om fastigheten avyttras inom tio år.

För fartyg föreslås en höjning av skattepliktsgränsen från 6 000 till 25 000 kronor. För värdepapper blir skattesatsen oförändrad eller 1 procent för aktier och 0,6 procent för obligationer.

I fråga om lotterier föreslås att skatten, som nu utgår med 10 öre för varje lottsedel, skall utgå med 5 procent på sammanlagda beloppet av sålda lottsedlar. Skattepliktsgränsen höjes från 5 000 till 15 000 kronor i syfte att bl. a. minska antalet skatteärenden.

Herr talman! Därefter skall jag beröra några kontroversiella frågor. Motionärer har yrkat att hushållningssällskap skall erhålla samma skattebefrielse som föreslås för kommun. Varken utskottsmajoriteten eller höger- och folkpartireservanterna vill vara med om detta. Reservanterna erkänner att ett bifall skulle kunna medföra, att andra likartade institutioner — som utskottsmajoriteten säger — med säkerhet skulle kunna framföra lika berättigade krav på skattebefrielse. Det skulle medföra gränsdragningsproblem och vålla svårigheter vid stämpelbeläggningen. Utskottet erinrar också om att hushållningssällskapen undantagits från de juridiska personer som är skyldiga att erlægga dubbel stämpelskatt. Rent principiellt understryker utskottet, att man beträffande undantag måste vara syn-

nerligen restriktiv, när lagfartsstämpeln är lågprocentig. Angeläget är att bestämmelserna måste vara schematiska och lättillämpade för att man skall få en så snabb handläggning som möjligt.

De nämnda höger- och folkpartireservanterna går i stället den negativa vägen och yrkar att det inte skall göras något undantag från beskattning av kommuns eller annan menighets förvärv av mark, vilken enligt fastställd plan skall användas för visst ändamål.

Centerpartireservanterna yrkar skrivelse till Kungl. Maj:t om att hushållningssällskap, stiftelse och förening skall befrias från stämpelskatt, då det gäller byggnad för skol- och undervisningsändamål. Det anser jag vara besvarat med vad jag redan anfört, men jag kan inte underlåta att ställa den frågan till herr Boo vad det är för skol- och undervisningsbyggnader som hushållningssällskapen numera bygger. Det är väl vanligtvis landstingen som svarar för sådana byggnader och endast i undantagsfall hushållningssällskap.

Beträffande kommunernas skattebefrielse har remissinstanser uttalat önskemål om sådan skattefrihet för kommunala markförvärv. Ett kommunalt fastighetsförvärv omfattar visserligen ofta mark för olika ändamål, säger departementschefen, sålunda för både bebyggelse och gator. För rätt till skattebefrielse krävs att särskild plan är fastställd vid tidpunkten för förvärvet. De svårigheter att bedöma skattefrågan, som kan uppstå i fall då kommun gör ett fastighetsförvärv, torde icke bli större om skattefriheten utsträcks till att gälla även mark för de allmänna ändamål som anges i kommunalskattelagen, nämligen allmän styrelse eller förvaltning, kultur- eller rättsvård, ordning eller säkerhet, barnavård, sundhetsvård, religionsvård eller undervisning, åldersvård m. m. Genom en sådan utsträckning av skattefriheten vinner man full överensstämmelse mellan kommu-

Stämpelskatteförordningen, m. m.

nalskattelagen och stämpelförordningen i fråga om kommuns skatteplikt för fastighet.

I reservation II av höger-, folkparti- och centerpartirepresentanter yrkas att huvudregeln om dubbel lagfartsstämpel för juridiska personer skall gälla även allmännyttiga bostadsföretag och eljest av kommun förvaldade bostadsföretag. Nu är det ju så, att såväl kommun som allmännyttigt bostadsföretag i stiftelseform inryms i den relativt vidsträckta gåvoskattefriheten som enligt propositionen skall medföra att endast enkel stämpelskatt uttas. Att kommunerna av bl. a. lånetekniska skäl i stor utsträckning överlåter åt bolag och stiftelser att svara för bostadsproduktionen kan inte utgöra anledning till att de kommunala bostadsföretagen skall betala högre skatt än kommunerna själva. Det vore obilligt. Den i bolags- och stiftelseform bedrivna verksamheten ingår som ett led i den kommunala förvaltningen.

Frågan om allmännyttiga bostadsföretag har berörts också i några motioner. Det gäller skatteberäkningen vid gruppbebyggelse av egnahem. Det yrkas att lagfartsstämpeln skall beräknas endast på markvärdet, dels när kommun eller allmännyttigt bostadsföretag uppfört och överlåtit bostadsbyggnad till köpare, som övertar det statliga lånet, dels vid förvärv av småhus i gruppbebyggelse.

Såsom herr Lindkvist mycket riktigt påpekat uttalade utskottet 1957 i denna fråga, att synpunkterna var värda beaktande och att stämpelutredningen borde uppta spörsmålet till övervägande. Nu har utredningen lagt fram sitt betänkande. Utredningen och remissinstanserna har påvisat, att det inte går att åstadkomma en hållbar och lättillämpad definition av begreppet gruppbebyggelse. Herr Lindkvist gör gällande, att utskottet måste ha tagit mycket lätt på detta. Till det vill jag säga, att jag är ingen bostadsexpert — flertalet av utskottets ledamöter är kanske i samma

belägenhet — men i utskottet satt lika stora intressenter som herr Lindkvist, och de ansåg det vara synnerligen angeläget att slå vakt om gruppbebyggelsens intressen. Men med hänsyn till utredningens påpekande och med hänsyn till att det skulle bli administrativa svårigheter att över huvud taget få en rimlig definition av begreppet gruppbebyggelse, så ansåg sig även de som var experter och i hög grad intressenter, att de inte kunde medverka till att yrka bifall till motionen. Detta gick inte alls lättvindigt till, utan vi hade en ingående diskussion, och man prövade på olika sätt om det kunde finnas några praktiska möjligheter. Utskottet blev som sagt helt enhälligt på denna punkt. Hade det funnits tillstymmelse till möjlighet, är det uppenbart att det åtminstone hade blivit någon reservation, i varje fall av dem som absolut skulle ha velat vara med på motionens yrkande. Jag finner detta vara ett bevis för att det inte var praktiskt möjligt att finna en rimlig lösning. Då alltså inte ens de som var verkliga experter i denna fråga kunde vara med om att yrka bifall, var det otänkbart att vi andra skulle yrka bifall till något som man hade radat upp starka motiveringar emot.

Herr Lindkvist har redan nämnt vad utskottet har uttalat, nämligen att vi menar att det skulle strida mot kraven på rättvis beskattning. Det vore orimligt att man skulle få betala betydligt högre skatt vid köp av en äldre omodern villa än vid köp av en modern, nybyggd och bekväm fastighet. Tätorterna skulle dessutom gynnas framför landsorten, där efterfrågan på egnahem är så ringa, att det inte lönar sig med gruppbebyggelse, fastän det dock förekommer nyproduktion av egnahem. Jag kan inte förstå annat än att utskottets konstateranden är riktiga.

Herr talman! Utskottet har ändrat på propositionen i några hänseenden. Bl. a. har skatteplikten för oregistrerade fartyg slopats. Detta har utskottet föresla-

Stämpelskatteförordningen, m. m.

git närmast av det skälet, att en kontroll i annat fall måste sättas in, som skulle medföra administrativt besvär och möjligen tas till intäkt för införande av en helt ny påлага. Av praktiska skäl föreslås också, att skatteplikten slopas även för sådana fartyg, som visserligen inte är registreringspliktiga men likväl införts i fartygsregistret. Genom utskottets förslag blir skatteplikten därmed begränsad till en lätt kontrollerbar fartygskategori, nämligen registreringspliktiga fartyg.

Beträffande stämpelavgiften på lottsedlar föreslår utskottet, att beloppet 15 000 kronor konstrueras som ett skattefritt grundbelopp. Därmed beräknas skatten endast på belopp över 15 000 kronor, och man slipper det nuvarande besvärliga tröskelproblemet.

Stämpelavgiften för aktier, lottbrev, andelsbevis och delaktighetsbevis föreslås i motioner bli sänkt från 1 procent till 0,6 procent, men utskottet vill inte vara med om det, när man inte vill föregripa 1963 års aktiefondsutredningsarbete, som bl. a. förutsättningslöst skall pröva frågan om fondstämpelpliktens omfattning och utformning.

Herr talman! Med dessa få ord i en komplicerad fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Herr Brandt ställde en direkt fråga till mig om vilka skol- och undervisningsanstalter jag avsåg när jag talade för att hushållningssällskapen skulle beredas samma skattefrihet som kommunerna.

Jag vill hänvisa till vad som sägs i motionen och vad jag yttrat i mitt anförande, nämligen att hushållningssällskapen runt om i vårt land bedriver åtskilliga demonstrations-, försöks- och kursgårdar. Det är alldeles givet, att i en tid då rationaliseringsverksamheten inom jordbruket är stark och man också menar att den bör ytterligare forceras, så är denna typ av undervisningsverk-

samhet av mycket stor betydelse för samhället. Det är detta som har motiverat vår motion och det yrkande som jag har tillåtit mig att ställa.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Brandts anförande visar ju att denna förordning redan från början ger anledning till erinringar. Jag har svårt att förstå varför man nu inför en bestämmelse som säger, att kommunerna inte skall behöva erlägga någon stämpelavgift för mark som anskaffas för att användas till offentlig plats. Det kommer att medföra utomordentligt besvärliga gränsdragningar och föra med sig mycket administrativt arbete. Dessutom kan det ju inte ha någon ekonomisk betydelse, om den ena allmänna kassan betalar en sådan avgift till den andra. Varför man inte redan från början strävar efter klara linjer, så att man slipper ifrån sådana besvärligheter, förstår jag inte riktigt. Därmed skulle man också ha tagit bort de krav som kan resas från andra institutioner om att få samma förmån. Detta tycker jag talar mycket starkt för att riksdagen bifaller reservationen I.

Vad sedan gäller reservationen II har jag fortfarande inte fått klart för mig av vilken anledning äganderätten till ett visst företag som producerar bostäder skall vara utslagsgivande för vilken stämpelskatt som skall erläggas. Jag kan inte förstå annat än att det i rättvisans namn bör vara exakt samma skatt vare sig vederbörande bostadsföretag drives i enskild regi eller om det drives i form av ett sådant företag som man på visst håll kallar för allmännyttigt. Jag tycker därför att även reservationen II är oerhört stark.

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! Herr Brandt anmärkte på reservationen II och sade, om jag hörde rätt, att den omständigheten, att kommunerna av lånetekniska skäl i stor utsträckning överlåter åt bolag och

Stämpelskatteförordningen, m. m.

stiftelser att svara för bostadsproduktionen, inte bör medföra att de kommunala bostadsföretagen måste betala högre stämpelskatt än kommunerna själva. Emellertid har vi även i reservationen I yrkat på att den undantagsbestämmelse som finns för kommunerna skall utgå. Därigenom uppnås denna likställighet som reservationerna syftar till.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Herr Brandt sade i sitt anförande, att det var mycket svårt att definiera begreppet gruppbebyggelse. För att understryka denna svårighet nämnde han att såväl utredningen som remissinstanserna hade funnit att det var förenat med oerhörda svårigheter att få en klar definition.

Jag vill först påminna herr Brandt om att utredningsmannen föreslog, att vid gruppbebyggelse skulle lagfartskostnader endast utgå på tomtvärdet. Jag vill också påminna om att av remissinstanserna har det övervägande antalet tillstyrkt utredningens förslag. Herr Brandt säger att i bevillningsutskottet finns det expertis och intressenter som är minst lika kvalificerade som jag. Det betvivlar jag inte, ty jag tillhör sannernigen inte de stora bostadsprofeterna här i landet. Jag kan emellertid i denna fråga stödja mig på positiva remissutlåtanden från HSB, Riksbyggen, bostadsstyrelsen och statskontoret som samtliga har tillstyrkt utredningsmannens förslag. Vi kan väl ändå vara överens om att de har en sådan fond av erfarenhet, att man på goda grunder kan kalla dem experter. De har också förutsett möjligheten att åstadkomma en definition av begreppet gruppbebyggelse. I mitt förra anförande hänvisade jag till att bostadsstyrelsen redan gjort detta.

Varför, herr Brandt, skulle det vara så omöjligt att definiera begreppet gruppbebyggelse när det är fråga om lagfartskostnader, när det är möjligt att göra det för bostadsstyrelsen vid beräkandet av underlaget för lån till

småhus i grupp? Jag tror att bevillningsutskottet har givit upp för lätt inför det fåtal remissvar, framför allt från juristhåll, där man har påpekat svårigheterna att definiera begreppet gruppbebyggelse. Man hade säkerligen kunnat klara den frågan om man tagit bostadsstyrelsens skrivning som utgångspunkt för en sådan bedömning.

Härmed var överläggningen slutad.

*Punkten A 1**4 § stämpelskatteförordningen*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A 1) i utskottets betänkande nr 42, såvitt avser 4 § stämpelskatteförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 83 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

7 § stämpelskatteförordningen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A 1) i utskottets betänkande nr 42, såvitt avser 7 § stämpelskatteförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 102 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt under punkten A 1

Bifölls.

Punkterna A 2, A 3 och B 1—B 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Boo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B 5) i utskottets betänkande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herrar Sundin och Nilsson i Tvärålund.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Herr Boo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 69 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

ordning om ändring i skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 440), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 13 mars 1964 dagteknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 103, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 440); samt

2) förordning om avvikelse från skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 440) vid 1965 års allmänna fastighetstaxering.

Till utskottet hade hänvisats de i *anledning av propositionen väckta* likalydande motionerna I: 735 av herr Isacson samt II: 900 av herrar Wachtmeister och Ringaby.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 20 av herrar Nyman och Harry Carlsson samt II: 17 av herr Broberg m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte antaga sådan ändring av anvisningarna till 10 § kommunalskattelagen att gälla fr. o. m. 1965 års taxering, att fundament för maskinuppställning skulle kunna ingå i maskinvärdet vid avskrivning;

2) de likalydande motionerna I: 565 av herrar Harald Pettersson och Thorsten Larsson samt II: 677 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag till sådana åtgärder beträffande fastighetsbeskattningen, för mögenhetsbeskattningen och arvsbeskattningen att uppräknig av fastighetsvärdena på grund av penningvärdeförsämringen vid nästkommande fastig-

hetstaxering ej medför skärpt beskattning»; ävensom

3) motionen I: 201 av herr Nils Hansson.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 103 och med avslag å de likalydande motionerna I: 735 av herr Isacson samt II: 900 av herrar Wachtmeister och Ringaby — antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om ändring i skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 440); samt

2) förordning om avvikelse från skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 440) vid 1965 års allmänna fastighetstaxering;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 20 av herrar Nyman och Harry Carlsson samt II: 17 av herr Broberg m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 565 av herrar Harald Pettersson och Thorsten Larsson samt II: 677 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 735 av herr Isacson samt II: 900 av herrar Wachtmeister och Ringaby, ävensom

4) motionen I: 201 av herr Nils Hansson,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson, Sundin, Skärman, Nilsson i Svalöv, Darlin, Eriksson i Bäckmora, Larsson i Umeå och Broberg, vilka ansett, att utskottet under punkten B 1) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 20 av herrar Nyman och Harry Carlsson samt II: 17 av herr Broberg m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förenämnda motioner överlämnades till allmänna skatteberedningen för beaktande;

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

II) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson, Skårman, Nilsson* i Svalöv, *Darlin, Eriksson* i Bäckmora, *Larsson* i Umeå och *Broberg*, vilka ansett, att utskottet under punkten B 2) bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 565 av herrar *Harald Pettersson* och *Thorsten Larsson* samt II: 677 av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning och förslag till sådana åtgärder beträffande fastighetsbeskattningen, förmögenhetsbeskattningen och arvsbeskattningen att uppräknig av fastighetsvärdena på grund av penningvärdeförsämringen vid nästkommande fastighetstaxering ej medförde skärpt beskattning;

III) av herrar *Yngve Nilsson, Enarsson, Nilsson* i Svalöv, *Darlin* och *Eriksson* i Bäckmora beträffande punkten A) i utskottets hemställan, utan angivet yrkande;

IV) av herrar *Skårman* och *Broberg* beträffande punkten B 4) i utskottets hemställan, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Föreliggande betänkande an knyter i första hand till Kungl. Maj:ts proposition nr 103, som upptar förslag till förordning om ändring i den s. k. skogsvärderingsinstruktionen, vilken ligger till grund för de periodvis återkommande fastighetstaxeringarna.

Taxeringen av skogsfastigheter är ganska, för att inte säga mycket, invecklad och jag skall inte gå närmare in på alla de olika detaljer som är avgörande för det slutliga taxeringsvärdet på en skogsfastighet. I stort sett anser jag att förslaget i propositionen till ändring i skogsvärderingsinstruktionen är tillfredsställande. Rätt tillämpad av taxeringsnämnderna, d. v. s. om dessa

iakttar de anvisningar som lämnas angående reduktion av taxeringsvärdena där dessa på grund av särskilda omständigheter synes bli höga, tror jag att instruktionen skall leda till något så när rättvisa taxeringsvärden.

Anledningen till att jag ändå till utskottets betänkande under punkten A tillsammans med övriga högerledamöter i utskottet har fogat en blank reservation är att vi ifrågasätter, om en viss detalj i skogsvärderingsinstruktionen är riktigt utformad. Jag syftar på avdraget för allmänna omkostnader. Detta avdrag är i instruktionen upptaget till 33 procent. I motioner, bl. a. en av herrar *Wachtmeister* och *Ringaby* i denna kammare, har man framfört förslag om att detta omkostnadsavdrag skulle sättas till 40 procent. Det är möjligt, t. o. m. högst troligt, att motionärerna har rätt. Men i utskottet har vi inte kunnat klarlägga riktigt hur det ligger till. Procenttalet 33 är grundat på en av domänstyrelsen gjord utredning till 1945 års allmänna fastighetstaxering och motsvarar domänverkets allmänna omkostnader för verkets skogsbruk under åren 1936—1942. Det är ganska naturligt att man i dag frågar sig huruvida det är rätt att bygga på en så gammal utredning. Det kan också ifrågasättas, om själva konstruktionen av detta avdrag numera är riktig eller ej.

Av den kungl. propositionen framgår också att exempelvis riksskattenämnden ställer sig frågande i detta avseende. Det heter i propositionen: »Slutligen må nämnas att riksskattenämnden påpekar att avdraget för allmänna omkostnader är konstruerat som ett rent procentavdrag och fördenskull kan vara ägnat att på ett icke önskvärt sätt påverka relationen mellan värdenivåerna i olika delar av landet. Nämnden vill därför ifrågasätta, om icke jämväl konstruktionen av detta avdrag borde överses.»

Personligen är jag av den uppfatt-

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

ningen att en sådan översyn borde äga rum innan riksdagen nästa gång skall fatta beslut om skogsvärderingsinstruktionen, och det är för att få framföra detta som den blanka reservationen har tillkommit. Jag hoppas att finansministern vidtar åtgärder för att få till stånd en sådan översyn.

I samband med behandlingen av proposition nr 103 har utskottet också behandlat vissa motioner som avlämnats vid riksdagens början. Dessa motioner berör skilda saker. Motionerna i första kammaren nr 20 och i andra kammaren nr 17 avser sålunda frågan om avskrivning av fundament på vilka vissa maskiner är uppställda. Jag utgår ifrån att någon annan talare kommer att mer utförligt uppehålla sig vid denna fråga, och jag begränsar mig till att säga att vi från högerhåll sympatiserar med motionärernas förslag, vilket vi också angivit i reservation I av herr Yngve Nilsson m. fl.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation I.

I motionerna nr 565 i första kammaren och nr 677 i andra kammaren behandlas saker som indirekt har med fastighetstaxeringen att skaffa. 1965 års fastighetstaxering kommer med mycket stor sannolikhet att för många fastigheter medföra en nominell höjning av taxeringsvärdena. Detta kommer i sin tur att leda till högre fastighetsskatt, högre förmögenhetsskatt, högre inkomstskatt för ägare av en- och tvåfamiljsvillor, högre arvsskatt etc., om inte en justering av gällande skatteförordningar i berörda avseende kommer till stånd. I reservation II har vi reservervanter också framhållit detta.

De ändringar som i första hand bör vidtagas är en sänkning av repartitionstalet, vilket jag tillsammans med några kammarkamrater påpekade i en motion redan vid förra årets riksdag. Vidare bör på ett eller annat sätt uttaget av förmögenhetsskatt och arvsskatt justeras, så att höjningar av des-

sa skatter icke kommer till stånd genom ökade taxeringsvärden.

Vi reservervanter hoppas att finansministern tar initiativ i dessa frågor och detta på ett sådant sätt att de nya bestämmelserna kan tillämpas fr. o. m. 1966 års taxering, då de nya taxeringsvärdena för första gången kommer att slå igenom.

Herr talman! Till sist vill jag endast med ett exempel belysa hur en höjning av taxeringsvärdena kan komma att påverka skatterna. Jag utgår ifrån att för en tvåfamiljsvilla taxeringsvärdet höjes med 20 000 kronor. Då kan skatteskördningen under vissa förutsättningar — förutsättningar vilka allt som oftast föreligger — bli följande. Den beskattningsbara inkomsten vid den statliga inkomstbeskattningen ökar med 500 kronor. Vid en marginalskatt på 40 procent betyder detta en skatteökning av 200 kronor och vid en marginalskatt på 50 procent en skatteökning med 250 kronor. Fastighetsskatten ökas med 75—80 kronor och förmögenhetsskatten — om det finnes beskattningsbar förmögenhet — med ett belopp mellan 100 och 360 kronor, beroende på hur stor den beskattningsbara förmögenheten är. Sammanlagt innebär detta en total skattehöjning som ligger mellan 425 och 690 kronor, sålunda en ganska kraftig skatteökning såsom följd av att taxeringsvärdet för en tvåfamiljsvilla höjes med 20 000 kronor.

Herr talman! Med det anförda ber jag att även få yrka bifall till reservation II av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! Jag vill i första hand beröra reservation I, vilken avser en motion som jag har undertecknat. Motionen rör beräkning av maskinvärde, en sak som i och för sig inte hänger samman med skogsvärderingsinstruktionen men som har blivit sammanbuntad med denna fråga.

Maskinvärdet har sin betydelse främst

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

vid de årliga avskrivningarna, emedan högre avskrivning medges för maskiner än för byggnader. Enligt kommunal-skattelagen skall i maskinvärdet ingå även ledningar m. m. som är att betrakta som tillbehör och som har sitt väsentliga värde tillsammans med maskinerna. I anvisningarna finns ingenting nämnt om maskinfundament, fastän dessa obestriddligen har värde utslutande i samband med de maskiner som de är avsedda för. Med nuvarande snabba tekniska utveckling kan man även förutsätta att varje ny maskin som köps in avviker från den gamla och kräver ett helt nytt fundament.

Som utskottet även framhåller medför nuvarande bestämmelser tolknings-svårigheter och bedömanden från skattedomstolarnas sida. Det måste naturligtvis anses i hög grad otillfredsställande att de tekniska problem som här främst bort vara vägledande får underställas skattedomstolarnas bedömande. Detta förhållande påvisar betydelsen av ändrade och klarare anvisningar i fråga om dessa fundament så att deras värde kan inräknas i maskinvärdet.

Beträffande reservation II vill jag inte underlåta att nämna följande om fastighetsskatten. År 1957 framhöll bevillningsutskottet i ett betänkande — jag citerar — »angelägenheten av att fastighetsbeskattningen avskaffas så snart förutsättningarna därför föreligger». Utskottet betonade dock att man dessförinnan borde undersöka möjligheterna för kompensation åt vissa kommuner. Vidare menade utskottet att senast 1960 års riksdag borde beredas tillfälle att ta ställning till frågan om fastighetsskattens avskaffande och att Kungl. Maj:t borde låta verkställa erforderlig utredning. Bevillningsutskottets förslag antogs av riksdagen, men sedan har knappast något hänt i frågan.

Den reservation som nu lämnats av herr Yngve Nilsson m. fl. och som gäller prövning av sådana åtgärder beträffande fastighetsbeskattningen, förmö-

genhetsbeskattningen och arvsbeskattningen, att uppräknig av fastighetsvärdena på grund av penningvärdeförsämringen ej medför skärpt beskattning, är alltså när det gäller fastighetsbeskattningen mycket blygsam, om man jämför den med det beslut som riksdagen fattade år 1957.

Jag vill även beröra en blank reservation som jag lämnat i anledning av utskottets utlåtande om en motion nr 201 i första kammaren av herr Nils Hansson. I motionen yrkas på att riksdagen måtte besluta att bokskog vid 1965 års fastighetstaxering inte skall åsättas något skogsvärde. Herr Hansson har även i en annan motion nr 240 i första kammaren, yrkat på utredning om lämpliga åtgärder för bokens bevarande i den svenska skogsfloran. Denna senare motion har dock inte behandlats av bevillningsutskottet utan återkommer i annat sammanhang. Utskottet har erinrat om de möjligheter till korrigerig av mark- och skogsvärden som nu finns och säger att i den mån ytterligare åtgärder erfordras för att bevara bokskogen i de södra landsdelarna bör enligt dess mening sådana åtgärder vidtagas i annan ordning.

Herr talman! Även vi som bor i de delar av landet där det inte finns några bokskogar har anledning att stödja det syfte som motionären här är ute i. Det skulle vara en oersättlig förlust för det sydsvenska landskapet, om boken försvunne ur landskapsbilden. Emellertid är jag inte säker på att motionärens förslag, att man inte skall åsätta bokskogen något skogsvärde, är det lämpligaste. Det fordras nog en utredning i frågan. Om denna utredning skulle påvisa lämpligheten av åtgärder på beskattningsområdet är jag av den uppfattningen att även sådana bör tillgripas.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna I och II av herr Yngve Nilsson m. fl.

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande betänkande har bevillningsutskottet även behandlat ett par motioner som gäller riktlinjer för 1965 års fastighetstaxering. Föregående talare har redan varit inne på denna fråga, och jag skulle därför i stort kunna nöja mig med att instämma i vad de sagt på den punkten.

I motionerna har man uttalat farhågor för en kommande höjning av taxeringsvärdena, vilken i nuvarande läge borde undvikas dels på grund av den oenhetliga tendens som avspeglas i fastigheternas allmänna saluvärde, dels på grund av att resultat av allmänna skatteberedningens och skatteutjämningskommitténs arbete först borde avvägas innan några åtgärder av detta slag vidtages. Till följd av den fortgående penningvärdeförsämringen är risken ändå stor att taxeringsvärdena kommer att höjas utan att de motsvaras av någon egentlig värdeökning i och för sig. För närvarande finns på många håll en tendens till sjunkande värden för själva åkermarken. I varje fall är väl dessa värden så pass oenhetliga att enbart inflationen inte kan få tas till intäkt för höjning av taxeringsvärdena. Med nuvarande skattelagstiftning leder en sådan höjning, såsom nyss framhållits, även till höjningar av förmögenhetsbeskattningen och arvsbeskattningen.

Då dessa frågor torde ha ett visst samband med pågående utredningar, som enligt vad man kunnat inhämta snart skall avlämna sina betänkanden, synes det såväl motionärerna som reservanterna välbetänkt att undvika ändringar just nu. Utskottet har heller inte funnit några starkare skäl för sitt yrkande om avslag på motionerna än just hänvisning till sittande utredning. En sådan motivering borde ju i stället ha lett till yrkande om bifall till motionerna. När utredningar pågår och man väntar resultat inom en nära framtid, bru-

kar vi här i riksdagen inte vidta några längre gående åtgärder, utan först avvakta utredningsförslagen. Fastställer man nu taxeringsvärden för fastigheterna, kommer dessa att gälla för åtminstone fem år framåt, och de förändringar, som kan föranledas av utredningens förslag, kommer således inte att få några återverkningar på de värden man fastställer 1965.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna I och II av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag skall börja med att understryka att utskottet enhälligt tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om värderingsinstruktion beträffande skogsmark. Jag kan även instämma i vad herr Nilsson i Svalöv sade, nämligen att fastighetstaxeringarna i regel är mycket besvärliga och att besvärligheterna kulminerar när det gäller värdering av skogsmark. Vid värdering av skogsmark gäller ju en helt annan regel än vid annan taxering. Vid taxering i allmänhet söker man på grundval av fastighetens saluvärde fastställa ett rimligt belopp. När det gäller skogsmark skall man däremot fastställa ett saluvärde med hjälp av en mängd komplicerade regler, som inte heller jag skall gå in på här.

Vi är, som jag sade, inom utskottet ense om den ordning som bör tillämpas, och vi är även ense om de åtgärder, som Kungl. Maj:t har föreslagit för att i möjligaste mån se till att inte skogsvärdena stiger alltför mycket. Kungl. Maj:t har föreslagit att man skall tillämpa en reduceringsregel, som innebär ett fast avdrag med tre kronor per skogskubikmeter virkesförråd. Vid den förra fastighetstaxeringen gjordes ett 20-procentigt avdrag.

Diskussionerna i utskottet har i huvudsak — det avspeglas även i inläggen här i kammaren — rört sig om huruvida omkostnadsavdraget skall utgö-

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

ra 33 eller 40 procent. Herr Nilsson i Svalöv kan ha rätt i att det bör göras en översyn, och jag har ingenting emot att det blir en översyn av dessa bestämmelser till nästa fastighetstaxering — det är ju omöjligt att hinna med någonting sådant till den fastighetstaxering som kommer att ske nästa år.

Det har även sagts en del om bokskogen. Som norrlänning blev jag imponerad när jag för första gången fick se en bokskog, och jag instämmer helt och fullt i allt som sagts om bokskogen skönhetsvärde. Men att av den anledningen, såsom gjorts i en motion, föreslå, att bokskogen icke skall åsättas något taxeringsvärde, tycker jag ändå är att gå något för långt. Det finns ju dessutom regler som i någon mån kommer att begränsa värderingen av bokskogen. Jag vill nämna att när avsättningsläget för bokskogen är dåligt kan avdraget för allmänna kostnader höjas till 50 procent. Den saken bör man ha i minnet i detta sammanhang. Självfallet är det också mycket bra för den enskilde att ha ett taxeringsvärde på sin skog. När skogsägaren t. ex. vill låna pengar, spelar det stor roll för lånemöjligheterna om skogen åsatts ett taxeringsvärde.

Därmed skall jag sluta att tala om bokskogen.

Reservation I, som bl. a. har under-tecknats av herr Broberg, ansluter sig till en motion vari har yrkats att vid 1965 års fastighetstaxering fundament för maskiner skall ingå i det särskilda maskinvärde, som ingår i byggnadsvärdet, och att kostnaderna för fundamentet sålunda skall kunna avskrivas efter den högre procentsats som gäller för maskinen i fråga. Utskottets skrivning är i det stycket synnerligen välvillig, och utskottet medger också att de nuvarande reglerna »är mindre lämpliga». Då emellertid de maskiner som det här är fråga om ofta representerar stora kapitalvärden och en gränsdragning mellan lös och fast egendom kan få

viktiga konsekvenser — kanske främst för kreditväsendet — har utskottet velat avvakta; allra helst som jordabalks-n tredningens reviderade förslag är föremål för remissbehandling. I det förslaget förordas nya civilrättsliga bestämmelser, som avser att utöka kretsen av tillbehör till industribyggnader. Jag tror att kammaren gör klokt i att följa utskottet på denna punkt. Det kan också förväntas att om dessa förslag genomföres, så torde de komma att återverka på de skatterättsliga reglerna.

I reservation II har man uttryckt farhågor för att en höjning av taxeringsvärdena skall få konsekvenser för inkomstskatten, förmögenhetsskatten och arvsskatten, och det ligger en del i reservanternas resonemang. Men utskottet har avstyrkt yrkandet i reservationen främst därför att varken reservanterna eller utskottsmajoriteten vet någonting om den nivå för taxeringsvärdena i allmänhet som kan förväntas på grundvalen av 1965 års allmänna fastighetstaxering. Behovet av särskilda åtgärder just nu kan därför inte överblickas. Jag tycker mej ha ett minne av att finansministern efter varje ny fastighetstaxering regelmässigt brukat föreslå höjning av det skattefria förmögenhetsbeloppet, och när det gällde schablon-taxeringen fick vi i samband med den förra fastighetstaxeringen för villafastigheter ett extra inkomstavdrag på 200 kronor.

Herr Nilssons i Svalöv resonemang beträffande innebörden av en höjning av taxeringsvärdet å de schablon-taxerade villorna med 20 000 kronor är väl i princip riktigt. Det innebär i så fall ytterligare fem kommunala skatte-kronor. Jag kan också medge att det kan uppstå en statlig inkomstskatt på dylika villor. Men i regel medför villorna inte någon statlig inkomstskatt, utan oftast är de förenade med stora underskott. Några undantag härifrån finns, men de kan inte gälla sådana villor som bygges nu, utom möjligen sådana där

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

den byggande är i den gynnsamma situationen att inte behöva låna några pengar för fastigheten.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Essvik kan ha rätt i att inkomstskatten i ett antal fall inte kommer att höjas i och med att taxeringsvärdet höjes, eftersom det kan finnas så stora gäldräntor att någon skattepliktig inkomst inte uppstår på fastigheten. Detta gäller dock främst för villor som byggts under de senaste åren. Risker för en höjning av taxeringsvärdena är störst för de villor som byggdes för 10 å 15 år sedan. För dem finns det inte så stora skuldräntor som för på senare tid byggda villor. Därför tror jag att det exempel jag tog på skattehöjning är realistiskt för många familjevillor som nu är 10—15 år gamla.

Sedan hoppas jag att finansministern tar fasta på vad herr Andersson i Essvik sade om höjningen av det skattefria beloppet för förmögenhetsskatt samt att han också ägnar uppmärksamhet åt den procentsats med vilken våra egnahems-villor schablontaxeras. Det är nämligen det som vi har efterlyst i vår reservation.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till motionerna I: 565 och II: 677 angående den kommande fastighetstaxeringens inverkan på förmögenhetsskatt, arvsskatt o. s. v.

Att fastighetsägare kommer att bli förmögnare över en natt vid fastighetstaxering — det torde gälla flertalet fastighetsägare i landet — utan att det i realiteten skett någon förmögenhetsökning, det är endast uttryck för att en uppladdad penningvärdeförsämring slår igenom med en gång vid den komman-

de fastighetstaxeringen. Jag vill tacka herr Andersson i Essvik när han säger att det ligger mycket i motionerna och reservationerna och när han säger sig tro att finansministern liksom tidigare kommer att ta fasta på de framförda synpunkterna och på ena eller andra sättet se till att det skattefria beloppet ökas. Det är naturligtvis ur allmän rättvisesynpunkt inte tillfredsställande att fastighetstaxeringen, som sker med så många års mellanrum, påverkar vederbörande fastighetsägares skatt på det sätt som här skulle bli fallet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen II av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag skall inte tala för min egen motion, utan det var herr Anderssons i Essvik anförande som föranledde mig att begära ordet. Det är inte så underligt att herr Andersson i Essvik och flera i bevillningsutskottet inte riktigt vet vad de talar om när vi kommer in på problemen i fråga om bokskogen, och jag måste göra några beriktiganden.

Herr Andersson i Essvik sade att det kan vara av vikt för fastighetsägarna att ha ett värde åsatt bokskogen, därför att det skulle kunna behövas som belåningsunderlag. Men är inte detta rena bedrägeriet mot långivarna — att sätta ett värde på någonting som inte har något värde? Bokskogen har i dag ett *negativt* värde.

Vidare sade herr Andersson i Essvik att man kan reducera bokskogens värde vid taxeringen genom de extra omkostnadsavdrag som finns. Men sådana avdrag får bara beviljas för bokskog som har särskilt dåligt avsättningsläge, och det är fallet med ytterst få bokskogar. Vi har kanske några på Ryssberget, men för övrigt är bokskogarna väl belägna och ägarna kan inte komma i åtnjutande av sådant extra omkostnadsavdrag.

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

Det vore allvarligt om man, som jag nyss sade, skulle kunna lura någon långgivare att bevilja lån på grundval av oriktiga värdeförhållanden. Men som väl är är det inte så, åtminstone inte när det gäller hypoteksföreningarnas långivning. Jag kan tala om för herr Andersson i Essvik att jag själv är en av dem som granskar låneansökningar på detta område. Om även skogsvärdet skall ingå som låneunderlag drar vi ifrån bokskogen, innan vi bestämmer vilket lån som skall utgå. Bokskogen räknas alltså över huvud taget inte med. Det är ytterst sällan man kan få ut någonting av den i dagens läge — det negativa värdet kommer, om man också i slutavverkningen får ett litet netto, av att man måste underhålla bokskogen i förhoppning om att en gång kunna göra något av den och inte bara låta den stå.

Ständigt och jämt kommer vi här i riksdagen i kontakt med svårigheterna i våra arbetsformer. En sådan svårighet är att ett utskott handlägger en viss fråga ur sin synpunkt och ett annat utskott handlägger den ur sin. Vi kan naturligtvis inte ha sammansatta utskott för varje fråga, men just frågan om bokskogsvärdet — som i själva verket är en struntfråga — tycker jag visar hur den ena handen inte vet vad den andra gör.

För några dagar sedan lämnades en proposition med förslag till ny naturvårdslag. Där talas om det värde bokskogarna har inte minst ur rekreativsynpunkt. Det sägs att områden, som är särskilt värdefulla för befolkningens rekreation, skall kunna avsättas till naturvårdsområden, till reservat, där vederbörande markägare skall åläggas att tåla mycket långt gående intrång. Det där skall ersättas. Jag är övertygad om att bokskogarna kommer att höra till de områden som man först kastar sig över ur landskapsvårdssynpunkt. Det kan hända att man får bära alla de kostnader markägaren har för att hålla

bokskogarna vid liv. Men markägare är ett tåligt släkte, och de är tacksamma för den allra minsta lilla uppmuntran från myndigheterna.

Den skattelindring som erhålles genom att bokskogsvärdet inte skulle inräknas vid fastighetstaxeringen betyder oändligt litet. Jag är faktiskt rädd för att vi lurar en del markägare genom att uttala att bokskogen inte behöver äsättas något skogsvärde, så att de kanske tror att de därmed kommer att spara en hel del i fastighetsskatt, men de allra flesta vet alltför väl att så inte är fallet. Man tar i alla fall den lilla uppmuntran man får uppifrån som ett litet nådebevis. Man är så tacksam för detta, att man bara fördenskull tar kostnaderna av att upprätthålla ett bokbestånd. Jag kan försäkra att detta resonemang spelar mycket större roll än många kanske tror.

Jag skall inte framställa något yrkande i denna fråga, utan jag har bara velat framhålla några synpunkter. Det är beklagligt att vi på denna punkt skall arbeta vid sidan om varandra. Vi skulle spara en hel del av de pengar statsutskottet senare måste anvisa för att inte bokskogarna skall förstöras, om vi bestämde att bokskogen icke behövde äsättas något skogsvärde.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag måste vandra i bokskogen en stund till fastän jag nyss sade att jag inte skulle beröra det avsnittet ytterligare. Jag vill understryka att utskottet är enigt i sin skrivning såväl när det gäller värdering av bokskogen som på andra punkter. Det föreligger ingen reservation på denna punkt.

Herr Wachtmeister sade i sitt anförande att det inte betyder något om bokskogen äsättes något värde eller inte. I så fall frågar jag mig vad det är man träter om.

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen, m. m.

I medkammaren yttrade sig på denna punkt motionären, herr Nils Hansson, och han sade bl. a.: »Jag ställer, herr talman, intet yrkande om bifall till min motion. Ett avslag på motionen i förevarande del får ingen återverkan på den utredning som jag är övertygad om kommer till stånd, och inte heller stänger avslaget möjligheten till framtida skattelindring i någon form.» Detta var enligt mitt sätt att se kloka ord av motionären.

Jag är angelägen om att understryka att jag när det gäller frågan om eventuella höjningar av de skattefria beloppen vid förmögenhetsbeskattning så vet jag inte något alls om vad framtiden bär i sitt sköte. Jag refererade att tidigare höjningar av fastighetstaxeringarna regelmässigt hade följts av en höjning av det skattefria beloppet inom förmögenhetsbeskattningen. Det ankommer emellertid inte mig att bedöma detta. Jag förstår att denna fråga måste ställas mot andra angelägna saker, och detta fält kan jag just nu inte överblicka.

Låt mig till slut, herr talman, säga att hela resonemanget om fastigheter och fastighetsbeskattningen i långa stycken är utan praktisk betydelse för inkomstskatten. En fastighet som t. ex. har värde av 400 000 kronor skall lämna en nettovinst understigande 10 000 kronor, om grundskatten skall ha någon verkan.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat reducera värdet av denna höjning till dess verkliga nivå. Den har inte det stora värde som man velat göra gällande. Att detta är riktigt framgår även av att utskottet är enigt på denna punkt.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot motionären i första kammaren. Jag skall nöja mig med att säga, att han inte har någon bokskog. Jag har tyvärr ganska mycket bokskog och

får dagligen brottas med problemet hur jag skall kunna behålla denna.

Om jag sade, att det inte spelar någon som helst roll om bokskogen åsättes något värde, uttryckte jag mig illa. Jag skulle emellertid tro att jag sade att det inte spelar någon större roll vilket man gör.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid att jag ville framhålla att det skulle vara en viktig psykologisk gest och att vi i det långa loppet skulle spara genom en sådan åtgärd, eftersom det härigenom skulle bli billigare för den ena av våra händer, nämligen den som skall arbeta med naturskyddslagen. Därför tyckte jag vi kunde ha kostat på oss denna gest.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten B 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B 1) i utskottets betänkande nr 46, röstar

Ja;

Det, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 103 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B 2) i utskottets betänkande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 104 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna B 3 och B 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 11 mars 1964 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 59, vari Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden för den 28 februari 1964, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

2) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253); samt

3) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 21 juni 1946 (nr 326) om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- eller kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande.

I propositionen föreslås införandet av bestämmelser i vallagarna om att valnämnderna bör sörja för att väljare, som bor avlägset eller isolerat, beredes möjlighet att komma till vallokalerna vid allmänna val. Kommunerna skall en-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

ligt förslaget svara för kostnaderna för valnämndernas åtgärder.

Propositionen innehåller vidare förslag att de i riksdagen representerade politiska partierna skall få kostnaderna för sina tryckta valsedlar ersatta av staten vid val av rikskaraktär.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nr 674 i första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* och nr 819 i andra kammaren av herr *Svensson i Vä m. fl.* I motionerna föreslogs att kommuner, vilka haft utgifter av ej ringa omfattning för åtgärder, ägnade att underlätta avlägset boende väljares deltagande i allmänna val, bereddes möjlighet att i särskild ordning erhålla gottgörelse av statsmedel. Bestämmelser härom före-

sloges skola införas i 95 § lagen om val till riksdagen respektive 59 § kommunala vallagen på sätt som i motionerna angåves. Motionärerna föreslog vidare viss ändring beträffande den i propositionen förordade begränsningen av de i riksdagen representerade partiernas rätt till ersättning för valsedelskostnader, och hemställde slutligen, att frågan om en utvidgning av denna rätt till partier, som icke vore representerade i riksdagen, snarast upptoges till prövning.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte för sin del antaga de i propositionen nr 59 framlagda lagförslagen med de av motionerna I: 674 och II: 819 föranledda ändringarna, att 95 § lagen om val till riksdagen och 59 § kommunala vallagen erhöles nedan angivna, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

95 § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen

Valnämnden åligger ————— ordentligen verkställas.
Kostnaden för ————— lämpliga vallokaler.

Kommun, som för åtgärder enligt 60 a § haft utgifter av ej ringa omfattning, må i den utsträckning och ordning Konungen bestämmer erhålla gottgörelse av statsverket.

Röstmottagare å ————— uppdragets fullgörande.

59 § kommunala vallagen den 6 juni 1930

Valnämnden åligger ————— ordentligen verkställas.
Kostnaden för ————— 26 a §.

Kommun, som för åtgärder enligt 26 a § haft utgifter av ej ringa omfattning, må i den utsträckning och ordning Konungen bestämmer erhålla gottgörelse av statsverket.

Röstmottagare å ————— uppdragets fullgörande.

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 674 och II: 819, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående rätt för i riksdagen ej representerad

meningsriktning med registrerad parti-beteckning att vid val av rikskaraktär erhålla gottgörelse av statsverket för de valsedlar, som iordningstälts för valet; samt

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

3) att motionerna I: 674 och II: 819, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet ovan under 1) och 2) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Elmgren, Damström, Georg Pettersson, Olsén, Dahl, Spångberg, Adamsson, Nilsson* i Östersund, *Henningsson* och *Andersson* i Billingsfors, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till propositionen nr 59 och med avslag å motionerna I: 674 och II: 819, såvitt dessa avsåge tillägg till propositionens lagförslag, antaga de i propositionen framlagda lagförslagen;

2) av herrar *Elmgren, Damström, Georg Pettersson, Olsén, Dahl, Adamsson, Nilsson* i Östersund, *Henningsson* och *Andersson* i Billingsfors, vilka ansett, att utskottet under punkten 2) bort hemställa, att motionerna I: 674 och II: 819, såvitt dessa avsåge rätt för meningsriktningar, som ej vore representerade i riksdagen, att erhålla gottgörelse för valsedelskostnader, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Källqvist, Harald Pettersson, von Friesen, Magnusson* i Tumhult, *Larsson* i Luttra, *Hamrin* i Jönköping och *Svenungsson*, vilka ansett, att utskottet under punkten 3) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 674 och II: 819, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att ersättning för valsedelskostnader enligt de i propositionen nr 59 föreslagna bestämmelserna borde utgå för ett antal valsedlar, som motsvarade högst sex gånger antalet i valet röstberättigade väljare.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse vi hälsar regeringens förslag att

kommunerna bör sörja för att väljare, som bor avlägset eller isolerat, bereds möjlighet att komma till vallokalerna och att kostnaderna för tryckning av valsedlar i viss omfattning blir ersatta av staten vid de rikspolitiska valen. Önskvärdheten av dessa reformer liksom vad i övrigt föreslagits i propositionen nr 59 råder det egentligen inga delade meningar om i utskottet. Förslagen bygger i stort sett på det av 1955 års valutredning år 1963 avgivna slutbetänkandet. Inom kort kommer riksdagen även att få ta ställning till ändrade bestämmelser för underlättande för sjuka, invalider och åldringar att delta i valen. Jag vill i detta sammanhang endast erinra därom eftersom föreliggande förslag bör ses i samband därmed.

Trots den enighet som råder i konstitutionsutskottet har tre reservationer fogats till utlåtandet. Detta kan te sig förbryllande.

Vad beträffar reservation nr 1 har majoriteten i utskottet tillkommit med lottens hjälp. Den föreliggande reservationen följer regeringens förslag, medan majoriteten i denna del tillstyrker en motion från centerpartihåll om särskilt statsbidrag till kommunernas kostnader för avlägset eller isolerat boendes valdeltagande. Reservanterna anser att kommunernas ifrågasatt kostnader bör beaktas vid den allmänna kostnadsfördelning mellan stat och kommun som övervägs av 1958 års skatteutjämningskommitté. Detta synes vara det ur praktisk synpunkt mest ändamålsenliga om en rimlig fördelning skall ernås. Jag vill här fästa uppmärksamheten vid att det inte ifrågasatts något åliggande för kommunerna att ordna med dessa valskjutsar. Förslaget bereder endast möjlighet för kommunerna att anordna sådana i den omfattning varje kommun själv bestämmer.

Reservation nr 2 avser frågan om även mycket små partier skall få sina valsedlar bekostade av staten. Utred-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

ningen och regeringen har föreslagit att denna förmån begränsas till att gälla partier som är representerade i riksdagen. I och med att ett parti får en representant i riksdagen, skall partiet också få sina kostnader för valsedeltryck ersätta enligt de nu föreslagna bestämmelserna. Därmed står också möjligheten öppen för partier som nu icke är representerade i riksdagen men som måhända blir det i framtiden.

Utskottet skriver att principen bör vara att olika meningsriktningar skall beredas lika villkor. Det är precis vad som sker enligt det föreliggande förslaget. Utskottsmajoriteten synes mena att det bör beredas ersättning även åt så små partier, att de inte uppnått ett röstetal som placerar någon av deras kandidater i riksdagen, men tillägger dock att vissa inskränkningar otvivelaktigt är nödvändiga. Med detta tillägg avser man väl att vissa partibildningar skall uteslutas om deras röstetal ej uppgår till viss minimistorlek. Vilka partier som enligt dessa tankegångar skall bli uteslutna kan man fråga sig. Det föreligger inte några uttalanden därom. Reservanterna finner att regeringens och utredningens förslag är väl avvägda och ansluter sig till dessa.

Reservation nr 3 slutligen gäller det antal valsedlar för vilka ersättning skall utgå. Valutredningen har här föreslagit att ersättning bör utgå för ett antal som motsvarar högst sex gånger antalet i valet röstberättigade personer. Departementschefen har begränsat antalet till fem gånger antalet röstberättigade. Detta antal synes utskottsmajoriteten mer än väl motsvara de krav man rimligen kan ställa. Framför allt bör enligt vår mening oppositionspartierna vara nöjda. De erhåller vart och ett till sina kostnader för tryckning av valsedlar ett statsbidrag av samma storlek som majoritetspartiet och de torde därigenom mer än väl kunna täcka sitt behov av valsedlar, även för den händelse de spekulerar i att fånga väljare ge-

nom att presentera flera olika listor i de olika valkretsarna. Förslaget är enligt mitt bedömande synnerligen generöst mot de mindre partierna.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till reservationerna 1 och 2 och avslag på reservation 3. I övrigt hemställer jag om bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Den proposition vi nu har att behandla syftar ju bl. a. till att bereda människor som bor i avlägsna bygder möjlighet att rösta. I och för sig finns inget att invända mot en princip av i propositionen angivet slag, lika litet som jag tror att något kan invändas mot det förslag som föreligger och som syftar till att ge sjuka och invalider möjlighet att utöva sin rösträtt. Personligen kan jag inte underlåta att påpeka att justitieministern i detta sammanhang kanske borde ha utsträckt sitt intresse också till utlandssvenskarna, men det vet vi ju att det är en sak som vi tyvärr får vänta på.

Som herr Adamsson nämnde har tre reservationer fogats till utlåtandet.

Utskottsmajoriteten har på den första punkten gjort en ändring i Kungl. Maj:ts förslag och förutsätter att någon form av statsbidrag skall utgå till kommunerna. Jag är fullt medveten, herr talman, om att kommunerna har att svara för de nuvarande valkostnaderna, men jag finner det oegentligt att Kungl. Maj:t ger möjlighet till åtgärder som bereder flera personer tillfälle att rösta och som föranleder ökade kostnader för kommunerna, utan att dessa får någon ersättning av statsmedel. Jag kan inte finna det rimligt att kommunerna själva skall bära dessa kostnader. Konsekvensen kan bli att fattiga kommuner avstår från att begagna sig av denna möjlighet att bereda avlägset boen-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

de personer tillfälle att rösta, och detta kan ju inte vara meningen. I så fall blir ju en grupp människor uteslutna från rösträtt.

Den andra reservation som socialdemokratiska ledamöter har samlats kring gäller en fråga av större principiell än praktisk betydelse, förefaller det mig. Det är frågan huruvida även sådana partier som inte är representerade i riksdagen skall få rätt till gottgörelse för valsedelskostnaderna. Vi har inte kommit med något bestämt förslag på denna punkt, utan vi har begärt en utredning. Det finns, herr talman, otvivelaktigt en tendens hos de nu existerande partierna att värna om sig själva, om sin partibyråkrati och allt vad till denna hör. Med djup ovilja ser de på alla strävanden till en förnyelse av partilivet.

Vi vet också att det är mycket lätt att komma med proklamationer om bildandet av nya partier — jag tänker i ett avseende på Lewi Pethrus nya parti, i ett annat avseende på bilägarepartiet — men var och en vet hur ofantligt svårt det är att föra fram nya partier och få en rimlig, om ens någon, representation för dem i riksdagen. Denna sak är kanske liten och av ringa ekonomisk betydelse, men det förefaller mig att vara ett rättvisekrav att inte också på detta område motverka dessa nya partigrupper. Utskottet har därför hemställt om en utredning i detta syfte.

Den tredje reservationen svarar de icke socialdemokratiska representanterna för. Den berör också en ganska liten fråga, nämligen det antal valsedlar för vilka man skall få ersättning. Propositionen föreslår att ersättning skall utgå för ett antal som är fem gånger högre än antalet vid valet röstberättigade. Reservationen tycker att man bör vara litet mera generös och vill att siffran fem skall höjas till sex. Ekonomiskt sett kommer denna ökning inte att betyda särskilt mycket, men var

och en som medverkat vid anordnandet av val vet också att det uppstår ett ganska väsentligt spill när det gäller dessa valsedlar, varför vi tycker att man bör befinna sig på den säkra sidan.

Herr talman! Med åberopande av dessa synpunkter ber jag beträffande punkterna 1 och 2 att få yrka bifall till utskottets förslag och beträffande punkt 3 yrka bifall till reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Den proposition som ligger till grund för detta utskottsutlåtande behandlar ändringar i vallagen. Det är huvudsakligen på två punkter som meningarna varit delade. Av den tidigare diskussionen har framgått, att denna meningsskiljaktighet gäller valskjutsarna och antalet valsedlar, för vilka ersättning av statsmedel skall utgå.

Som en nyhet föreslås här att väljare, som bor avlägset eller isolerat och på valdagen saknar möjlighet att färdas med allmänt trafikmedel eller inte utan avsevärd tidsspillan kan utnyttja dylikt trafikmedel för färd till och från vallokalen, bör genom valnämndens försorg beredas möjlighet att infinna sig i vallokalen. Detta gäller såväl riksdagsmannaval som landstingsval. Om detta råder inga delade meningar i utskottet.

Propositionens förslag innebär emellertid att kostnaderna för dessa valskjutsar stannar på kommunerna. Om detta säger utskottet: »Som framhållits i flera remissyttranden över valberedningens betänkande och i motionerna, kan de ifrågavarande kostnaderna för vissa kommuner komma att bli mycket betungande, om åtgärder av någon högre effektivitet skall vidtagas. Då det måste anses angeläget, att det med reformen avsedda syftet ernås, och att en såvitt möjligt likformig tillämpning vinnes i de olika kommunerna, finner utskottet, att möjlighet bör öppnas för kommunerna att erhålla statsbidrag till

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

kostnaderna i fråga. Det bör också i detta sammanhang beaktas, att de kommuner, för vilka dessa kostnader skulle bli särskilt dryga, om effektiva åtgärder vidtages, närmast utgöres av ett antal glesbygds- och skärgårdskommuner. Kostnaderna för statsverket torde icke bli betydande och synes väl uppvägas av de fördelar, som skulle vinnas. Utskottet tillstyrker därför de föreliggande motionerna i denna del och föreslår stadganden i ämnet av huvudsakligen samma avfattning, som intagits i motionärernas hemställan.»

Herr Adamsson hänvisar till att skatteutjämningskommittén skall framlägga förslag för att klara denna sida av saken. Jag tror emellertid att det redan nu kan sägas att man nog har alldeles för stora förväntningar i fråga om möjligheterna att ge kommunerna kompensation med hjälp av ett kommande förslag från skatteutjämningskommittén.

Herr Adamsson säger också att kommunerna inte har någon skyldighet att ordna dessa valskjutsar. Det är riktigt. Men föreligger då inte risk för att det inte blir några valskjutsar eller att de kommer att stå till förfogande i väsentligt begränsad omfattning just i de fall där de bäst kommer att behövas? Detta gäller framför allt de egentliga glesbygdsområdena och skärgårdsområdena.

Utskottet har på denna punkt tillstyrkt bifall till motionerna, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 1.

Valutredningens förslag i fråga om ersättning med statsmedel för valsedelskostnader innebär att partierna får ersättning för högst så många valsedlar som motsvarar sex gånger antalet vid valet röstberättigade. Förslaget i propositionen innebär däremot, som här redan sagts, att man minskar ersättningen till att gälla högst så många valsedlar som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade. Motionärerna föreslår att siffran sex skall gälla och att ersätt-

ning alltså skall utgå enligt valutredningens förslag.

Utskottets majoritet har stannat för propositionens förslag. Särskilt för partier som använder sig av flera listtyper kan detta förslag komma att medföra en väl snäv begränsning av antalet valsedlar för vilket partierna får ekonomisk gottgörelse. Jag ber med hänsyn härtill att få yrka bifall till reservation 3 under punkten 3.

Vad slutligen gäller de partier som kan få ersättning för valsedelskostnader innebär förslaget i propositionen en begränsning till partier som är representerade i riksdagen. Ur demokratisk synpunkt kan det naturligtvis väcka betänkligheter att man genom lagstiftningen upprättar ytterligare spärrar mot tillkomsten av nya partibildningar. Där emot finns inte någon anledning att ta ställning till huruvida dessa nya partibildningar har så stort berättigande eller inte. Men man kan hysa betänkligheter just mot själva principen att inrätta spärrar av detta slag. Enligt motionärernas mening bör därför klargöras huruvida det inte finns möjligheter och »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående rätt för i riksdagen ej representerad meningsriktning med registrerad partibeteckning att vid val av rikskarakterär erhålla gottgörelse av statsverket för de valsedlar som iordningstänkts för valet».

Jag ber, herr talman, att också få yrka bifall till utskottets förslag under punkten 2.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anslutning till vad de föregående ärade talarna har anfört.

Jag tycker att utskottsmajoriteten kunde vara tillfredsställd med reservanternas skrivning i fråga om statsbidraget till kommunerna. Reservanternas har medgivit att kommunernas kostnader bör beaktas vid den allmän-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

na kostnadsfördelning mellan stat och kommun som övervägs av 1958 års skatteutjämningskommitté. Det är väl också något för tidigt att begära statsbidrag innan vi har vunnit någon erfarenhet av vilka kostnader underlättandet av valdeltagandet kommer att medföra och i vilken omfattning åtgärder i den riktningen blir aktuella.

Jag har inte den uppfattningen att kommunerna för dessa kostnaders skull kommer att begränsa antalet valskjutsar för avlägset eller isolerat boende medborgare. Det är väl ett samfällt intresse att man underlättar för dessa att delta i valet.

Frågan om ersättning för valsedelskostnader till de partier som inte är representerade i riksdagen har utretts av valutredningen. Jag skall inte besvara kammarens ledamöter med att närmare redogöra för vad den utredningen kommit fram till utan vill bara konstatera att även herrar von Friesen och Larsson i Luttra är klara över att en viss begränsning måste ske och att man inte kan ge hur små partier som helst ersättning. Här har inte angetts några närmare motiv för en ny utredning. Men skulle man börja spekulera i tanken att det skulle fordras ett visst röstetal i de olika valkretsarna för att vederbörande parti skulle få ersättning för sina valsedelskostnader är det klart att en sådan spärr också skulle kunna komma att drabba vissa av de nu i riksdagen representerade partierna. Jag skall inte ytterligare utveckla den tanken utan vill bara fästa uppmärksamheten på att valutredningen inte övervägt en sådan lösning. Jag är inte alldeles övertygad om att man från något håll är intresserad av något sådant.

När det gäller antalet valsedlar är det en självklarhet att partierna har rätt att sprida hur många valsedlar de önskar. Men här är det bara fråga om i vilken utsträckning man kan få ersättning för valsedelskostnader av sta-

ten. Utskottsmajoriteten har ansett det vara tillräckligt och väl avvägt att ersättning utgår för ett antal valsedlar som motsvarar högst fem gånger antalet i valet röstberättigade väljare i respektive valkretsar.

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! I princip har vi motionärer samma uppfattning på denna punkt som kommer till synes i propositionen, nämligen att väljare som bor avlägset eller isolerat och på valdagen saknar möjligheter att färdas med allmänt samfärdsmedel eller icke utan avsevärd tidspilla kan nyttja dylikt samfärdsmedel för färd till och från vallokalen bör genom valnämndens försorg beredas möjlighet att infinna sig i vallokalen. Detta är vi givetvis fullt eniga om.

Men propositionens förslag, att kostnaderna för dessa arrangemang skall bäras av kommunerna, anser vi däremot inte vara riktigt. Det har här tidigare framkommit att dessa kostnader kan bli ganska betungande för vissa kommuner. Herr Adamsson sade alldeles nyss att han för sin del inte tror att kostnaderna kommer att bli så betungande, att de kommer att påverka kommunernas vilja att genomföra denna reform. Remissyttrandena säger emellertid någonting annat. Av yttrandena framgår att det gäller kommuner i glesbygder, som även i vanliga fall har besvärliga kommunikationsförhållanden.

Kommunalnämnden i Djurö kommun säger i sitt yttrande att den finner statsbidrag vara en nödvändig förutsättning för reformens genomförande. I Djurö kommun finnes, framhåller nämnden, 40 öar med bofast befolkning. En preliminär uppskattning visar att kostnaderna för sjötransporter inom kommunen vid ett val kommer att uppgå till omkring 3 000 kronor.

Valnämnden i Bollnäs befarar att kostnaderna kommer att bli så kända att risk föreligger att kommuner

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

med stor glesbygd och klen skatteunderlag försöker undandraga sig att ordna valskjutsar i erforderlig omfattning. — Jag skulle tro att dessa kommuner vet var skon klämmer. Ett på lämpligt sätt konstruerat statsbidrag skulle vara en garanti för att lagstiftningen får avsedd verkan.

Drättselkammaren i Boden anser att kostnaderna bör bestridas av statsverket, åtminstone vid ordinarie och extra val till riksdagens andra kammare. På grund av den kraftiga avfolkningen i glesbygden inom landskommunerna har man under den senaste tiden, konstaterar drättselkammaren, föreslagit minskning av antalet valdistrikt, i Arjeplogs kommun exempelvis till cirka hälften av det nuvarande antalet. I övre Norrland med stora avstånd och besvärliga transporter i fjällvärlden kan kostnaderna för valtransporter komma att uppgå till avsevärda belopp.

Här vill jag tillägga, att det kan befaras att kostnaderna i viss mån avskräcker kommunerna från att lämna den service som föreslås i propositionen.

Jag tycker att man inom utskottet borde ha kunnat enas om detta förslag. Jag kan inte förstå utskottsmajoritetens uttalande, att de skäl som motionärerna förebragt inte är tillräckligt starka i här berörda avseende — i synnerhet som kostnaderna för statsverket sannolikt inte skulle bli av större omfattning och då det här gäller medborgare som i många avseenden har svårigheter med avstånd och kommunikationer.

I detta avsnitt av utlåtandet, som jag anser vara det viktigaste, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Beträffande frågan om att rätten till ersättning för framställning av valsedlar skall begränsas till de i riksdagen företrädda partierna ber jag, med hänvisning till vad utskottet och motionärerna har anfört, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Slutligen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 3 i den del som avser punkt 3 och som går ut på att ersättning för valsedelskostnader enligt de i propositionen föreslagna bestämmelserna bör utgå för ett antal valsedlar som motsvarar högst sex gånger antalet i valet röstberättigade väljare — d. v. s. det antal valsedlar som utredningen har förordat.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Adamsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Elmgren m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Adamsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 92 ja och 109 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Elmgren m. fl.

Nybyggnad av kasernetablissemang m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGNELL (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel beträffande punkten 1.

Punkten 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Adamsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets utlåtande nr 11, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Elmgren m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Adamsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 104 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 2) av herr Elmgren m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ARVIDSON (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel beträffande punkten 2.

Punkten 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Friesen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 3) i utskottets utlåtande nr 11, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av fru Segerstedt Wi-berg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr von Friesen begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Nybyggnad av kasernetablissemang m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad av kasernetablissemang m. m. för Svea liv-

Nybyggnad av kasernetablissemment m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente

garde och Svea ingenjörregemente jämte i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Eftersom jag fogat en blank reservation till detta utlåtande är det på sin plats att jag motiverar den.

Den har sin grund i det uttalande som utskottet gör på sid. 4, där man redovisar att när detta ärende behandlades första gången utskottet formligen beställde att i den särskilda delegation, som man förutsatte skulle inrättas vid genomförandet av beslutet, representanter för kommunerna skulle ingå. När sedan förslaget framlades av regeringen visade det sig, att regeringen varit älskvärd nog att i stället för representanter för kommunerna sätta in ett par ledamöter av länsstyrelserna i vederbörande län, vilka uppgavs ha speciell sakkunskap på detta område. Då inträffade det, att utskottsmajoriteten förklarade sig belåten med att få länsstyrelse-representanter i stället för kommunala representanter. Man har till och med snuddat vid den tankegången att staten och kommunen skulle vara något slags motparter och att det därför skulle vara direkt olämpligt att i en av staten tillsatt delegation ha representanter för motparten, d. v. s. kommunerna.

Jag har en annan uppfattning i denna fråga, herr talman. Jag anser att när det gäller en så väsentlig allmän angelägenhet som militära etablissemment i kommunerna är det ett gemensamt intresse att kommunerna är inkopplade från början för att ge råd och framföra de synpunkter de kan ha. Många viktiga frågor som gäller olika intressen på den lokala sidan, större eller mindre, måste avgöras. Med anledning av denna proposition väcktes också av två folkpartister på Stockholms läns bank en motion, vari denna tanke framfördes och i mitt tycke fullkomligt riktigt

motiverades. När etablissemmenten väl är färdiga och militären flyttat in är man utomordentligt angelägen om det allra bästa samarbete med kommunen. Detta är precis som det skall vara. Men frågan är varför inte detta goda samarbete kan etableras från början.

Jag står alltså, herr talman, fast vid det uttalande som utskottet tidigare gjort. Jag hoppas att den skrivning som här presenteras endast är ett tillfälligt avsteg och att utskottet skall hålla fast vid kravet på att kommunerna skall vara delaktiga vid tillkomsten av nya etablissemment redan från den allra första begynnelsen. I övrigt har jag ingen från utskottsutlåtandet avvikande mening, och jag ställer inte något annat yrkande än utskottets. Jag hoppas dock att Kungl. Maj:t noga vill observera de synpunkter som jag här har framfört och som egentligen är statsutskottets. Jag tycker att de är utomordentligt väsentliga för de berörda kommunerna.

I detta anförande instämde herr Keijer (fp).

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppsättande av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst m. m.,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1964/65,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till vissa ombyggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stämpel-

**Pension till förre vaktmästaren vid de svenska institutionerna i Lützen, förvaltare
Hans Svensson — Rättshjälp i administrativa mål**

skatteförordning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

**Pension till förre vaktmästaren vid de svenska institutionerna i Lützen, förvaltare
Hans Svensson**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av väckt motion om pension till förre vaktmästaren vid de svenska institutionerna i Lützen, förvaltare Hans Svensson.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! I statsutskottets femte avdelning har under årens lopp behandlats åtskilliga motioner om s. k. honnörspensioner. Jag är fullt införstådd med svårigheten att bevilja sådana med hänsyn till de prejudikat som kan uppstå.

Det föreliggande ärendet gäller motionen II: 6 om en viss årlig pension till förvaltare Hans Svensson, som under trettio års tid handhaft vården av Svenska Lützenfondens Gustaf Adolfskapell och minnesplats i Lützen, vilka varit något av en svensk utpost på tysk jord och under årens lopp besökts av bl. a. tusentals svenskar. Som i den utförliga motionen framhållits, lider Svensson ännu av de skador han fick vid bombningen 1944. Tillsammans med makan kom han 1961 på sommaren över Sassnitz till Sverige och delgav då bl. a. mig sina svårigheter. Som förhållandena utvecklats sig ansåg sig makarna Svensson inte kunna återvända till Östtyskland.

Med hänsyn till svårigheten att bevilja honnörspension anser jag den av statsutskottet anvisade vägen om ett årligt understöd vara framkomlig. Jag har med dessa ord endast velat understryka

behovet och riktigheten av ett understöd i någon form till föreståndaren för Lützenkapellet med hänsyn till hans mångåriga anställning i den svenska stiftelsen Lützenfondens tjänst och vill vädja till Kungl. Maj:t att efter prövning bevilja lämpligt belopp.

I detta anförande instämde fru Gunne (h) samt herrar Rimås (fp) och Hæggbloom (h).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket.

§ 13

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående översynen av den administrativa rättsskipningen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 14

Rättshjälp i administrativa mål

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om rättshjälp i administrativa mål.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 585 i första

Rättshjälp i administrativa mål

kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 712 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* I motionerna, som var likalydande, hemställdes att riksdagen måtte begära en förutsättningslös utredning av frågorna huruvida och i vilken utsträckning medborgarna borde beredas

1) tillgång till erforderlig rättshjälp i skattemål eller mål om administrativa frihetsberövanden och i administrativa processförfaranden i övrigt; samt

2) ersättning för utgivna kostnader i ärenden av den beskaffenhet som angäves under punkt 1).

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 585 och II: 712, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Larsson* i Norderön, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 585 och II: 712, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning av frågorna rörande medborgarnas tillgång till dels erforderlig rättshjälp i skattemål, mål om administrativa frihetsberövanden och administrativa processförfaranden i övrigt, dels ersättning för kostnader i mål och ärenden av nämnda beskaffenhet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Norderön (cp):

Herr talman! Första lagutskottets utlåtande nr 25 gäller en partimotion från centerpartiet om rättshjälp i administrativa mål. Motionen går ut på utredning i syfte att få tillgång till dels erforderlig rättshjälp i skattemål, mål om administrativa frihetsberövanden och i det administrativa processförfarandet i övrigt, dels ersättning för utgivna kostnader i nämnda mål.

Skall jag uttala mig välvilligt om utskottets behandling av motionen — och det vill jag gärna göra — får jag säga att utskottet varit allmänt välvilligt,

men det har varit alltför knapphändigt i sina slutsatser.

Remissinstanserna har varit mycket välvilliga och i väsentliga avseenden direkt fört fram samma uppfattning som motionärerna. Rättshjälpsanstalten i Stockholm t. ex. framhåller följande: »Nog ter det sig anmärkningsvärt att medan det ur rättssäkerhetssynpunkt anses nödvändigt att tillförsäkra en åtalad person juridiskt biträde även om åtalet avser ett relativt enkelt brott, lämnar man med nuvarande lagstiftning barn och föräldrar utan dylik hjälp vid måhända livsviktigare avgöranden, som sker i administrativ väg.»

Också i andra remissvar finner man liknande uttalanden i fråga om de administrativa frihetsberövandena och liknande. Jag kan nämna kammarrätten, länsstyrelsen i Kronobergs län och Advokatsamfundet. Också i andra avseenden har remissinstanserna påpekat att den enskildes ställning ur rättssäkerhetssynpunkt inte kan anses tillfredsställande i de s. k. administrativa processerna. Jag går inte närmare in på detta utan hänvisar till remissvaren, som ju finns intagna i utskottets utlåtande.

Utskottet är åtminstone delvis av samma uppfattning som remissinstanserna. Man framhåller följande: »Enligt utskottets mening är det likväl tydligt att nuvarande ordning på förevarande område icke kan anses tillfredsställande. Särskilt beträffande vissa typer av mål, såsom i synnerhet mål om administrativa frihetsberövanden, är det påfallande hur mycket sämre den enskildes ställning kan vara i det administrativa förfarandet än i det judiciella.»

Men när utskottet sedan skall dra slutsatsen av detta tillkännagivande går meningarna isär mellan majoriteten och oss reserveranter.

Utskottet hänvisar till att de besvärssakkunniga avser att i förslag till lag om förvaltningsförfarande uppta vissa

Rättshjälp i administrativa mål

regler om rätt för enskild att erhålla kostnadsersättning av allmänna medel, men tydligen bortser utskottet då från att de besvärssakkunniga själva förutsett att det därutöver kommer att erfordras specialbestämmelser om kostnadsersättning. Som exempel nämns ärenden angående tvångsförfogande över fast egendom. Här finns alltså en lucka i det pågående utredningsarbetet.

Utskottet hänvisar vidare till att utredningen om administrativa frihetsberövanden i sitt förslag till lag om socialdomstol intagit vissa bestämmelser om möjlighet för enskild att erhålla bidrag på det allmännas bekostnad och att det förslaget nu hänskjutits till förvaltningsdomstolskommittén. Detta förslag täcker dock bara en del av den administrativa processens område, och det föreligger alltså även här en lucka.

Slutligen hänvisar utskottet till utredningen om rättshjälp. Även i detta avseende finns det en lucka och enligt min mening en mycket betydelsefull sådan. Studerar man utredningens direktiv, kan man konstatera att det inte nämnes ett ord om att utredningens arbete skall gälla också de s. k. administrativa processerna, alltså de processer som motionsyrkandena avser.

Vi reservanter har inte kunnat nöja oss med de beskrivande och refererande hänvisningar som utskottet gjort. Vi anser att utredningsarbetet bör fullföljas så snart som möjligt — och att det bör fullföljas över hela fältet. Inga luckor bör lämnas kvar. Det är detta som är innebörden av och meningen med vår reservation.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som fogats till utskottsutlåtandet.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Herr Larsson i Norderön och utskottsmajoriteten är i stora delar eniga. Vi är överens om att den enskildes möjligheter att erhålla rätts-

hjälp också vid administrativa processförfaranden bör utbyggas liksom även möjligheterna att få ersättning för kostnaderna i sådan mål eller ärenden. Förhållandena är för närvarande icke tillfredsställande ordnade i detta avseende, och utskottet har i sitt utlåtande understrukit att denna brist bör uppmärksammas och avhjälpas.

Anledningen till att utskottet ändå icke har velat påyrka någon ny utredning är att det för närvarande pågår ett flertal utredningar. Herr Larsson i Norderön har här refererat dessa utredningars uppdrag, och det är riktigt att uppdragen icke direkt omfattar det önskemål som han framfört, nämligen utbyggandet av rättsskyddet för den enskilde just när det gäller administrativa mål och ärenden, men utredningarna sysslar dock med väsentliga delar av det problemkomplex som den administrativa processen utgör.

Det är sålunda möjligt att dessa utredningar kommer till resultat som kan användas såsom mönster vid utbyggandet av ett rättsskydd även i administrativa mål eller ärenden, och utskottet har därför ansett att man bör avvakta slutförandet av utredningarna. Även herr Larsson i Norderön är ju osäker om, vilken omfattning som den av honom önskade utredningen bör få. Jag kan inte heller förstå annat än att Kungl. Maj:t måste, om riksdagen skulle begära en ny utredning, avvakta resultatet av de tidigare utredningarna innan Kungl. Maj:t kan utfärda direktiv till den nya utredningen.

Under sådana förhållanden har utskottet ansett det riktigare att riksdagen ånyo får ta ståndpunkt till frågan när utredningsresultaten föreligger och det finns bättre möjligheter att bedöma behovet och omfattningen av en ny utredning. Vi har därför inte kunnat tillstyrka den föreliggande motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Straffpåföljden vid vårdslös deklARATION

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herrar Ferdinand Nilsson och Larsson i Norderön; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Straffpåföljden vid vårdslös deklARATION

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående straffpåföljden vid vårdslös deklARATION.

Första lagutskottet hade behandlat en i andra kammaren väckt till lagutskott hänvisad motion, nr 96, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Elmwall*. I motionen hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande sådan utformning av skattestrafflagen, att vid vårdslös deklARATION samt vid medhjälp till vårdslös deklARATION nuvarande straffpåföljd i form av normerade böter utbytes mot dagsböter i enlighet med motionens syfte».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 96, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Tillåt mig, herr talman, att framföra några synpunkter beträffande första lagutskottets föreliggande utlåtande, eftersom jag tillsammans med herr *Elmwall* i denna kammare väckt en motion angående straffpåföljd vid vårdslös deklARATION.

Jag vill alldeles särskilt framhålla att vi motionärer inte på något sätt önskar försvara sådana falskdeklarationer som med avsikt deklarerar falskt för att få mindre skatt. Sådana människor och deras handlingssätt kan icke försvaras. Men i de allra flesta fall är det fråga

om fel som begås icke med avsikt utan genom s. k. förbiseende. Det är den mänskliga faktorn som härvidlag spelar in. Visserligen kan icke heller dessa fel försvaras, men nog finns det anledning att icke döma den felande så hårt när man kan konstatera att felet icke har tillkommit med avsikt. Vi skall komma ihåg att ingen människa ännu är född som inte kan begå fel. Detta gäller i alldeles särskilt hög grad vid upprättandet av självdeklarationer — de må sedan vara egna eller andras. Det kan föreligga svårigheter att fastslå om felet har tillkommit i avsikt att få en mindre skatt eller av rent misstag utan denna tanke. Nog är det svårt, men jag tror att det av omständigheterna i övrigt framgår om vederbörande feldeklarerat med avsikt eller ej. Om det ej klart framgår att felet begåtts med avsikt bör det skedda bedömas med allra största försiktighet.

Syftet med skattestrafflagen är att tvinga den skattskyldige att avgiva en riktig deklARATION. Det väsentliga för att uppnå detta syfte vore då att tillse att de skattskyldiga, i den mån de icke själva anser sig kunna uppfylla kravet att fullgöra deklARATIONsskyldigheten på ett sådant sätt, hänvänder sig till sakkunniga medhjälpare. Ingen är dock så fullkomlig att han icke kan begå fel. Också en aldrig så skicklig medhjälpare kan göra det. Även om felet är av sådan art att det närmast är att hänföra till den mänskliga faktorn medför det straffpåföljd. I det fall att medhjälpare anlitas blir ansvaret så att säga fördubblat. Såväl den skattskyldige som medhjälparen får stå till svars för vårdslös deklARATION.

Det synes nära nog grymt att medhjälparen, som ofta icke haft någon som helst vinning utöver det många gånger ringa arvode som han erhåller för sitt arbete, också skall riskera dryga böter för ett fel som är obetydligt och som han kanske icke har någon som helst delaktighet i. Jag vet av egen

erfarenhet hur svårt det kan vara att få hjälp med upprättande av deklARATIONER. Mången säger: »Jag vill sannerligen inte utsätta mig för risken av åtal och dryga böter bara för att hjälpa andra med deras deklARATIONER.»

Vid en rättegång som gällde ett deklARATIONSMÅL sade rättens ordförande efter målets avslutande till den åtalade deklARATIONSMEDHJÄLPAREN: »Efter en sådan här rättegång vågar jag icke hjälpa någon med upprättande av en deklARATION.»

Under de senaste åren har det visat sig allt svårare att få medhjälpare vid upprättande av deklARATIONER. Jag tror att detta har sin grund i de straffpÅFÖLJDER som drabbar en medhjälpare i den händelse att fel uppkommer i deklARATIONEN. Vi har i vår motion framhållit att det vinningssyfte som ligger till grund för falskdeklARATION icke kan påstås vara för handen vid vårdslös deklARATION. Det nuvarande systemet med normerade böter avser att vara ett effektivt medel mot detta vinningssyfte genom sin närmast konfiskatoriska karaktär. FalskdeklARATION är ett ytterst allvarligt brott mot det allmänna, men vårdslös deklARATION får, åtminstone i de flesta fall, betraktas som en ordningsförseelse. Vi anser därför att nuvarande system med normerade böter för vårdslös deklARATION bör utbytas mot dagsbotssystemet, såsom är fallet i flera andra länder. Därigenom vinnes också en riktig anpassning av straffmätningen till förseelsens svårighetsgrad. Vid medhjälp till vårdslös deklARATION synes det ställt utom allt tvivel att dagsbotssystemet är att föredra.

Jag tar mig friheten att citera vad specialrättsutredningen anför — vilken för övrigt tillstyrker motionen och även förordar viss utvidgning av den däri föreslagna utredningen. Den säger att övervägande skäl talar för att de normerade böterna ersättes med dagsböter eventuellt kompletterade med straff-

StraffpÅFÖLJDEN vid vårdslös deklARATION

skatt. Utredningen har ej den uppfattningen att dagsböter minskar straffets avskräckande effekt. Den fortsätter: Det är uppenbart att starka skäl talar för den reform som föreslås av motionärerna, nämligen att bötesstraffet för vårdslös deklARATION samt medhjälp vid upprättandet av deklARATION bör vara dagsböter och icke normerade böter. Som motionärerna påpekar vinnes härigenom en bättre anpassning till förseelsens svårighetsgrad.

Vidare vill jag framhålla att vad Stockholms rådhusrätt anfört till synes ej är lämpligt som underlag för påståendet att motionärerna utgått från en felaktig bild av rättstillämpningen. Därvidlag har specialrättsutredningens bedömande betydligt större värde, då detta tar hänsyn till förhållanden över hela landet.

Herr talman! Det skulle naturligtvis vara mycket mera att anföra i denna fråga, men det sagda må vara nog för att klarlägga behovet av en skyndsam prövning och förslag rörande en sådan utformning av skattestrafflagen att vid vårdslös deklARATION samt vid medhjälp till vårdslös deklARATION nuvarande straffpÅFÖLJD i form av normerade böter utbytes mot dagsböter. Utskottet har dock icke kunnat undgå att i sitt utlåtande ta med en passus om att »utskottet kommit till den uppfattningen att övervägande skäl talar för att systemet med normerade böter för deklARATIONSBROTT åtminstone tills vidare bör bibehållas». Detta är ett indirekt erkännande av att motionen är berättigad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 96 i denna kammare.

I detta anförande instämde herr *Elmwall* (cp).

Fru **GARDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i sin motion yrkat att vid vårdslös deklARATION samt vid medhjälp till vårdslös deklARATION det nu-

Lag om bidragsförskott, m. m.

varande systemet med normerade böter utbytes mot dagsböter. Därvid tycks herr Börjesson ha utgått ifrån att nästan alla misstag vid deklARATIONER är straffbara. Så är emellertid inte fallet. Möjligheter finns att ta hänsyn till oavsiktliga misstag. De kommer inte att bedömas som brottsliga.

Däremot skall samhället givetvis reagera mycket starkt mot sådana felaktigheter som kan bedömas ha skett av grov ovarsamhet, och då kan jag inte finna annat än att det av herr Börjesson förordade systemet skulle leda till en mildare behandling av sådana brott än vad som för närvarande sker. Många gånger är det svårt att bevisa att uppsåttligt brott föreligger, men om det kan bevisas är det väl riktigt att vi reagerar med ett strängt straff. Och vi har ansett att en övergång till dagsbotssystemet skulle innebära ett försvagande av samhällets reaktioner mot dessa brott. Utskottet har därför inte kunnat tillstyrka den i motionen föreslagna ändringen.

Man kan naturligtvis tänka sig att kombinera dagsbotssystemet med utdömande av straffskatt, på samma sätt som sker nu vid utdömande av frihetsstraff, men då skulle de fördelar med dagsbotssystemet som herr Börjesson nyss talade om gå förlorade och samhällets reaktion bli densamma som nu. Vi har i utskottet varit eniga om att bibehålla systemet med normerade böter och har hemställt att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Även om utskottet inte är av samma mening som motionärerna, så har dock specialstraffrättsutredningen styrkt oss i vår uppfattning att vår motion är berättigad.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 96; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av viss paragraf i riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket.

§ 17**Lag om bidragsförskott, m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bidragsförskott, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Som helhet betraktat anser vi förslaget till ny lag om bidragsförskott vara ett steg mot mera rättvisa förhållanden för de ofullständiga familjerna och framför allt ett steg mot förverkligandet av barnets rätt i vårt samhälle. Jag är särskilt tillfreds med att vårt önskemål i en motion från förra året kommer att förverkligas, så att alla barn oavsett om faderskapet har kunnat fastställas eller inte omedelbart får bidragsförskott.

Det är främst på två punkter som vi med vår motion II: 889 önskar ändringar i föreliggande förslag. För det första vill vi höja åldersgränsen till 18 år. Mot detta anför statsrådet Lindström att det ingalunda är givet att bidragsförskott bör utgå till barn som efter grundskolan går ut i förvärvsarbete, och om barnet fortsätter studierna träder reglerna om studiehjälp i tillämpning. Vidare vill man inte isolerat vid-

Lag om bidragsförskott, m. m.

ta några ändringar beträffande åldersgränserna inom sociallagstiftningen.

Utskottet skriver i sitt utlåtande att de skäl statsrådet Lindström anför mot en höjning av åldersgränsen är bärande, även om utskottet också anser att vissa omständigheter talar för vårt förslag om en gräns vid 18 år. Jag vet inte vilka dessa »vissa omständigheter» är, som skulle vara mindre bärande än de skäl statsrådet Lindström anför. Även om barnet fortsätter sin utbildning efter grundskolan och då blir berättigat till studiebidrag, är dessa bidrag ännu så länge av sådan omfattning att stora svårigheter uppstår för den som inte har en familj med någorlunda hygglig ekonomi att falla tillbaka på — och det har man i allmänhet inte när det gäller de ofullständiga familjerna.

För den ungdom som efter grundskolan går direkt ut i förvärvsarbete gäller samma sak. Det första arbetet efter skolans slut då vederbörande inte har någon vidareutbildning ger inte tillräcklig ekonomisk ersättning, utan även i det fallet måste man ha en familj med någorlunda goda inkomster bakom sig, om inte mycket stora svårigheter skall uppstå.

Dessa båda exempel anser jag vara tillräckligt bärande för att ändra åldersgränsen till vad som gäller i övriga nordiska länder utom Island. Jag anser inte att en ändring till 18 år på något sätt skulle vara till hinder för en framtida allmän översyn av åldersgränserna för hela sociallagstiftningen.

För det andra önskar vi en ändring beträffande finansieringen. Där anser utskottet det vara berättigat med en översyn av reglerna, men utskottet vill tydligen inte utan en föregående utredning nu gå in för en ändring.

Det har ofta hänt, att riksdagen fattat beslut om reformer — i och för sig goda reformer — som inneburit att man ålagt kommunerna ökade utgifter. Ett sådant förfaringssätt är orättfärdigt, och jag anser inte att vi behöver en

särskild utredning för att konstatera detta. Jag har också tagit fasta på vad statsrådet Lindström säger, nämligen att denna nya lag om bidragsförskott i stort bör anknyta till barnpensionerna — den gör det ju också på flera punkter. Men varför vill man då inte i finansieringsfrågan anknyta till barnpensionerna, när ändringar ändå görs på andra punkter?

Jag går givetvis inte emot den av utskottet förordade utredningen, men jag hade varit mera nöjd om man redan nu tillmötesgått detta rättvisekrav i finansieringsfrågan som också förordats av flera remissinstanser, bl. a. Svenska stadsförbundet.

Herr talman! Av formella skäl har jag inte möjlighet att nu yrka bifall till vår motion. Emellertid är jag optimist och vill därför förutsätta, att en utredning i detta syfte inte skall behöva ta alltför lång tid på sig för att framlägga ett godtagbart förslag. Jag vill också hoppas — så som vi i vår motion har angivit — att man inom en icke alltför avlägsen framtid undersöker lämpligheten av att bestämmelserna om bidragsförskott inflyter i lagen om allmän försäkring och att därmed hela verksamheten inklusive alla kostnader övertas av staten.

Jag har alltså inte något yrkande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Eftersom fru Ryding inte ställde något yrkande skall jag fatta mig mycket kort.

Det föreliggande förslaget innebär ju att bidragsförskott skall utgå t. o. m. den månad under vilket barnet fyller 16 år. Det är på den punkten som fru Ryding jämte andra motionärer har föreslagit den ändringen, att bidragsförskott skulle kunna utgå t. o. m. den månad då barnet fyller 18 år.

Som framgår av propositionen och utskottsutlåtandet föreligger i flera avseenden en samordning mellan bestämmelserna för barnpensioner och regler-

Lag om bidragsförskott, m. m.

na för bidragsförskott. Detta gäller bl. a. barnpensionernas respektive bidragsförskottens belopp, och det gäller också 16-årsgränsen. Det är otvivelaktigt en fördel att samstämmighet mellan de båda förmånsformerna råder så långt detta är möjligt. Utskottet har bl. a. av det skälet inte ansett sig böra inta någon annan ståndpunkt i den omdiskuterade frågan än den som socialpolitiska kommittén och föredragande statsrådet intagit, nämligen att man inte isolerat för bidragsförskotten bör vidta någon ändring av den hittillsvarande 16-årsgränsen.

Inte heller beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun har utskottet funnit anledning att nu föreslå ändring i hittillsvarande ordning, som ju innebär att staten svarar för tre fjärdedelar och vederbörande kommun för en fjärdedel av nettokostnaderna. Utskottet har emellertid, som redan anförts, givit uttryck för den uppfattningen att en översyn av finansieringsreglerna är påkallad, och utskottet anser att en sådan översyn bör verkställas av Kungl. Maj:t.

Det administrativa tillvägagångssättet i samband med ansökandet av det statliga kostnadsbidraget är som bekant krångligt och mycket tidsödande. I motionerna I: 723 och II: 883 har detta problem upptagits. Motionärerna förordar ett system, som otvivelaktigt skulle innebära en betydande administrativ förenkling. I detta sammanhang bör kanske också kostnadsfördelningen mellan stat och kommun diskuteras. Utskottet finner med anledning av dessa motioner, att det förslag som där skisserats kan vara värt att allvarligt överväga, och utskottet föreslår därför att frågan blir föremål för utredning.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av vad

som sagts av de två föregående talarna skulle jag också för egen del vilja knyta ett par reflexioner till utskottets skrivning. Men låt mig först få konstatera, att utskottet enhälligt har godtagit propositionens förslag om ett väsentligt förbättrat skydd till fränskilda makars och ogifta mödrars barn och att genom det beslut som riksdagen fattar i dag dessa barn från den 1 juli kommer att garanteras ett generellt underhåll på 1 200 kronor om året. Den trygghet, som den här föreslagna garantien innebär för ett regelbundet underhåll till alla barn till ensamstående föräldrar, medför att ytterligare omkring 37 000 barn kommer att omfattas av de nya bidragsförskottsreglerna och att dessa alltså blir tillämpliga på cirka 117 000 barn. Utskottet är införstått med att detta kommer att medföra en kostnadsökning på cirka 45 miljoner kronor och rekommenderar också kostnadsfördelningen med tre fjärdedelar på staten och en fjärdedel på kommunerna »nu» som herr Anderson uttryckte det.

Utskottets uttalande, att det inte tar ställning till hur och i vad mån kostnaderna skall fördelas mellan staten och kommunerna och att det vill ha en översyn av finansieringsreglerna, har jag tolkat som en önskan att hålla frågan öppen för framtiden med hänsyn till de ännu olösta skatteutjämnings- och kommunbidragsfrågor, som kan behöva bedömas i ett sammanhang. Jag finner en sådan försiktighet begriplig och motiverad och har ingen invändning mot utskottets brasklapp härvidlag.

När det gäller administrationen av bidragsförskotten har utskottet skrivit välvilligt om möjligheten av en ytterligare förenkling enligt förslag i motion II: 883, som utskottets ärade talesman refererade till. Att nuvarande administrativa regler med omsökningsförfarandet och kontrollen av statsbidragsansökningarna är en tungrodd och arbetskrävande apparat framhöll redan

Lag om bidragsförskott, m. m.

socialpolitiska kommittén, och i propositionen har jag också i förenklings-syfte föreslagit ett slopande av omsök-ningsförfarandet och en reform av sy-stemet för redovisning och kontroll, som innebär att ansökningar skall avse ett kalenderår och att länsstyrel-serna skall nöja sig med stickprovs-kontroller. Jag förväntar mig att detta skall ge tidsvinster för barnavårdsnämnderna att användas till mera konstruktiv rådgivningsverksamhet.

Att, som det föreslås i ifrågavarande motion, minska statsbidragen till kom-munerna och i stället ge dessa hela in-komsten av det som de lyckas indriva därutöver från de enskilda underhålls-pliktiga ställer jag mig något mera skeptisk till än utskottet förefaller att göra, att döma av dess skrivning. För-slaget »synes icke vara invändnings-fritt», säger utskottet och det håller jag med om. Jag tvivlar dock på att det skulle medföra några betydande administrativa fördelar. Huruvida detta skulle bli fallet eller inte kan i varje fall knappast avgöras förrän man fått en viss erfarenhet av det system för kostnadsfördelning och administration, som utskottet nu tillstyrker. Det skall börja tillämpas från och med den 1 juli i år och inte ge utslag förrän från och med 1 juli nästa år, då statsbidrag skall börja utbetalas i efterskott. Där-för anser jag nog att frågan om ett nytt förslag i ämnet redan till 1965 års riks-dag är något tidigt väckt. Man bör låta det nya systemet verka någon tid, så att man hinner uppfatta dess eventuella fel eller förtjänster.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag hade som motionär inte tänkt gå upp i denna debatt, efter-som jag var fullt nöjd med utskottets skrivning. Men det är faktiskt så, fru Lindström, att man när man arbetar praktiskt med dessa ting får en klar uppfattning om hur oerhört betungan-de just ansökan om statsbidrag är. Den-

na verkställs på så sätt, att vederbö-rande barnavårdsman eller barnavårds-nämnd får i uppdrag att göra avskrif-ter av samtliga handlingar som har fö-rekommit. Alla protokoll och rapporter skall införskaffas, varefter man gör av-skrifter som sändes med ärendet. Om vederbörande moder och barn utflyttat från en kommun, får man tillskriva den nya barnavårdsmannen och begära av-skrifter.

Det är denna omgång som jag och mina medmotionärer vänt oss emot. Nu förekommer det 77 000 bidragsförskotts-ärenden per år. När det skall bli 40 000 ytterligare, undrar man om det inte finns möjligheter att förenkla dessa förfaranden. Vi motionärer hade faktiskt tänkt oss att få ungefär samma fördel-ning mellan stat och kommun på ett betydligt enklare sätt. Vi hade tänkt oss att de många arbetstimmar som åtgår för att dessa avskrifter skall gå till länsstyrelserna skulle kunna utnyttjas bättre. Framför allt hade vi tänkt att barnavårdsmännen i stället skulle kun-na använda tiden till mera kurativ verksamhet.

Därför hoppades jag att fru Lind-ström skulle överväga denna fråga på ett mera positivt sätt. Jag hade fak-tiskt väntat mig detta, eftersom arbetet är så pass betungande att samtliga som sysslar med det — jag vågar tala å allas vägnar — känt sig besvikna över att man inte gått längre på denna punkt.

Att de slipper omsökningsförfaran-det är naturligtvis en viss förenkling. Ärendena skall emellertid sedan skic-kas från barnavårdsnämnden i de fall där vederbörande flyttar, och jag är tveksam om detta kommer att klaffa riktigt bra, så att man inte riskerar att det kan bli dubbelutskickningar eller att vederbörande underhållsberättigad inte får något bidragsförskott. Men det får vi väl se när förslaget omsatts i praktiken och varit i funktion någon tid.

Lag om bidragsförskott, m. m.

När jag ändå har ordet vill jag uttrycka förhoppningen, att fru Lindström skall fortsätta att ha uppmärksamheten riktad på denna fråga, eftersom man inte löser så stora ekonomiska problem för de bidragsberättigade med det aktuella förslaget, trots att det kostar 45 miljoner kronor. Orsaken till detta är att det är så många som behöver denna hjälp. När den skall delas ut på så många, blir det inte mycket för var och en. Det blir 17 kronor per månad till dem som redan nu erhåller bidragsförskott. Detta är naturligtvis en hjälp, men inte den stora hjälp man hade hoppats på.

Jag hoppas att fru Lindström i varje fall skall ta det som utskottet skrivit om de administrativa förenklingarna ad notam. Det är enligt min uppfattning den första och största frågan. De andra får vi återkomma till senare.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Fru Holmqvist säger att hon har känt sig oroad vid tanken på de 40 000 nya sökande, som det kan bli fråga om och det merarbete som följer med dem. Men i detta fru Holmqvists uttalande ligger samtidigt ett erkännande av att ytterligare 40 000 barn kommer att få denna förmån — det rör sig alltså inte endast om 17 kronor mer för dem som redan har förmånen. Det är reformens stora värde att den utsträcker underhållet till så många barn som nu befinner sig i en osäkerhetsmarginal.

Mot de administrativa bekymren med de 40 000 nya sökande svarar minskningen med de 77 000 ansökningar per år som vi föreslagit skall slopas. Om barnavårdsnämnderna skulle slippa lämna redovisning till länsstyrelserna betyder det ju inte heller att den in-drivning som barnavårdsnämnderna under alla förhållanden skall verkställa blir absolut problemfri. Själva mängden av det administrativa arbetet är inte utredd i motionen.

Jag vill emellertid framhålla att vi kommer att följa arbetet ingående. I propositionen anges att bestämmelserna på området skall regleras i administrativ ordning. Socialstyrelsen och riksräkenskapsverket har också fått i uppdrag att utarbeta förslag till instruktion, och det förslaget kommer vi sedan att skicka på remiss och granska efteråt. Jag lovar för min del att vi i socialdepartementet skall göra allt vad vi kan för att förfarandet skall bli så litet krångligt som möjligt.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det var med anledning av statsrådet Lindströms första anförande som jag begärde ordet.

Det administrativa krånglet förekommer här i två avseenden. Det ena är omsökningsförfarandet, som nu föreslås slopat. Däröfver är ingenting annat än gott att säga — jag tror att alla som sysslar med dessa frågor inom barnavårdsnämnderna är synnerligen glada åt att omsökningsförfarandet slopas i den nya lagstiftningen.

Det andra avseendet, som utmärkes av administrativt krångel är ansökningsproceduren för att få ut den statliga andelen av kostnaderna. Detta ansökningsförfarande är mycket tids- och arbetskrävande, framför allt på grund av den noggranna redovisning länsstyrelserna kräver, innan de betalar ut bidraget. På den punkten föreslås i de likalydande motionerna I: 723 och II: 883 en ändring. Vi har i utskottsutlåtandet skrivit att det förslag som skisserats i motionerna »synes icke vara invändningsfritt» — förslaget är ju inte analyserat, än mindre prövat, och därför vill vi inte utan vidare tillstyrka motionerna. Men vi har förordat att förslaget skall göras till föremål för en noggrannare granskning, för en utredning alltså, och i den mån systemet visar sig vara bättre än det som nu tillämpas, hoppas vi att det så småningom framläggs förslag i den rikt-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

ning motionärerna avser. Presenteras förslaget redan för 1965 års riksdag är det bra — hinner man inte lägga fram förslaget till dess, hoppas vi att förslag kommer så snart detta är möjligt.

Vi har emellertid sett saken på det sättet, att det ligger så mycket positivt i det av motionärerna skisserade förslaget att det förtjänar ett noggrant övervägande. Någon millimeterrättvisa ernås kanske inte i fråga om fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun, men en mängd tid kan vinnas och utnyttjas för nyttigare göromål inom barnavårdsnämndernas verksamhetsområde.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Socialpolitiska kommittén behandlade bl. a. förfarandet vid sökande av statsbidrag för bidragsförskotten och uttalade att detta var mycket arbetskrävande och borde förenklas. Länsstyrelserna skulle kunna göra stickprovsundersökningar, menade kommittén.

Självfallet skulle arbetet på länsstyrelserna underlättas om man där slapp granska varje enskilt fall. Men skall det vara lika vidlyftigt som hittills för dem som sänder in ansökningarna har ingenting vunnits, och jag anser denna del väl så viktig som ansökningsförfarandet.

Utskottet har skrivit — och det har jag inget att erinra mot — att det i motionerna I: 723 och II: 833 framförda förslaget »synes icke vara invändnings-

fritt». Så kan man självfallet skriva när en utredning penetrerat frågan och enskilda motionärer sedan föreslår förenklingar. Jag vädjar emellertid till statsrådet Lindström att i varje fall låta någon undersöka frågan och om invändningar finns föreslå lösningar av problemen. Statsrådet nickar jakande, och jag tar det som ett löfte att vad utskottet enhälligt uttalat inte kommer att nonchaleras.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 18

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 95, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Lagförslaget hade följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

Härigenom förordnas att 1 § lagen den 31 maj 1963 om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Därest inom — — — — — visst slag.

Råder inom visst område allvarlig brist på arbetskraft i byggnadsindustrin, äger Konungen för viss tid förordna, att byggnadsarbete av visst slag, som är att anse såsom mindre angeläget från allmän synpunkt, icke må påbörjas inom området utan igångsättningstillstånd.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

a) nr 704 i första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* och nr 861 i andra kammaren av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.*, i vilka motioner som var likalydande, hemställdes »att riksdagen måtte avslå propositionen nr 95 angående fullmakt för Kungl. Maj:t till viss reglering av byggnadsverksamheten»;

b) nr 705 i första kammaren av herr *Nils Hansson m. fl.* och nr 863 i andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.*, i vilka motioner, som var likalydande, hemställdes »att riksdagen med understrykande av vikten av ökad rekrytering av arbetskraft till byggnadsbranschen med särskilt sikte på bostadsbyggandets behov måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 95 angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete»; samt

c) nr 706 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 862 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, i vilka motioner, som var likalydande, hemställdes »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 95».

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till motionerna I: 704 och II: 861, I: 705 och II: 863 samt I: 706

och II: 862 måtte avslå förevarande proposition, nr 95.

Reservation hade avgivits av herrar *Göran Karlsson, Svante Kristiansson, Knut Johansson, Herbert Larsson, Levin, Johansson* i Torp, *Svenning* och *Hammarberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 704 och II: 861, I: 705 och II: 863 samt I: 706 och II: 862 måtte bifalla förevarande proposition, nr 95.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Eftersom lottdragningen i utskottet den här gången utföll så, att vi som ville biträda Kungl. Maj:ts förslag fick gå fram med reservation, skall jag nu med några ord redovisa hur jag och vi andra reseranter ser på denna sak.

Det var ju så sent som 1 juli 1963 som den tidigare lagen om tillståndstvang för byggnadsarbete upphörde att gälla. I stället förutsatte riksdagen att säsongutjämningen för byggnadsindustriens arbetskraft skulle bli en angelägenhet för frivillig samverkan mellan byggnadsmarknadens parter under aktiv medverkan från arbetsmarknadsmyndigheternas sida. Det fanns inom utskottet vissa betänkligheter mot att avveckla den tidigare regleringen och

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

helt lita på att det hela skulle kunna ordnas på frivillig väg, men eftersom givetvis ingen önskar bibehålla någon form av reglering en enda dag längre än den är behövlig enades dock utskottet då om saken. Man ville ge frivilliglinjen en möjlighet att visa vad den kunde.

Hur har det nu gått? I stort sett har det gått bra på de flesta platser. Man har genom överenskommelser mellan byggnadsarbetsmarknadens parter kunnat klara det mesta. Men en sak kan man inte klara, och det skall man inte heller begära, nämligen frågan om angelägenhetsgraderingen av olika byggprojekt. Det är ju inte att begära att man på byggmästarsidan kan behandla olika kunder på olika sätt; vare sig det gäller bostadsbygge, varuhus eller vad det vara må måste man givetvis behandla alla lika. Detsamma måste ju gälla den andra sidan, nämligen byggnadsarbetarnas fackliga organisationer.

Men behövs det då en angelägenhetsgradering? I de flesta fall och på de flesta orter behövs det inte. Men i en högkonjunktur inom byggnadsindustrin behövs det och kan komma att behövas på vissa utsatta orter. Förslaget går ju också ut på att ge Kungl. Maj:t fullmakt att — endast då allvarlig brist på byggarbetskraft råder inom visst område — förordna att under viss tid igångsättningstillstånd skall krävas för sådant byggnadsarbete inom område som är att anse såsom mindre angeläget från allmän synpunkt.

Är det inte att se spöken mitt på dagen att, som utskottet gör och som motionärer från de tre av oppositionspartierna gjort, se något anmärkningsvärt och farligt i vad Kungl. Maj:t här har föreslagit. Alla vet vi ju att det, i synnerhet i storstadsregionerna, råder brist på byggarbetskraft. Vi vet också att kön av bostadssökande i dessa regioner är avsevärd. Är det då så orimligt att tänka sig att mindre angelägna byggen får stå tillbaka för de mera

angelägna, om arbetskraften ändå inte räcker till allt som man önskar bygga. Om det skulle betyda att något varuhus fick vänta någon tid, så klarar säkert de nuvarande affärerna allmänhetens försörjning med varor den tiden, och det skulle kanske rent av kännas som en lättnad för många av de små affärsinnehavarna att få ytterligare någon nådatid. Liksom fallet är med varuhusen är det många andra byggen som kan karakteriseras som mindre angelägna i jämförelse med bostäder.

Utskottet pekar på att samhället med andra konjunktur- och finanspolitiska åtgärder kan påverka utvecklingen. Bland annat pekar man på den restriktiva långivning som affärsbankerna tillämpar på initiativ av riksbanken. Man hänvisar också till investeringsbegränsningarna på den statliga sektorn. Ja, men en stor del av denna sektor utgöres ju av sådana byggen — sjukhus, skolor o. d. — som ingen vill rekommendera att de fördröjes. Och för kreditrestriktionerna är ju många av de projekt som skulle kunna tänkas falla inom ramen för den föreslagna fullmaktslagen okänsliga. De stora varuhuskedjorna, de internationella oljebolagen och andra finansierar sina byggen oberoende av långivningar.

Herr talman! Jag tycker att Kungl. Maj:ts förslag är mycket försiktigt, och då därtill kommer att departementschefen anger att — något som reservanterna också understryker — regleringen icke bör tillämpas i vidare omfattning än vad det aktuella läget kräver, så bör kammaren utan betänkande kunna bifalla propositionens förslag. Jag yrkar därför bifall till reservationen, vilket också innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Den regeringsproposition som här föreligger beträffande åtgärder för begränsning av byggnadsverksamheten inom vissa avsnitt har

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

tvingsats fram av brist på arbetskraft. Stora ansträngningar har gjorts för att flytta folk från andra orter och från utlandet till arbetskraftsbristorterna, men likväl kvarstår problemen.

Jag kan själv vittna från en överhettad zon, Malmö—Lund-regionen, där man förstärkt byggnadsarbetarkåren på kort tid med 600—700 arbetare, men likväl inte kunnat få arbetskraften att räckta till. I såväl Malmö som Lund har man ställt tomtmark till förfogande för provisoriska bostäder till byggarbetskraft, och förtursrätt har beviljats i bostadskön i de båda städerna för dessa byggnadsarbetare och deras familjer.

Vid sidan om dessa åtgärder har det också satts i gång yrkesutbildningskurser och omskolningar. I vissa fall har man till och med låtit två- och treårslärlingar delta i byggnadsarbetet direkt på arbetsplatserna under erfaren fackmans ledning för att söka bemästra den svåra arbetskraftsbristen. Trots dessa åtgärder har inte den tillgängliga arbetskraften räckt till för hela produktionen och resultatet har blivit förlängda byggnadstider, otillräckligt med arbetskraft på byggena antingen över hela linjen av de olika facken eller också speciellt inom vissa grupper såsom träarbetare, rörarbetare m. fl. Ingen kan tjäna på en sådan byggnadsverksamhet, som förhindrar ett rationellt utnyttjande av arbetskraften och fördyrar och försvårar över lag. Den starka efterfrågan på arbetskraft har också ställt länsarbetsnämnderna inför svåra uppgifter beträffande igångsättningstiden och fördelningen av byggnadsobjekten.

Riksdagen har uttalat en bestämd önskan om en prioritering av bostadsbyggandet, och inte minst i den helt nyligen hållna bostadsdebatten uttrycktes ju från alla håll önskan om en betydligt ökad bostadsbyggnadsverksamhet. Även industrien måste ha en viss förhandsrätt liksom uppförande av skolor och sjukhus.

Regeringen har i detta läge tvingats

vidtaga särskilda åtgärder för att bromsa byggnadsverksamheten inom vissa avsnitt. Det kan betyda att en del mindre angelägna byggnadsprojekt får skjutas på framtiden, och regeringen har ju nyligen själv gått i spetsen genom att inte ge klarsignal för vissa statliga byggen. Även kommunerna, i synnerhet de som har brist på arbetskraft, har nödgats att hårt gallra bland mycket angelägna kommunala byggen. Avsikten är att man skall få mera arbetskraft till den mest nödvändiga byggnadsverksamhet som jag nyligen nämnt. Denna prioritering av nödvändig byggnadsverksamhet skall ske genom en skärpt byggnadsreglering, som skall ingå i en planerad fullmaktslag. Åtgärderna bör, med hänsyn till byggherrarna och de berörda myndigheterna, inte göras mera omfattande än vad som fordras för att främja syftet och ge förtur åt vissa byggnadsföretag.

Departementchefen har starkt understrukit att prövning bör ske med det största hänsynstagande. Om det inom ett område råder allvarlig brist på arbetskraft för byggnadsindustrien skall myndigheterna för viss tid få förordna, att byggnadsarbete som från allmän synpunkt är att anse som mindre angeläget inte får påbörjas inom området utan särskilt igångsättningstillstånd, och de prövande myndigheterna skall vara arbetsmarknadsstyrelsen eller länsarbetsnämnden. Prövningen kan inskränka sig till om igångsättningstillstånd för mindre angelägna projekt kan lämnas eller inte. Det blir således inte, som enligt den gamla byggnadsregleringslagen, behovsprövning för samtliga projekt. Vidare torde regleringen i allmänhet kunna begränsas att endast avse de större stadsregionerna eller mycket hårt ansträngda bristorter. I propositionen understrykes mycket kraftigt att som en allmän förutsättning för att en ny byggnadsreglering skall träda i kraft bör gälla att särskilt angelägna byggnadsbehov föreligger.

Såsom jag relaterade från en överhett-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

tad zon kan man säga att här måste en ransonering äga rum och en prövning ske, därest inte stora medborgargrupper skall förhindras att inom rimlig tid få fullvärdiga bostäder och därest inte sjuka och gamla skall berövas möjligheten att beredas nödig vård till följd av brist på vårdinrättningar och därest inte bristen på lokaler för utbildningsändamål skall försvåra eller omöjliggöra nödvändig undervisning och utbildning.

Jag vill också till sist understryka att en alltför knapp tillgång på arbetskraft kommer att fördyra byggnadsverksamheten över lag och likaså att förhindra en i dag synnerligen nödvändig rationalisering inom industrien.

Som jag tidigare nämnt hade vi för några veckor sedan en bostadsdebatt i denna kammare, där det bl. a. krävdes en betydligt ökad bostadsproduktion. Talare från flera partier ansåg att man borde sikta till en betydligt högre siffra än den som återfinns i propositionen. Jag utgår ifrån att det låg allvar bakom dessa debattinlägg och att man i första hand önskade ge bostadsbyggandet prioritet inom byggnadsverksamheten. Jag ställer i dag frågan: Är det meningen att vi skall söka lösa bostadsbristen och även tillgodose viktiga behov av industribyggen? Eller var uttalandena i bostadsdebatten bara fraser?

Propositionen har ju också tagit sikte på denna riksdagens inställning. Med tanke på behovet av att disponera den tillgängliga arbetskraften på bästa tänkbara sätt, i synnerhet på bristorterna, har regeringen sett sig nödsakad att genom lagstiftningsåtgärder införa en angelägenhetsgradering av byggnadsprojekten liksom en framskjutning av igångsättningstiderna för vissa byggen.

Det har mycket starkt understrukits i inrikesministerns uttalande att det bör vara tillgången till arbetskraft som är avgörande. Reservanterna i utskottet har också tryckt på detta och fram-

håller att den centrala prövningen bör kunna ske i byggnadsrådet.

I samtliga motionspar har det uttalats att det på sina håll, d. v. s. på vissa orter, kan vara nödvändigt att en del byggnadsprojekt, framför allt bostadsbyggandet, industribyggandet samt sjukhus och skolbyggen lämnas förtur. Även utskottsmajoriteten har i sitt utlåtande varit inne på liknande tankegångar.

Jag ber att få citera följande ur utskottets skrivning på s. 13.

Utskottet skriver:

»Utskottet vill emellertid samtidigt fästa uppmärksamheten på nuvarande samhällsekonomiska läge i stort. De ökade risker för en inflationistisk utveckling, som på sistone framträtt, är enligt utskottets mening oroväckande. Situationen kan komma att kräva ytterligare inflationsbekämpande åtgärder, såsom en hårdare begränsning av de offentliga investeringarna och tillfälliga konjunkturpolitiska åtgärder. Med den byggnads- och bebyggelsepolitik som förts kan givetvis en kris inträffa för bostadsproduktionen och andra angelägna byggnadsobjekt inom exempelvis näringslivet, sjukvården och undervisningsväsendet. Erforderliga åtgärder bör emellertid ges en så smidig utformning som möjligt och sålunda inte drabba objekt av mindre samhällsekonomisk och arbetsmarknadspolitisk betydelse, såsom exempelvis byggande av kyrkor och samlingslokaler. I första hand bör generella åtgärder prövas även i en sådan krissituation. Utskottet finner det angeläget, att en skärpt beredskap hålles mot en befarad inflationsutveckling och att Kungl. Maj:t i god tid överväger olika åtgärder till en samlande lösning, därest inflationsstendenserna under den närmaste tiden skulle tillta i styrka.»

I dagens tidningar kan man läsa hurdan situationen är. Den har inte blivit bättre sedan detta skrivits, snarare tvärtom.

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu sagt och till vad reservanterna särskilt betonat i sin skrivning samt vad utskottsmajoriteten i det nyss upplästa avsnittet framhållit — vilket egentligen borde ha lett till ett bifall till propositionens förslag — ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Denna proposition har, som de båda föregående talarna erinrat om, mött motstånd från de tre borgerliga oppositionspartierna. Såväl högerpartiet som centerpartiet och folkpartiet har motionerat om avslag på propositionen. I utskottet har avgörandet fallit med lottens hjälp. Socialdemokraterna i utskottet har avgivit en reservation som herrar Levin och Svenning nu pläderat för. Jag skall säga några ord om den reservationen, som i viss mån är ett rätt märkligt aktstycke.

Reservanterna har, detta sagt mera i förbigående, inte nöjt sig med att ur utskottsutlåtandet utmönstra själva motiveringen för avslagsyrkandet utan de har också till yttermera visso ogillat och strukit de stycken som utgör referat av innehållit i motionerna. Hur man skall tolka detta vet jag inte, men antingen beror det väl på en särskilt hårt driven rationalisering eller också anser herrar Levin och Svenning och andra reservanter att motionernas yrkanden är alltför starkt underbyggda, så att de därför inte vill ha med ett referat i utskottsutlåtandet.

Reservationen är vidare märklig i så måtto att reservanternas formuleringar till förmån för en skärpt byggreglering är betydligt mindre nyanserade än departementschefens. Det verkar som om socialdemokraterna i tredje lagutskottet skulle ha svårare att förstå betänkligheterna mot denna lagstiftning än

partikamraterna i regeringen. Inrikesministern kan åtminstone, enligt skrivningen i propositionen, tänka sig att sådana lägen kan uppstå att regleringen blir verkningslös. Inrikesministern har talat om att det gäller att ta hänsyn till den s. k. »funktionella principen» och vidare — i motsats till reservanterna — att effekten endast kommer att bli »marginell». Man kan också notera att reservanterna hittat på en motivering som departementschefen icke alls använt, nämligen att den föreslagna fullmaktslagstiftningen i viss utsträckning kan tillgodose lokaliseringssynpunkter. Jag hoppas att reservanterna icke med detta avsett att föra fram argument som på sin tid gällde för den gamla byggnadsregleringen, vilken riksdagen övergav för några år sedan. Det vore, synes det oss, att vrida klockan tillbaka. Helhetsintrycket av reservationen är att socialdemokraterna i utskottet ansett inrikesministerns motivering vara alltför uttunnad och att de nu gjort sitt bästa för att fylla den med en mera påtaglig materia.

Vid ställningstagandet till denna proposition är det nödvändigt att besvara ett par frågor.

För det första: Räknade vi, när vi 1961 enade oss om att avskaffa byggnadsregleringen ett par år senare, med att den skulle återuppstå på detta sätt under i stort sett oförändrade förhållanden? På den frågan vill jag svara nej. I den kompromissöverenskommelse som träffades i tredje lagutskottet 1961 och som riksdagen enhälligt antog talades om byggnadsreglering endast som ett instrument för säsongutjämningen inom byggnadsfacket. Denna säsongutjämning skulle i stället åstadkommas genom frivilliga överenskommelser mellan parterna på byggnadsmarknaden och under aktiv medverkan av arbetsmarknadsmyndigheterna. Någon detaljreglering med prioritering av vissa byggnadsföretag ville man icke återinföra; det skulle i så fall ske

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

endast under sådana förutsättningar som rådde när den gamla regleringen infördes, d. v. s. »under krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden». Den fullmaktslag som riksdagen antog var icke heller avsedd som ett instrument för annat än säsongutjämning. Det var också därför som den i princip fick en enhällig anslutning här i riksdagen. De avvikande meningar som då förekom gällde tidsperioden för den automatiska förlängningen och vissa önskemål om att undanta smärre arbeten i en- och tvåfamiljshus. Eftersom jag, herr talman, deltagit i utskottsbehandlingen av dessa frågor upprepade gånger under årens lopp vill jag bestämt hävda att man icke avsett att återinföra någon form av byggnadsreglering i ett läge som det nu rådande.

För det andra måste man givetvis fråga sig om det finns tillräckligt starka skäl för den föreslagna byggnadsregleringen. Jag vill hävda att svaret också på den frågan måste bli nej. Vad man genom denna komplettering av lagen vill uppnå är att mindre angelägena byggnadsarbeten icke skall påbörjas inom områden där det råder »allvarlig brist på arbetskraft». Avsikten är då, som också tidigare har framhållits, att gynna framför allt bostadsbyggandet. Vi är naturligtvis alla — det vill jag starkt understryka — intresserade av att pressa fram ett så omfattande bostadsbyggande som möjligt. Men det är ingalunda bevisat att man genom den nu föreslagna lagstiftningen når några positiva resultat i den vägen. Man måste nämligen, såsom ett flertal remissinstanser har påpekat och som även motionärerna har erinrat om, ta hänsyn också till de nackdelar som en detaljreglering för med sig.

I den motion som jag själv har burit fram i andra kammaren påpekas att en individuell angelägenhetsgradering lätt kan drabba även angelägna företag, »till följd varav förseningar och fördyringar kan uppstå och resurserna icke

effektivt utnyttjas». Man måste också räkna med att regleringen kan komma att försvåra rationaliseringen inom byggnadsindustrien. Man bör vidare uppmärksamma att de förutsättningar som ansetts motivera denna skärpning i tillståndslagen icke trots vad som tidigare har sagts från denna talarstol är lika påtagliga nu som de var vid den tidpunkt när man började utarbeta förslag om denna komplettering av byggnadsregleringen.

Bland dem som undertecknat reservationen befinner sig också ordföranden i Svenska byggnadsarbetareförbundet, herr Knut Johansson i Stockholm. När vi behandlade denna fråga i utskottet, påpekade herr Johansson att den aktuella bilden av läget på byggnadsmarknaden snarast kännetecknas av en tilltagande brist på arbeten. Som exempel på detta nämnde han då stockholmsområdet. Jag vill också erinra om att den reservanterna närstående Stockholms-Tidningen häromdagen hade en artikel med en fyrspaltig rubrik och där man kunde läsa att Stockholm hade den största byggarbetslösheten i landet. Det berättades vidare i denna artikel att 976 man gick utan jobb i staden och länet i mitten av april.

Om man för närvarande kan tala om en situation av det slag som propositionen bygger på skulle det väl närmast vara i malmöområdet och möjligen även något annat område som man i så fall kunde peka på, men det är väl troligt att utvecklingen även i dessa områden kommer att gå i samma riktning som den vilken enligt herr Johansson förefinnes i stockholmsområdet. Anledningen till att läget blivit sådant — vilket även konstaterades vid utskottsbehandlingen — är förmodligen att söka i den kreditpolitik med vissa begränsningar som har förts liksom i de begränsningar som skett i den statliga och kommunala investeringsverksamheten. Som ett sakligt skäl för en byggnadsreglering av den typ som fö-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

reslagits gäller knappast längre den brist på arbetskraft inom byggnadsindustrien som inrikesministern och reservanterna åberopar.

Man kan naturligtvis också haka sig fast vid att även i en situation där »överhettningen» reducerats med andra åtgärder — d. v. s. en begränsning av krediter och statliga investeringar — en viss prioritering till förmån för angelägna objekt kan motiveras. Reservanterna pekar på att i den enskilda sektorn »bl. a. bensinstationer, varuhus och banklokaler för att nämna några exempel, kunnat uppföras utan att hänsyn härvid har tagits till angelägenhetsgraden medan man på den samhällseliga sidan har fått avstå från angelägna byggnadsobjekt». Men frågan är naturligtvis om man därigenom kan vinna så mycket att det motiverar en detaljreglering av det slag som nu föreslås. Resultatet blir i stället att man ställs inför bedömningar och avväganden, som i sin praktiska tillämpning kan leda till direkta nackdelar.

Reservanterna nämner bensinstationer, varuhus och banklokaler som exempel på mindre angelägna objekt. Naturligtvis kunde man med den föreslagna lagen hindra en eller annan bensinstation i något »överhettat» område, men man kan näppeligen förbjuda all sådan byggnation, och då ställs man genast inför den besvärliga och irriterande bedömningen av vad som är mer eller mindre angeläget. Effekten blir säkert i allra högsta grad vad statsrådet har kallat »marginell».

Detsamma kommer att gälla varuhusen, som för övrigt spelar en stor roll i den större funktionella enhet, d. v. s. större bostadsområde, som det talas om i propositionen. Jag tror det blir mycket svårt att avgöra vad som är angeläget och mindre angeläget. Det är måhända signifikativt att inrikesministern i propositionen avstått från att exemplifiera de mindre angelägna objekten! Det har varit lättare att tala om de mera angelägna.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att man tagit med kyrkobyggen bland de objekt som man anser vara mindre angelägna. Jag tror att meningarna på den punkten är i hög grad delade. Kyrkobyggen i de funktionella enheter, som man talar om, spelar för många människor en oerhört viktig roll.

Vi som står bakom utskottsutlåtandet anser att de problem det här gäller måste lösas med generella metoder och inte med detaljregleringar. Vi tror inte att man på den sistnämnda vägen når något resultat i strävandena att öka bostadsproduktionen, eller om man så vill: produktionen i stort inom byggnadsbranschen. I den mån brist på arbetskraft föreligger, måste den frågan lösas genom ökad rekrytering och utbildning. Vi har redan slagit in på den vägen. Det har bl. a. starkt framhållits under den senaste tidens bostadsdebatter, såväl här i riksdagen som på konferenser, att vi bör fortsätta med sådana åtgärder.

Jag vill också peka på angelägenheten av åtgärder som främjar en förnuftig lokaliseringspolitik — bedriven utan att man återuppväcker den byggnadsreglering, som vi anser att vi bör avveckla.

Herr talman! Med dessa synpunkter — till vilka jag också kan lägga att man kan anföra principiella skäl för att gå emot denna lagstiftning — ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! I mitt första anförande nämnde jag — med exempel från en överhettad zon — vilka åtgärder som redan vidtagits. Man har fått mellan 600 och 700 arbetare till Malmö—Lundregionen. Man har igångsatt omskolningskurser. Man har låtit yngre läringspersonal arbeta ute på byggena. Man har vidtagit alla åtgärder för att klara upp det hela. Likväl är man i den situationen, att man har mycket stor

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

brist på arbetskraft, det är risk för överhettning över huvud taget och risk för att arbetskraften inte utnyttjas på bästa sätt därigenom att man har brist på vissa slag av arbetare och ibland halvbesatt på byggena. Jag skulle kunna anföra åtskilliga exempel på detta. Arbetskraftens betydelse på bristorter kan inte nog understrykas. Ingen kan vara be-tjänt av en sådan politik.

Till herr Nyberg vill jag säga, att det är alldeles felaktigt att det här skulle gälla att införa en byggnadsreglering av den karaktär som vi haft tidigare. Det har tydligt och klart betonats att det förslag som nu föreligger är en åtgärd som bör vidtas med största försiktighet och med hänsynstagande till vad som sker på orterna.

Riksdagen har beslutat en priorite-ring av bostadsbyggandet — det vill jag understryka. Inom de överhettade zo-nerna finns de största bostadsköerna. I Stockholm, Göteborg och Malmö mot-svarar de bostadssökandes antal mer än hälften av alla bostadssökande. Skall vi då föra en sådan politik, att vi här i riksdagen ständigt och jämt angriper bostadspolitiken och påtalar bristen på bostäder men sedan inte vidtar ratio-nella åtgärder? Är inte detta en läppar-nas bekännelse här i riksdagen, medan man i praktiken ingenting gör?

Herr Nyberg säger att det inte finns några sakliga skäl, men det finns sak-liga skäl, nämligen en allvarlig brist på arbetskraft. Låt mig bara erinra om att vi i Lund skall bygga en teknisk högskola, en handelshögskola, ett stort sjukhus som är nödvändigt för hela landstinget. Man är i gång med allt detta. Detta kommer oundvikligen ock-så att följas av kravet på bostäder. I Malmö har vi den största utbyggnaden i hela landet — det rör sig om en ök-ning av över 4 000 människor årligen. Ständigt och jämt skall industrier byg-gas ut. Man kan inte komma ifrån att se detta problem precis som det är. In-dustrierna har inte bostäder med sig

när de kommer till en plats, utan de måste ha bostäder till anställda. Vi är inne i en sådan utveckling, att det helt enkelt är nödvändigt att vidta åtgärder.

Låt mig också säga, att det nu finns bensinstationer i nästan varje hörn. Kan man då inte göra ett litet uppehåll och vänta med tillstånd till sådana? När vi förra gången hade byggnadsregle-ring, gjorde vi ett sådant uppehåll för skolor, genom att inte bygga gymnastik-salar i tillräcklig utsträckning. Är ben-sinstationer viktigare?

Vidare skulle jag helt kort vilja an-föra att kravet på kyrkobyggen blivit mycket väl tillgodosett. Kyrkor har byggts i mycket stor utsträckning, och man skulle även för sådana kunna tän-ka sig ett kortare uppehåll. Därmed är inte sagt att inte också kyrkor skulle få byggas efter tillståndsgivning.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det är i och för sig märkligt att det har kunnat bli en total borgerlig samling i utskottet. Center-partiet exempelvis bör väl ha litet svårt att förklara, varför man inte skall få åstadkomma viss styrning av bygg-nadsverksamheten, bl. a. för att påverka industrilokaliseringen, som i vart fall brukar ligga de norrländska centerpar-tisterna varmt om hjärtat.

Det har ju också förekommit — efter det att utskottsutlåtandet blev bekant — missnöjesyttringar från en del center-partister mot samröret med högern och folkpartiet i utskottet. Men dessutom har det förekommit att även borgerliga representanter har pläderat för en viss planmässig fördelning av resurserna till förmån för ett ökat bostadsbyggande. Nu vill emellertid de borgerliga ut-skottsledamöterna hindra ett ingripande med sådana syften.

Om det trots allt skulle bli borgerlig likriktning även i kammaren av samma typ som i utskottet, kan jag meddela, att åtminstone den kommunistiska grup-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

pen skall göra vad den kan för att fälla utslaget till förmån för regeringens förslag. Vi anser nämligen att man inte skall ge byggnadsföretagen helt fria händer att husera som de vill med frågor om bostadsbyggande och annan byggnation. Det är just på grund av slapphet därvidlag som vi har fått det elände som nu råder på bostadsfronten; i vart fall är det en av anledningarna därtill. Därmed är också sagt, att det enligt vår mening brister inte bara i fråga om de åtgärder som privata kapitalägare och privatföretagare har kunnat bestämma om. Missförhållandena beror också på dålig planering och dåligt förutseende och ofta just på en obehägenhet hos regeringen och andra myndigheter att fördela resurserna så, att de mest angelägna projekten kommer till utförande först.

Det är enligt min mening inte angeläget att låta lyxvillor för flera hundra tusen kronor stycket breda ut sig på det sätt som så vältaligt skildrades i TV för en tid sedan.

Gentemot herr Nybergs försvar för fler kyrkbyggen vill jag påstå, att erfarenheterna hittills mycket klart har visat att det inte har kunnat ges en vetlig motivering för hundratals av de kyrkbyggen som har kommit till stånd under den tid då bostadsköerna ständigt har ökat.

Det är möjligt att högern och folkpartiet anser det vara särskilt angeläget att det i många städer nu uppföres ett antal nya varuhus, som tränger ut mindre affärsidkare, men jag vill fråga: Kunde man åtminstone inte vila på haken ett tag? Om regeringen får den fullmakt som föreslagits och använder den förnuftigt, är det väl troligt att en del av de stora butikskedjornas byggen får anstå en tid och att småhandlarna får en förlängd nådatid. Jag skall inte yttra mig om den strukturförändring som pågår inom näringslivet, men jag hävdar alldeles bestämt att ingen olycka sker, om man säger nej till några av

de stora varuhusbyggena för att i stället satsa mera på bostadsproduktionen.

Förgäves söker man också hos den borgerliga utskottsmajoriteten efter ett sakligt alternativ till den art av byggreglering som nu föreslås. Det är nämligen inte möjligt att åstadkomma en förskjutning till förmån för bostadsbyggandet med de generella medel som utskottsmajoriteten talar för. På längre sikt kommer byggnadssektorn naturligtvis att påverkas genom åtgärder för att stimulera rekryteringen av byggnadsarbetare och personell förstärkning av planeringsorganen, men med detta klarar man ju inte de *akuta* svårigheterna, och det är ju dem det nu gäller. Framför allt kan man inte lösa problemen genom generella restriktioner när det gäller lån till byggnationen. Sådana restriktioner kan möjligen leda till en allmän åtstramning av byggnadsverksamheten, och då är det väl troligt att vi inte får den effekt i fråga om ett ökat bostadsbyggande som flera har sagt sig sträva efter, utan det sannolika blir väl då, att privata kapitalinnehavare kommer att dirigera det hela så, att bostadsbyggandet blir ännu sämre tillgodosett än det är för närvarande.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar gäller ju, om regeringen skall få fullmakt att förordna att byggnadsarbete av visst slag, som är att anse som mindre angeläget från allmän synpunkt, inte må påbörjas inom vissa områden utan igångsättningstillstånd. Regeringen får, om propositionen bifalles, fullmakt att fördela resurserna och att välja ut de projekt som skall stå tillbaka.

Det är självklart att det kan inträffa besvärliga situationer då det gäller byggnadsverksamheten, och enligt min mening är det välbehövligt att alla aspekter på frågan redovisas, så att åt-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

gärder till en samlande lösning kan vidtagas. Men som jag ser det måste det till extraordinära förhållanden för att vi nu återigen skall införa en detaljreglering. Att i detalj reglera t. ex. byggande av kyrkor och samlingslokaler, bensinstationer, garage, varuhus, parkeringshus, kontorsbyggnader, banker, kommunala förvaltningsbyggnader, sporthallar och andra idrottsanläggningar, enfamiljshus av lyxkaraktär, fritidsbostäder — det blir, tycker jag, en synnerligen svår uppgift. Från olika intressenters sida kommer så många skäl att anföras för att just de skall erhålla tillstånd, att jag måste säga att vi nu bara kan ana dem. Vidare kommer det att bli en kostsam och besvärlig administration. I fall som gäller byggnadsbehov för handeln och servicenäringarna har jag svårt att komma förbi, att det här kan bli fråga om ingrepp i näringsfriheten och i konkurrensen.

I en hel del remissyttranden har förslaget tillstyrkts, i en del har man förklarat sig inte ha något att erinra mot förslaget och i andra har man förklarat sig inte vilja motsätta sig förslaget. Men det finns också åtskilliga avstyrkande remissyttranden. Sålunda har förslaget avstyrkts av Svenska arbetsgivareföreningen, Handelsn arbetsgivareorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund och Kooperativa förbundet för att nu nämna en del. I dessa anförs bl. a. att förslaget innebär en återgång till förhållanden som rådde under krigsåren och de närmast följande åren och att det inte är försvarbart vare sig ur samhällsekonomisk eller företagsekonomisk synpunkt. Det har också framhållits att det inte har en produktionsfrämjande effekt.

Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten av det uttalande som gjorts här om att man har ett överhettat område i Malmöhus län. Men länsstyrelsen där skriver i sitt remissyttrande, att förslaget troligen i vissa lägen skulle

kunna innebära förbättrade möjligheter i ifrågavarande hänseende och att det därför kan vara bra i ett nödläge. — Detta kan inte kallas något entusiastiskt mottagande av förslaget från denna länsstyrelse. Man förstår, säger samma länsstyrelse, att det kan uppstå svårigheter i gränsfall, och länsstyrelsen hoppas att vid lagens tillämpning hänsyn skall tas till den funktionella principen.

Länsstyrelsen i Stockholms län säger att det är svårt att bromsa byggandet av något visst slags objekt utan att det får menliga följder på andra områden; man har nämligen växt ur kläderna på så många områden. Säger man nej till byggandet av vissa objekt, kan den erforderliga restriktiviteten framstå som oförenlig med strävandena att sörja för en jämn och harmonisk utbyggnad.

Kooperativa förbundet säger att det vittnar om en häpnadsväckande omdömeslöshet, när man räknar handeln till de mindre angelägna behoven.

Jag har den bestämda meningen, att det vore mindre lyckligt att genomföra denna fullmaktslag. Så extraordinärt kan inte läget bedömas vara, att man måste återgå till de under krigsåren och närmast därefter rådande förhållandena. Jag kan inte ansluta mig till förslaget att man nu, på grund av en alltför stor efterfrågan på byggarbetskraft inom vissa områden, skulle införa denna fullmaktslag. För övrigt växlar som bekant efterfrågan. För två år sedan förelåg en sådan situation, att man fann anledning att stimulera igångsättande av arbeten, så att man kunde få sysselsättning för dem som var verksamma inom byggnadsbranschen.

Jag tror inte att man löser dessa problem medelst detaljregleringar. De som begär tillstånd och blivit satta, skall vi kalla det, på väntelistan blir kvar och önskar alltjämt få bygga och därmed uppstår ett uppdämt behov.

Vi har kommit in i en situation som vi måste arbeta oss ur. Vi måste ra-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

tionalisera ytterligare och ägna stort intresse åt utbildningen av byggnadsarbetare. Vi måste medverka till att de ungdomar som önskar ägna sig åt byggnadsbranschen får lära sig yrket. Den arbetskraft inom andra yrken som blir friställd genom rationalisering måste få tillfälle till omskolning. Det är önskvärt att de som arbetat i branschen ett antal år får tillfälle att fortbilda sig och ta del av nyheter för att på så sätt kunna bli ännu mer effektiva. Man får inte heller bortse ifrån att en frivillig samverkan mellan arbetsmarknadens parter kan ge resultat. Vi hörde nyss herr Levin säga, att i stort sett har det gått bra.

Jag har tidigare sagt att detaljregleringar bör undvikas. Vi vet hur det var när vi hade sådana. Det var krångligt på många sätt. Man kan väl ändå inte påstå, att vi nu har extraordinära förhållanden. Det måste bli mycket krångligt — det vill jag än en gång understryka — med en individuell prövning av tillstånd att bygga.

Låt mig nämna några exempel. Det har inom ett visst område byggts ett antal bostadsfastigheter. Man måste då också ha affärer där. Vilken skall få tillstånd att bygga och vilken skall få avslag? Skall Kooperativa förbundet få tillstånd att bygga men inte den enskilda handeln? Man säger att bankkontor t. ex. är mindre angelägna. Vi behöver ju ändå bankerna. Jag undrar om Sveriges kreditbank skall få upprätta bankkontor eller om t. ex. Göteborgs bank skall få göra det? Och hur ämnar man förfara med idrottsanläggningarna, som är högt prisade såsom värdefulla för ungdomarna? Det kommer att bli en mycket svår uppgift att detaljreglera på även detta område.

Jag har sagt tidigare, och jag upprepar det, att i vissa lägen kan det vara nödvändigt att begränsa byggnadsverksamheten. Men när jag samtidigt påpekat vad som kan göras på detta område tycker jag inte att min inställning är

negativ. Jag har nämnt utbildning, omskolning och samarbete mellan arbetsmarknadens parter. Därtill har vi, som tidigare nämnts, en restriktiv lånegivning. Begränsning av byggnadsverksamheten kan även genomföras på den statliga sektorn som ju regleras genom statliga beslut. Min uppfattning är att man även i fortsättningen bör använda sig av dessa metoder för att få balans mellan tillgång och efterfrågan på byggnadsmarknaden. Men detta är inte något negativt alternativ. Det finns också anledning att ta fasta på vad utskottet skriver angående lokaliseringpolitiken, vilken reservanterna också berört i reservationen. Det kommer säkerligen inte att bli någon strid mellan regeringspartiet och centerpartiet när det är fråga om att föra en aktiv lokaliseringspolitik. Vi vet att de hastiga förflyttningar som förekommit då arbetstillfällena koncentrerats till ett fåtal platser fört med sig ett oerhört stort byggnadsbehov. Det behövs bostäder för dem som flyttar och det behövs givetvis också anläggningar av annat slag. Jag anser bestämt, att om en aktiv lokaliseringspolitik fördes skulle trycket lättas på de regioner där man nu har en överhettad marknad.

Sammanfattningsvis vill jag säga: Låt oss rationalisera inom byggnadsbranschen, låt oss yrkesutbilda, omskola och fortbilda, låt oss intensifiera samarbetet mellan arbetsmarknadens parter, låt oss begränsa byggnadsverksamheten på den statliga sektorn där detta kan ske utan våda och låt oss föra en aktiv lokaliseringspolitik för att på så sätt lätta trycket på de expansiva tätortsregionerna. Till sist: Låt oss få fram alla aspekter på frågan och få dem redovisade, så att vi kan vidta åtgärder för en samlande lösning.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 30.

I detta anförande instämde herrar *Grebäck, Gustafsson* i Kärby, *Gomé*r,

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

Svensson i Stenkyrka, Magnusson i Nennesholm, Gustavsson i Alvesta, Dahlgren, Skoglösa, Vigelsbo, Persson i Heden, Larsson i Luttra, Antonsson och Andersson i Knäred (samtliga cp).

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mattsson nämnde att jag i mitt anförande hade sagt att den frivilliga överenskommelsen mellan arbetsmarknadens parter hade fungerat tillfredsställande. Ja, det sade jag, men jag gjorde det tillägget, att en sak kan man inte klara med de frivilliga överenskommelserna — och det är orimligt att begära att arbetsmarknadens parter skall kunna klara den — nämligen angelägenhetsgraderingen. För att det över huvud taget skall kunna bli någon angelägenhetsgradering måste man ha denna fullmaktslag.

Av herr Mattssons anförande verkade det som om han föreställde sig, att denna angelägenhetsgradering skulle tillämpas inom praktiskt taget hela landet. I propositionen säges dock — vilket ytterligare understrykes av reservanterna — att det endast är om det inom något område råder allvarlig brist på arbetskraft inom byggnadsindustrin som fullmaktslagen för angelägenhetsgradering skall kunna tillgripas för detta område. Jag kan inte förstå att någon människa kan reagera mot att om det inom ett område råder allvarlig brist på arbetskraft den tillgängliga arbetskraften användes för de nödvändigaste byggena — och de nödvändigaste byggena är väl ändå i huvudsak bostäder.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi nu diskuterar är väl ändå ett förslag till lag. I det förslaget heter det: »Råder inom visst område allvarlig brist på arbetskraft i byggnadsindustrin, äger Konungen för viss tid förordna, att byggnadsarbete av visst slag, som är att anse såsom mindre angeläget från allmän synpunkt, icke

må påbörjas inom området utan igångsättningstillstånd.» Det är väl ändå att betrakta som en fullmakt in blanco? Regeringen skall alltså få avgöra vilka objekt som är angelägna och vilka som är mindre angelägna. Det är häremot som jag för min del reagerar. Hade man inskränkt sig till vissa angelägna objekt hade det kanske varit möjligt för oppositionen att resonera med regeringspartiets företrädare om temporära åtgärder. Men detta är såvitt jag kan förstå en fullmaktslag utan annat förbehåll än att det skall bedömas vilka projekt som är angelägna och vilka som är mindre angelägna, och Kungl. Maj:t måste därför t. ex. kunna med stöd av lagen stoppa vartenda kyrkobygge i de större städernas förorter.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå inte, herr Mattsson, så att man med hjälp av denna lag skulle kunna stoppa praktiskt taget alla kyrkobyggen i landet. Det finns en mycket väsentlig inskränkning i Kungl. Maj:ts möjligheter att ingripa; detta skall bara kunna ske inom områden där det råder allvarlig brist på arbetskraft i byggnadsindustrin. Då kan väl inte mer än ett par tre av våra storstadsregioner komma i fråga.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Lagen gör inte något annat förbehåll än att det talas om sådana byggnadsprojekt som anses mindre angelägna från allmän synpunkt, och såvitt jag kan förstå innebär detta att regeringen över huvud taget får avgöra vad som är angeläget och mindre angeläget.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Det är mycket märkligt att Sveriges riksdag anno 1964 skall över huvud taget behöva behandla en sådan fråga som det här gäller. Den tidigare byggnadsregleringen var motiverad av krig och krigsfara. Det är nu

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

inte krig, och vi lever inte heller, såvitt jag vet, i krigsfara. Det råder inte ett kristillstånd, utan vi lever i fredstid. Ändock kommer regeringen med ett förslag om reglering av byggnadsmarknaden. Och det är bara ett år sedan den gamla regleringen upphävdes, något som var synnerligen motiverat av de negativa erfarenheter som denna reglering givit.

Vi borde alla kunna vara överens om att vårt svenska samhällsliv och näringsliv måste få utvecklas under de betingelser som kännetecknar en fri marknadshushållning. Vi måste låta de ekonomiska lagarna verka. Om vi i stället låter samhällsverksamheten präglas av regleringar, kontroll och statligt förmynderskap, riskerar vi att uppleva samma misslyckande som den socialdemokratiska regeringen gjort på bostadspolitikens område. Så går det nämligen när man tillämpar statliga regleringar som ligger i linje med planhushållningstänkandet.

Herr Svenning framhåller att man från flera håll i riksdagen tidigare understrukit, att det måste vidtas alla tänkbara åtgärder för att öka bostadsbyggandet. Och så tillägger han att då det nu föreslås just en sådan åtgärd, borde alla därom kunna vara överens. Men, bäste herr Svenning, varför kunde ni då inte lösa frågan om bostadsbristen under hela 50-talet när den gamla byggregleringen var i kraft?

Från högerpartiets sida har vi i motioner och i utskottsmajoritetens yttrande av principiella skäl motsatt oss, att det nu införes en krisreglering på bostadsproduktionens område. Jag vill i detta sammanhang närmast beröra några praktiska frågor.

Man påstår att genom byggnadsregleringen skall bostadsproduktionen kunna öka och dess totala omfattning här i landet bättre anpassas till arbetskraftstillgången. Detta har inte på något sätt bevisats. Vad är det som säger att bostadsproduktionen kommer att öka bara

därför att regeringen förklarar vissa byggnadsobjekt såsom mindre angelägna ur allmän synpunkt? Vilka objekt är det för övrigt fråga om? En del talare har gjort vissa uppräknningar, men det vore mycket intressant att få reda på huruvida man från ansvarigt håll anser t. ex. kyrkobyggen såsom mindre angelägna. Jag tror att det skulle vara mycket tråkigt för många människor, om detta visade sig vara förhållandet.

Man har också anledning att fråga sig, hur dessa s. k. mindre angelägna byggen påverkar bostadsbyggandets omfattning. Det har inte lämnats några reella upplysningar om den saken.

När det gäller byggnadsverksamheten på handelsns område är det överraskande, att inte statsrådet och reservanterna har tagit större intryck av vad KF anfört i sitt remissyttrande. Herr Levin var visserligen inne på frågan om byggnadsverksamheten inom handelsns område och de enskilda mindre köpmännens förhållanden, men jag skulle gärna vilja veta vad herr Levin säger om KF:s remissyttrande. KF har som bekant tagit avstånd från den föreslagna regleringen och framhåller bl. a., att det är nödvändigt att tillgodose handelsns byggnadsbehov inom nya bostadsområden. Det är inte tillräckligt att bygga bostäder i de nyexploaterade områdena, utan de människor som flyttar dit kräver service av olika slag. De nya bostadsområdena måste, såsom man framhåller, göras till funktionsdugliga enheter. Även andra remissinstanser har anfört liknande synpunkter.

Det är därför verkligen intressant att få veta hur prioriteringsfrågan skall bedömas i detta avseende och hur angelägenhetsgraderingen över huvud taget skall gå till. Det är inte utan att det hela förefaller vara i viss mån en lek med ord. Inrikesministern talar om angelägenhetsprioritering — ett långt och vackert ord. Jag skulle vilja erinra om det begrepp som man använde under 50-talet när man sade rent ut, att det var

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete

fråga om byggkrångel. Och byggkrångel, herr statsråd, vill vi inte ha tillbaka.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Cassel* (h).

Herr **SVENNING** (s) kort genmäle:

Herr talman! Här har nyss talats om detaljreglering o. d. Men låt oss hålla oss till vad som sägs i propositionen! Där är det inte tal om något sådant utan om ett sätt att klara byggsituationen i överhettade områden, där man tvingas ta hänsyn till arbetskraftsbristen och möjligheten att hålla arbetskraften i gång på de byggen där det går för att åstadkomma en tillräcklig rationalisering och kunna bygga utan alltför höga kostnader. Det är detta saken gäller.

Det är alltså fråga om att komma till rätta med ett nödläge. Ett sådant har redovisats när det gäller Malmö—Lundregionen, men det kan göras också beträffande andra platser.

Det talas vidare om att man inte kan komma ifrån att det måste byggas vissa butiker i nya bostadsområden. Med i bilden hör emellertid att det inte är meningen att hindra sådant. När ett område skall byggas får man räkna in allt som måste vara med. Butiker och dylikt byggs i centrum bland bostadshusen. Detta måste tas med i resonemanget.

Herr *Mattsson* och andra säger också att det måste sörjas för utbildning, förflyttning o. s. v. Ja, visst skall alla ansträngningar göras — och det sker redan nu — för att flytta arbetskraften till de ställen där den bäst behövs. Det sörjs också för utbildning och omskolning. Som jag tidigare har nämnt tar man även icke utbildad arbetskraft i anspråk för att klara dagens angelägna behov.

När allt detta ändå inte räcker till kan man emellertid inte vänta med ytterligare åtgärder. Det gäller att klara upp läget i dag, inte om ett eller två år.

Vi måste handla redan nu för att trygga bostadsbyggandet på de mest utsatta bostadstexterna. Det är detta vi helt skall gå in för.

Jag finner situationen mycket anmärkningsvärd. Nyligen har man talat om vikten av att ta krafttag för att avhjälpa en misslyckad bostadspolitik, men i dag är det inte fråga om att klara bostadsbyggandet utan om att förhindra ett effektivt bostadsbyggande. Det är detta jag velat erinra om.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag förmodar att flera än jag sänder en tacksamhetens tanke till herr *Wennerfors*, sedan han nu har berättat för oss att vi inte befinner oss i krig och inte heller i krigsfara. Det var på sitt sätt en nyhet, antar jag.

Herr *Wennerfors* tycker att det är mycket angenämt att få veta att kyrkobyggen kan betraktas som mindre angelägna, men han fullföljer inte resonemanget. Mindre angelägna än vad? Jag ställer frågan till herr *Wennerfors*: Om det i Stockholm finns 100 000 människor som efterfrågar lägenheter — bland dem kanske nära 10 000 familjer som saknar egen bostadslägenhet — är det då angelägnare att bygga kyrkor eller andra samlingslokaler än att försöka bygga bostäder? Det är den frågan ni skall svara på, herr *Wennerfors*. Ni skall inte krumbukta er, ty det går inte i denna debatt. Det är det märkliga med oppositionen, att den vill tala om annat och rikta uppmärksamheten på ting som ligger vid sidan om denna diskussion.

Vi har ingenting emot kyrkobyggnandet, men vi vill väga det mot bostadsbyggandet och industribyggandet. Vi vill också väga det mot byggandet av andra samlingslokaler och institutioner av skilda slag. Varför? Jo, därför att vi befinner oss i ett sådant läge, att det på vissa orter i vårt land inte finns tillräckligt med arbetskraft. Vi befann oss i samma situation i fjol sommar. Arbets-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

marknadsstyrelsen redovisade en brist på 700 byggnadsarbetare i Malmö—Lund-området för det pågående och det planerade byggandet. I göteborgsområdet saknades mellan 300 och 400 byggnadsarbetare och i stockholmsområdet ungefär 200.

Vad blev resultatet av detta annat än en press på kostnaderna? Kostnadsstegrings Tendenserna blev mycket påtagliga. I den situationen gjordes ansträngningar för att flytta arbetskraft, för att utbilda arbetskraft, för att omskola arbetskraft. Trots allt var dessa ansträngningar enligt vår bedömning inte tillräckliga för att undvika en situation som skulle ha kunnat bli utomordentligt bekymmersam, och därför fick vi i praktiken införa en byggnadsreglering. Vi måste i praktiken införa en byggnadsreglering på det sättet, att vi bromsade igångsättningen av statliga byggnadsföretag. En del av dessa företag var planerade sedan flera år tillbaka och färdiga för igångsättning. Vi fick ha överläggningar med kommunförbunden och hemställa till kommunerna i storstadsområdena att de skulle uppskjuta en rad byggnadsföretag. Denna byggnadsreglering, som vi införde i praktiken, blev emellertid ensidig så till vida, att den träffade enbart den offentliga sektorn. Vad är det som säger att den offentliga sektorns objekt är de minst angelägna? De skall kunna skjutas framåt i tiden för att det som är angeläget, bostads- och industribyggandet, skall få så mycket arbetskraft som vi har möjligheter att skaffa fram. Men skall man i den situationen säga, att bankhus, varuhus, samlingslokaler, idrottsanläggningar m. m., hur angelägna de än i vissa situationer kan anses vara, inte skall bli föremål för en prövning?

De objekt, som staten förra sommaren bestämde sig för att skjuta på, var i Stockholm kontorshus och telebyggnad, i Stockholms län en rad motsvarande institutioner, i Malmöhus län en för-

svarsanläggning och ett arbete vid S:t Lars mentalsjukhus. Jag kan garantera att upprustningsarbetet vid S:t Lars sjukhus var utomordentligt angeläget. Det var skrämmande vårdpaviljonger som man borde slå ut så snart som möjligt. Men i det nuvarande läget måste vi med hänsyn till bristen på arbetskraft vänta med även detta angelägna byggande.

I Lund skulle man vid universitetet bygga lärosalar för fysiken, ett efterlängtat projekt, planerat sedan länge, men vi måste skjuta på det. I Göteborgs och Bohus län måste vi uppskjuta byggandet av elevbostäder vid S:t Jörgen, som behövdes för att vi skulle få arbetskraft. Vid Chalmers var en avdelning, som man planerat sedan fem å sex år tillbaka, färdig för att äntligen igångsättas, men vi säger nu nej. I Göteborg måste vi ytterligare vänta med det husliga seminariet. Efter det beslutet fick vi en uppvaktning av en rad kvinnoorganisationer, som protesterade mot att staten var så ofin att den uppsköt ett sådant projekt. Jag erkänner det berättigade och nödvändiga i att bygga detta seminarium för lärarutbildning, men här gäller det att avväga.

De kommuner, till vilka vi riktade oss med en begäran att de skulle uppskjuta en del byggobjekt, villför vår begäran — i Stockholm för 18,5 miljoner planerade byggnadsföretag och i Göteborg för 63 miljoner, däribland samlingslokaler för 13 miljoner, förvaltningslokaler för 24 miljoner samt sjukhus och skolor för 3 å 4 miljoner. I Malmö stoppades byggen för ungefär 10,5 miljoner, däribland brandstation, skyddsrum och gymnastiklokaler. Här var det alltså en byggreglering i tillämpning.

Nu uppstod en situation där det visade sig att den lagstiftning, om vilken vi beslutat, inte var tillräcklig och inte gav utrymme för en angelägenhetsgradering av byggobjekten. Det var detta som inte hade förutsetts. Vi får väl gemensamt ta ansvaret — regering, ut-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete

skott och riksdag. Den nya, fria lagstiftningen prövades mot bakgrunden av ett läge, där man kunde förutse att vi inte alltid skulle ha en kontinuerlig sysselsättning. För att befrämja en sådan sysselsättning fattades 1961 års beslut. Men vi hade inte förutsett ett läge där vi skulle få en så uppenbar brist på arbetskraft i ett överhettat konjunkturläge, att vi skulle behöva göra en bedömning och säga att vissa företag i ett dylikt läge ändå måste anses vara mest angelägna, även om man skulle vilja säga att alla är angelägna. Men något måste sägas vara mest angeläget. Det är detta som man nu tycks alldeles bortse från när man här talar om en angelägenhetsgradering och befarar att vi kommer att ställas inför mycket svåra avvägningsproblem.

Propositionen innehåller ju prioritering av två viktiga byggnadsområden: bostäderna och industrien. Bostäderna behövs ju inte minst i de områden där vi har en så uppenbar bostadsbrist. Industrierna behövs därför att de är underlaget för vår växande ekonomi. Det tycks helt ha undgått oppositionen, att man här gett två så viktiga områden för tur och säger att vi sedan får försöka bedöma angelägenheten av andra objekt inom de områden där vi har uppenbar brist på arbetskraft. Varför är man så rädd för att ta en sådan bedömning ad notam? Ingen av de ärade talarna från oppositionen har velat närma sig detta problem, säga att det ena är angelägnare än det andra, utan man har bara velat smyga omkring problemet utan att röra vid det. Säg ifrån, herr Wennerfors, om ni tycker att kyrkor är angelägnare än bostäder, om ni tycker att bankhus och varuhus är angelägnare än bostäder och industrier, och att ni inte vill vara med om en bedömning av vad som skulle kunna betraktas som mest angeläget!

Då säger herr Wennerfors att vi inte har redovisat att det blir bättre tillgång på arbetskraft till bostads- och industri-

byggen genom att vi skjuter andra byggobjekt framåt i tiden. Men jag förmodar att herr Wennerfors ändå har läst vår proposition, där vi har redovisat vad som kan bedömas som mindre angelägna byggen, och från den utgångspunkten kan väl herr Wennerfors nå fram till ett resultat.

Då är frågan, om det i områden med arbetskraftsbrist i någon större utsträckning bygges sådana objekt som ligger inom det fält jag här talat om. Enligt siffrorna i den byggnadsinventering som är daterad den 14 februari i år var i Stockholms A-region 593 byggnadsarbetare sysselsatta med serviceanläggningar för biltrafik, 3 430 arbetade med affärs- och kontorshus, 116 i byggnader för hotell och restauranger, 288 i kommunala förvaltningsbyggnader, 143 arbetade med kyrkor och församlingshem m. m. och 211 i samlingslokaler m. m., sammanlagt sålunda 4 781 man. Samtidigt var 7 563 man sysselsatta med byggande av flerfamiljshus i Stockholms stad och län. Totalt var 36,1 procent av den sysselsatta byggarbetskraften verksam i byggen för bostadsändamål i vad gäller flerfamiljshus. För småhus har vi ingen bedömning gjord. Och detta är siffror i ett område och i ett läge, där det råder så påtagbara brister på bostäder och arbetskraft!

Är det inte angeläget att försöka inrikta alla ansträngningar på att få tillstånd ett byggande som är så omfattande att vi kommer över dessa bristfenomen? Jo, vi skall hjälpas åt att vidta alla nödvändiga åtgärder för att utbilda, omskola och förflytta arbetskraften. Det gör vi också nu. Vi har från andra delar av landet förflyttat 600 byggnadsarbetare till Malmö—Lund-området från den 1 januari i fjol t. o. m. mars månad i år. Under samma tid flyttades 450 byggnadsarbetare till göteborgsområdet och något över 200 till stockholmsområdet. Det är de ansträngningar som göres, och de kan intensifieras ytterligare. Om det är detta centerpartiet är ute efter,

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

så säg ifrån det! Vi vill bedriva en aktiv lokaliseringspolitik och därigenom minska trycket inom nämnda storstadsområden.

Men det vi nu gör räcker inte. Vi måste gå snabbare fram för att lösa svårigheterna. Men det är detta ni inte vill inse. Jag vet inte vad det är ni där värjer er emot. Vi är självfallet beredda att diskutera oss fram till en så smidig tillämpning av bestämmelserna som möjligt.

Jag har här velat anmäla det preliminära förslag till författning som beskriver de objekt vi har för avsikt att föreskriva igångsättningstillstånd för, om lagen antages, och de områden där sådant tillstånd kan bli nödvändigt, d. v. s. i huvudsak våra stora tätortsregioner. Och de objekten är bensinstationer, parkeringshus, varuhus, lokaliteter som i huvudsak är avsedda för kontor eller banker, kommunala förvaltningsbyggnader och sådana byggnader som helt eller till huvudsaklig del inrymmer kyrkliga eller andra samlingslokaler, nöjeslokaler, sporthallar eller andra idrottsanläggningar samt enfamiljshus till en byggnadskostnad som överstiger 250 000 kronor. Detta är det preliminära utkastet till författningen, och det är den redovisning ni efterlyst.

I propositionen har också klart skrivits ut, att när vi nu ger förtursrätt åt bostadsbyggandet, så måste man däri också inräkna byggandet av nödvändiga serviceanläggningar, till vilka man får räkna skolor samt kyrkliga och profana samlingslokaler. Vi har ingenting emot att en bedömning göres av vad som inom ett område kan anses vara nödvändiga lokaliteter med hänsyn till områdets karaktär och omfattning, och att de lokalerna får byggas. Även andra lokaler kan betraktas som nödvändiga för att ett bostadsområde skall kunna fungera.

Denna restriktivitet är inte någonting som vi är ensamma om här i landet. I Schweiz står man i samma situation som vi med överhettade konjunkturen

och brist på byggarbetskraft. Detta har föranlett förbundsrådet att föreslå parlamentet att vissa byggen skall helt förbjudas under ett år framåt. Där inskränker man sig inte till att ge fullmakt till förbundsrådet att gradera med hänsyn till angelägenhetsgraden, utan man har som sagt föreslagit ett regelrätt förbud under ett år för byggande av nöjeslokaler, museer, utställningshallar, sportanläggningar, offentliga och privata förvaltningsbyggnader, fritidsbostäder och enfamiljshus av viss storleksordning, bensinstationer m. m. Man har också föreslagit att även andra kategorier av icke särskilt nödvändiga byggen underkastas byggnadsreglering. Där går man sålunda mycket längre än vad vi har velat göra.

Om vi uppnår balans i tillgång och efterfrågan på arbetskraft inom en region — även om det gäller ett tätortsområde — så finns det ingen anledning att tillämpa den lagstiftning som vi nu diskuterar om. Den utgår från vissa mycket bestämda förutsättningar. Det verkar nästan som om herr Mattsson alldeles tappat bort att det förelåg två mycket bestämda förutsättningar för att lagen över huvud taget skulle tillämpas, nämligen att det skall föreligga brist på arbetskraft och att den skall gälla endast på vissa områden, där denna brist är påtagbar. Åtgärderna i Schweiz har som jag sade tillgripits för att dämpa överkonjunkturen. På botten av det förslag som vi lagt fram ligger naturligtvis också, vid sidan av de allmänna principer vi resonerat om, förutsättningen av lokalt uppkommande brist inom vissa områden, som är mycket starkt utsatta eller är inne i en expansiv och kraftfull utveckling.

Jag hoppas att kammaren skall förstå att motiven för vårt lagförslag inte är att komma åt några byggnadsobjekt, som vi skulle ha några speciell uppfattning om, och vilja hålla tillbaka. Man måste i stället vända på saken och säga sig, att det ändå i vissa situationer är nödvän-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete

digt att fundera över vad som kan vara mest nödvändigt och angeläget när vi har brist på arbetskraft, material och kapital. Det är detta vi önskat få tillfälle att göra genom den lagstiftning som riksdagen nu ställts inför.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr inrikesministern sade att vi som talat för utskottets hemställan på denna punkt på något sätt skulle ha krumbuktat oss. Jag vill bestämt bestrida riktigheten av en sådan karakteristik. Vi har försökt påvisa nackdelarna av en lagstiftning av det slag som här förelås. När vi vägde nackdelarna mot fördelarna kom vi fram till att denna lagstiftning icke bör införas. Jag tror icke man kan kalla detta för att vi har krumbuktat oss.

Jag begärde närmast ordet med anledning av att statsrådet tog upp den bedömning vi gjorde år 1961 i samband med att vi förberedde en avveckling av byggnadsregleringslagen. Vi hade icke förutsett den situation som nu uppstått, påstår statsrådet. Men vi hade nog räknat med att det skulle kunna bli en sådan situation att den dåvarande tillståndsgivningslagen måste förlängas, nämligen i händelse av att svårigheter skulle uppstå att upprätthålla säsongutjämningen inom byggnadsfacket. Detta hade vi alltså förutsatt, och det var också därför vi förra året antog den fullmaktslag som var avsedd att i vissa lägen tillgripas för att klara säsongutjämningen.

Vi räknade naturligtvis också med att det skulle kunna bli skiftande konjunkturen även i fortsättningen. Men att vi fördenskull skulle behöva helt eller delvis återinföra den byggnadsregleringslag, som vi då beslöt avveckla, hade vi inte tänkt oss. Jag vill bestämt säga ifrån att vi icke som läget nu är har tillräckligt stark anledning att frånga de synpunkter som vi framförde 1961.

Jag vill även ta upp en annan fråga. Jag nämnde i mitt första anförande att

»överhettningen» inom stockholmsområdet enligt uppgift icke skulle vara lika stark nu som den var när promemorian utarbetades inom inrikesdepartementet. Det har alltså inträffat en viss förbättring av situationen i stockholmsregionen. Vi har fått sådana uppgifter från så pass sakkunnigt håll, att jag, även om jag inte har några siffror till hands, inte har någon anledning betvivla uppgifternas riktighet.

Jag har alltså den uppfattningen, att man även på andra områden där det råder brist på arbetskraft så småningom med andra åtgärder kan åstadkomma den förbättring som eftersträvas. Min fråga måste alltså bli följande: Om det nuvarande läget hade varit detsamma som det som rådde i december förra året, skulle regeringen under sådana förhållanden ha framlagt förslag om den komplettering av fullmaktslagen, som den nu vill att riksdagen skall godtaga?

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att det blir fråga om två avvägningar vid denna lags tillämpning. För det första skall man avgöra om det på ett område föreligger allvarlig arbetskraftsbrist. Redan detta är en avvägning, som kan bjuda vissa svårigheter. Sedan denna gjorts skall man vidtaga en angelägenhetsgradering beträffande byggnadsobjektet. Det finns enligt min mening all anledning tro, att det kan bli stora svårigheter och mycket krångel, som kan motverka denna lagstiftnings syfte.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet låter inte direkt vänlig i tonen mot mig. Tydligt har jag trampat på rätt statsrådstå! Detta kan naturligtvis betecknas både som ett klavertramp och som en merit.

Denna typ av lagstiftning tillhör väl ändå kristider och krigstider, och det var därför jag tillät mig här i kamma-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

ren framhålla, att vi inte lever i en kris-tid och inte heller under krigsfara, och detta har jag nu återigen påpekat.

Inrikesministern frågade mig om jag läst propositionen, på vilket jag själv-fallet svarar ja. Det har jag gjort med stort intresse, och det är därför jag också tar i litet.

Jag finner då anledning att fråga om statsrådet läst vad utskottsmajorite-ten framhåller i utlåtandet. På s. 12, efter att ha räknat upp de objekt reg-leringen med hänsyn till angelägenhets-graden ansetts böra omfatta, säger ut-skottet: »Det kan emellertid ej ens på dessa uppgifter bedömas vilka resurser i form av arbetskraft och kapital som tages i anspråk för sådana som mindre angelägna betecknade projekt.»

Att på det sätt som statsrådet gör föra in byggandet av kyrkor i en jämförelse med byggandet av bostäder för de hund-ratusentals människor som står i bo-stadskö kan inte vara riktigt. Frågan är i stället: Vad betyder ett eller flera kyrkobyggen för bostadsproduktionen i hela dess omfattning? Det är det vi skall ta ställning till och det är det vi inte fått veta så mycket om.

Varuhusens försäljning och detaljhan-deln över huvud taget kännetecknas, som vi alla vet, av omstrukturering och rationalisering. Skulle vi gå tillbaka till en annan form av detaljhandel än den vi nu är på väg mot skulle det behövas cirka 25 000 människor ytterligare in-om detaljhandeln. Den vägen tror jag inte vi är beredda att slå in på — i var-je fall är inte KF det.

Herr **MATTSSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Av statsrådets anföran-de anser jag mig ha fått bekräftat att det verkligen föreligger ett behov av att få alla aspekter på frågan redovisa-de, så att det kan bli en verkligt sam-lande lösning.

Statsrådet nämnde att han efter att ha vägrat tillstånd i ett visst fall hade

blivit uppvaknad. Ja, herr statsråd, det kommer nog att bli många som upp-vaktar och framför skäl av alla de slag och säger att detta är angeläget, detta måste vi göra, o. s. v. om propositionen bifalles. Om en samlande lösning redo-visades skulle vi få klarare överblick.

Jag vill i detta sammanhang också ha sagt att en mycket god planering är nödvändig. Vi råkar, såsom framhållits, in i skilda konjunkturner, och i en ned-gång måste det finnas möjligheter att omedelbart igångsätta företag, så att man slipper vänta medan förberedel-ser görs.

Statsrevisorerna har påtalat att det i samband med konjunkturdämpningen 1957—1959 och under andra halvåret 1962 tyvärr framgick att planeringen inte var tillräcklig. Även detta problem bör tas med i bilden.

Sedan är frågan om planeringen nu är tillräcklig för att man skall kunna ta människor från företag som man finner mindre angelägna och i stället låta dem utföra bostadsbyggande. Jag är för min del inte övertygad om att planeringsarbetet har hunnit tillräckligt långt på det området.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Med anledning av vad herr Mattsson sade avslutningsvis vill jag framhålla att de planer kommuner-na under de senaste åren redovisat till bostadsstyrelsen rörande bostadsbyggan-dets möjligheter innefattar ett bostads-byggande på mellan 100 000 och 120 000 lägenheter för åren 1965 och 1966. Pla-nerna är alltså mycket långt framme. Frågan är om resurserna finns för att fylla de behov planerna räknar med. Vi har inte vågat gå så långt utan stan-nat vid 85 000 lägenheter, men vi skall anstränga oss för att söka öka antalet i mån vi får arbetskraft och andra för-utsättningar därför.

Herr Nyberg har försökt att finna

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

tröst eller döva sitt samvete — vilken lämnar jag osagt — genom att framhålla att det inträtt en förbättring i stockholmsområdet; detta hade han fått uppgifter om. Ja, herr Nyberg, genom de ansträngningar som gjorts — jag har redan omnämnt dem — har en ökning skett i stockholmsområdet. Efter överläggningar vid jultiden, där vi var överens om att det måste göras stora ansträngningar för att få upp bostadsbyggandet i stockholmsområdet, igångsattes en kraftig kampanj norr om Dalälven för att få byggarbetskraft flyttad därifrån och hit ned. Kampanjen motogs inte överallt med förtjusning — det har vi fått erfara under hand — men den blev inte resultatlös. Ett par hundra byggnadsarbetare har flyttat ned till Stockholm. Den ökning av bostadsbyggandet här som var målsättningen för året förutsatte att 350 å 400 byggnadsarbetare skulle komma hit. Vi har alltså inte helt lyckats fylla denna kvot.

Tilläggas skall att ansträngningar nu måste göras för att söka så skyndsamt som möjligt öka bostadsbyggandet i stockholmsområdet från de 12 000—13 000 lägenheter som byggdes i fjol upp till minst 20 000. Det blir inte fullt en fördubbling, men vi är en bra bit på väg.

Detta är den bakgrund mot vilken vi skall betrakta vad som sker. Herr Nyberg säger att det inte kunnat påvisas att ett ingripande av föreslagen art betyder någonting. Jo, herr Nyberg, den reglering om vilken jag talat och som jag kallat byggreglering sattes in på den offentliga sektorn i fjol och betydde att under första kvartalet i år uppskötts företag inom denna sektor som skulle ha sysselsatt sammanlagt cirka 800 byggnadsarbetare. För Stockholms stad rörde det sig om 120 byggnadsarbetare som eljest skulle varit upptagna av planerade offentliga byggen.

Här visade det sig att man på det sättet kan reglera byggnadsverksamhe-

ten. Men jag upprepar: det var en ytterst ensidig reglering vi tvingades sätta in därför att vi inte hade andra medel.

Sedan tillåter jag mig att säga att fortfarande vill ingen från oppositionen gå in på huvudfrågan om man skall försöka en bedömning av vad som är mest angeläget. Man undviker detta och talar om någonting annat. Det är en räddhågsenhet som är talande. Man vill angripa bristen på bostäder och säger att regeringen inte gör någonting. Men i ett läge där vi säger: »Vi skall gemensamt anstränga oss att lösa dessa problem, genom utbildning och omflyttning av arbetskraft, rationalisering, omlokalisering o. s. v., men vi är medvetna om att dessa åtgärder inte alltid räcker utan vi måste försöka sätta oss ner och göra en bedömning av vad som vid sidan av bostäder kan vara mest angeläget och vad som kan skjutas på», då säger man nej och vill tala om någonting annat. I och för sig är detta tillräckligt talande.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att inrikesministern gav mig svar på den fråga jag ställde. Han vitsordar att under de senaste månaderna en viss förbättring har inträtt i stockholmsområdet. Däremot fick jag inget svar på frågan huruvida man i det läge som nu råder också skulle ansett tillräckligt starka skäl föreligga för att framlägga ett förslag om komplettering av lagen om igångsättningstillstånd. Jag får väl tolka inrikesministerns yttrande så, att han även i nuvarande läge anser tillräcklig motivering föreligga.

Jag har framhållit att man inte kan vara övertygad om att man genom denna komplettering av lagen, alltså genom att delvis återgå till den gamla byggnadsregleringen, verkligen når de resultat man här synes eftersträva, nämligen ökat bostadsbyggande. Här inträder nämligen samtidigt åtskilliga nackdelar med en reglering såsom vi från

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

oppositionens sida på olika sätt har sökt att exemplifiera.

Nu svarar statsrådet att man har erfarenhet genom den »byggreglering» som vidtogs i fjol sommar, och det är naturligtvis i och för sig riktigt. Men den restriktionen var ju en annan sak än den detaljreglering som man här föreslår. Jag vidhåller att man inte kan vara övertygad om att med denna lagstiftning åstadkomma de produktionsfrämjande åtgärder som skulle leda till ökat bostadsbyggande. Jag tror att nackdelarna är så stora att det finns anledning avslå denna proposition.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte gärna att statsrådets påpekande om att oppositionen inte hade kommit med några förslag gällande en bedömning av angelägenhetsgraden skall få stå obesvarat. När vi inte tror på denna form av åtgärder utan tror på helt andra åtgärder för att öka bostadsbyggandet, då skall vi inte behöva diskutera den frågan. Men det är detta som statsrådet själv måste göra därför att statsrådet tror på regleringar, vilket inte vi gör. Vi tror inte på regleringar och vi tror inte på byggrångel.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Tillåt mig fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på att fortfarande vågar ingen från oppositionen ta upp frågan vad som kan vara mest angeläget.

Vi är överens om att vi skall utbilda mera, omskola, rationalisera, omlokalisera m. m. Men det räcker inte i det läge där vi befinner oss nu. För att åstadkomma en viss angelägenhetsgradering påtog vi oss en reglering av den statliga byggnadsverksamheten i fjol sommar. Var den riktig eller inte? Vi bedömde den som nödvändig då och lika nödvändig är den nu. Vi har måst

framflytta igångsättningen av praktiskt taget alla de företag som uppsköts i fjol, därför att vi just nu inte har möjligheter med hänsyn till bristen på arbetskraft. Då säger vi: Låt oss då väga mellan bostäder, bankhus, samlingslokaler o. s. v. Men ni vägrar att över huvud taget uppta en sådan diskussion eller göra ett sådant övervägande. Ni hänvisar till att ni tror på någonting annat.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Det har väl kanske redan sagts nog om den här saken, och jag skall därför fatta mig ytterst kort. Jag har begärt ordet för att ange motivet till att jag varit med om att under-teckna motionen II: 863.

Vad som motiverat vårt yrkande om avslag på förslaget om denna byggnadsreglering är den, som vi tycker, mycket viktiga synpunkten, att byggnadsregleringen så nyligen avskaffats.

Departementschefen säger i propositionen, att legala möjligheter att tidsförskjuta igångsättning av enskilda byggnadsprojekt till förmån för angelägna allmänna projekt måste skapas. Departementschefen tycks mena, att mindre angelägna byggnadsprojekt skulle komma att få företräde, om vi inte hade denna reglering.

I sitt senaste anförande sade departementschefen, att han inte vill ha en ensidig byggnadsreglering. Jag ifrågasätter om inte all reglering är ensidig. Jag tror därför att man bör vara ytterst försiktig med att återinföra en reglering som man en gång upphävt.

Jag är alldeles övertygad om att det finns andra medel att nå goda resultat. Ett av de medel som oppositionen rekommenderat är utbildning av arbetskraft samt en långsiktig och väl avvägd planering. Kommunerna gör långtidsplaneringar i den utsträckning det är möjligt. Och det är fara värt att man genom en sådan här reglering berövar kommunerna möjligheterna till sådana

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

långtidsplaneringar och på det viset förhindrar ett byggande som kan anses vara angeläget.

Men jag skulle också vilja föra in en annan synpunkt, som jag inte tror har berörts tidigare. Jag tänker på den rörlighet när det gäller arbetskraften som vi har i vårt land, inte minst inom byggnadsindustrin. Att denna rörlighet blivit så markant beror inte minst på att man i anställningsförhållandena har utnyttjat de förmåner som skapats genom vissa subventioner. Departementschefen måste väl ge mig rätt i att det stora problemet när det gäller byggnadsproduktionen för närvarande är, att byggnadsarbetare söker sig till de orter där de får bättre löneförmåner och andra favörer, vilket medför svårigheter för byggnadsverksamheten på de orter varifrån vederbörande flyttar. Den svårigheten kommer man inte ifrån genom den reglering som nu föreslås.

Det har här talats mycket om kyrkobyggandet. Jag skall inte orda mycket mer om den saken. De fria kyrkor, som kommer till i de nya centra som växer upp, byggs emellertid i sammanhang med att man bygger bostäder eller hotell. Jag tycker att det är en angelägen sak att man parallellt bygger bostäder och frikyrkor och inte favoriserar det ena framför det andra.

Herr Svenning sade att det kan vara motiverat med ett litet uppehåll i kyrkobyggandet. Jag vill poängtera att det är angeläget att kyrkobyggandet — jag tänker då kanske främst på frikyrkybyggandet — inte kommer bort i hanteringen. Det är viktigt att kyrkobyggandet i de tätorter som växer upp inte sätts i efterhand utan sker jämsides med det övriga byggandet.

Det kan naturligtvis sägas vara nödvändigt med en viss angelägenhetsgradering. Bostadsbyggandet måste komma i första hand, men jämsides med detta måste man uppföra de byggnader som skänker människorna trivsel och som

gör det möjligt för dem att leva på det sätt som de är vana vid när det gäller sammankomster, kyrkobesök o. s. v. Jag anser därför att detta slags byggnader är mycket välmotiverade, inte minst med tanke på den verksamhet som kyrkorna bedriver bland ungdomen.

Jag skall inte säga mer om den här saken, ty vi är väl alla på det klara med hur vi skall rösta. Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att presentera några siffror angående dessa omdiskuterade bank- och kyrkobyggen i de områden som har överfull sysselsättning.

Jag har gjort den reflexionen, att både utskottsreservanterna och departementschefen nästan tycks be om ursäkt för att de lagt fram detta lagförslag. Men när jag tittat på dessa siffror, har jag kommit till den uppfattningen, att man faktiskt borde ha gått ännu litet längre. Man skulle faktiskt ha behövt en diskussion i anslutning till denna lagstiftning såsom förberedelse till den diskussion som jag är alldeles övertygad om att vi får i anslutning till den lokaliseringsproposition som regeringen har aviserat till hösten.

Herr Wennerfors sade att det var fråga om ett eller annat kyrkobygge. Det har väl tidigare nämnts hur många det kan röra sig om. Jag har fått fram en del siffror på antalet kyrkobyggen för tiden 1958 till 1963. Det är inte fråga om ett och annat kyrkobygge, utan det är över 700 kyrkobyggen och i genomsnitt över 100 per år från 1958 och fram till 1963. Då skall visserligen erkännas att det gäller både statskyrkor och frikyrkor, och man har inkluderat församlingshus och krematorier, men sammanlagt är det dock 700 till en kostnad av över 234 miljoner kronor. Till detta kommer sedan om- och

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

tillbyggnader på 27 miljoner; det blir sammanlagt 261 miljoner kronor. Detta gällde alltså kyrkobyggen.

Banklokaler då? Jo, Stockholm, Göteborg och Malmö är de ständigt omdiskuterade områdena. Stockholm har under åren 1961—1963 fått sammanlagt 21 banklokaler till en kostnad av nära 80 miljoner kronor. Här i Stockholm ingår då ett femtiomiljoner kronorsbygge i Hötorgscity för Skandinaviska bankens räkning. Man kan fråga sig om det är nödvändigt med dessa banklokaler när vi har den stora bostadsnöd som finns i Stockholm och som statsrådet här talade om. Göteborg har inte fått så många nybyggnader, endast 3 stycken till ett värde av 185 000 kronor.

Malmö, som herr Svenning talade om, har under åren 1961—1963 fått fem byggnadsprojekt till en kostnad av 3,3 miljoner kronor. Sammanlagt blir kostnaderna för dessa bankbyggen närmare 83 miljoner kronor. Om man slår ihop kostnaderna för dessa omdiskuterade kyrkobyggen under åren 1958—1962, 261 miljoner kronor, med kostnaderna för banklokaler under åren 1961—1963, omkring 80 miljoner, kommer man fram till 341 miljoner kronor.

Jag har bara nämnt dessa två grupper byggnadsprojekt. Vi har vid så många tillfällen diskuterat bensinstationerna och framfört siffror för dessa, varför jag inte här skall säga något om dem. Men ställer man siffrorna i relation till andra byggen måste man fråga sig hur folk kan hävda den uppfattningen att man inte skall hålla igen på dessa byggen när vi samtidigt vet att det finns över 400 000 bostadssökande i landet. Vi måste väl ändå komma till klarhet om att här måste något göras om vi vill komma någon vart. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGLUND (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Herr Haglund säger att det byggs ovanligt mycket kyrkor och kyrkolokaler under den senaste tiden,

men det kan inte jämföras med vad man har byggt i t. ex. Västtyskland. Detta krigshärjade land har sedan många år tillbaka haft ett oerhört stort behov av även allt övrigt byggande, men man har där byggt inte mindre än 8 000 sådana lokaler under de närmast föregående åren.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga att det är alldeles riktigt att vi strävar efter goda bostäder, bättre och högre standard på dem. Men våra frikyrkor strävar också efter att tillfredsställa sitt lokalbehov och förbättra sina lokalförhållanden. Det är därför som man har ett ganska stort behov av att förnya beståndet, så att människorna skall kunna få besöka sina gudstjänster i tidsenliga lokaler. Vi måste ta detta i betraktande när vi tänker på att en viss utbyggnad måste ske på detta område.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag har mycket intensivt lyssnat till de borgerliga partiernas företrädare i denna diskussion, närmast därför att dessa, när vi tidigare har diskuterat bostäder, inte har sparat på krutet då det gällt att kritisera den socialdemokratiska regeringens bostadspolitik. Man har hela tiden klagat över att det har byggts för litet, att staten har saknat förmåga att ta ett samlande grepp över bostadsproduktionen. Man har klagat över de allt högre produktionskostnaderna och kommit med en rad rubriceringar, vilka talar om socialistiskt fiasko i bostadspolitiken och om att den socialdemokratiska regeringspolitiken gjort fiasko o. s. v.

En del försök har gjorts att hyfsa denna debatt. Dessa försök har gått ut på att man skulle kunna vara överens om att det i stort sett varit en framgångsrik bostadspolitik men att vi måste öka våra ansträngningar att bygga mera bostäder i de stora bristområdena. Det är självklart att man därvid kanske närmast har tänkt på de storstadsregioner,

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

av vilka Storstockholm utgör ett av de verkligt stora bostadsrådena.

När det nu framläggs ett förslag om att öka resurserna för att få fram ett större bostadsbyggande, vad får vi då i dag uppleva? Jag betecknar det som nu utspelas i denna kammare som ett märkligt skådespel, eftersom det förslag som regeringen presenterat är försiktigt avfattat. Det är en begäran att få vidta en omDispositionering av våra tillgängliga resurser i bostadsrådena, så att man kan flytta över mera resurser till bostadsbyggandet.

Från regeringens sida har bestämt sagts ifrån att det gäller att tillämpa byggnadsregleringen i bostadsrådena. Jag vill fästa uppmärksamheten på att när vi tidigare diskuterade dessa frågor menade några inom socialdemokratiska partiet att det var ett misstag av riksdagen att år 1963 släppa byggnadsregleringen. Jag vill i dag understryka att det var ett misstag, och därför är regeringens begäran att få återinföra byggnadsregleringen väl motiverad.

Om jag tar Storstockholm till utgångspunkt kan jag nämna, att inrikesministern under bostadsdebatten här i december 1963 påpekade att under december månad året före var 68 procent av de i staden verksamma byggnadsarbetarna sysselsatta med en produktion som icke avsåg bostäder, medan endast 32 procent höll på med ett direkt bostadsbyggande. Man måste ha skygg-lappar för båda ögonen för att inte se dels att detta är en snedvridning av resursernas totalanvändning, dels att en alldeles för liten andel av arbetskraft och övriga resurser används i det direkta bostadsbyggandet. Jag håller gärna med herr Haglund om att regeringen sannerligen inte behöver ha någon skamkänsla för att den begär fullmakt av riksdagen i denna fråga. Denna begäran är både väl genomtänkt och väl motiverad och fullmakten behövs för att få ett ytterligare verksamt instrument när det gäller att bygga mera bostäder.

En del av de anföranden som hållits här är verkligen avslöjande. Oppositionen har i dag chansen att sluta upp kring ett konkret förslag om att bygga mera bostäder. Då nöjer sig oppositionen med att spela ut kyrkobyggandet mot bostadsbyggandet. Av oppositionens uppträdande får man en känsla av att det skulle bli byggstopp i fråga om kyrkobyggnader och att detta skulle löda till nackdel även för bostadsbyggandet. Herr Berglund hävdade i sitt inlägg att byggstoppet i varje fall inte får avse frikyrkorna, ty kyrkobyggandet kombineras där ofta med byggandet av hotell och bostäder. Däremot verkade det inte som om herr Berglund hade någon större sympati till övers för byggande av statskyrkor.

Hela denna diskussion är en storm i ett vattenglas. Jag har nämligen inte läst någonstans eller av något inlägg här fått uppfattningen att det skulle råda stopp för uppförande av byggnader av ena eller andra slaget. Vad det är fråga om är att sänka takten när det gäller tillkomsten av sådana byggnader som kyrkor, bensinstationer, varuhus och banker. Det kan mycket väl ske utan att det blir fråga om byggstopp. De resurser vi förfogar över inom en viss ram flyttas helt enkelt över till ett aktivt bostadsbyggande. En sådan målsättning borde man kunna samla kring.

Jag blir verkligen irriterad när jag hör högerns Alf Wennerfors' tal om att han närmast grips av tvångstankar inför ett så försiktigt hållet och, höll jag på att säga, sympatiskt regeringsförslag som detta vilket avser att skapa resurser för att bygga mera bostäder i Storstockholm. Vi skall nog se till att Storstockholms bostadssökande till »välläsning» får väl valda axplock ur de anföranden som herr Wennerfors byggt upp riksdagen med i dag.

Herr BERGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Lindkvist, det ena utesluter inte det andra. Att jag

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

koncentrerade mig på frikyrkor har kanske sin förklaring. Just det förhållandet att man kan bygga en kombination av frikyrkor och bostäder gör att hänsyn härtill måste tas vid planerandet av bostadsområden o. s. v.

Sedan är det inte riktigt att vi vill placera kyrkobygget framför bygget av bostäder. Något sådant har jag aldrig sagt. Vi vill söka samordna bygget på ett lämpligt och förnuftigt sätt så att det ena slaget av byggnadsverksamhet inte utesluter det andra.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Av herr Berglunds senaste inlägg får jag uppfattningen att det inte kan finnas så stora divergenser mellan hans ståndpunkt och den som företräds av den socialdemokratiska regeringen. Regeringen vill att bostadsbygget skall placeras före kyrkobygget men att man skall åstadkomma en angelägenhetsgradering. Detta ligger kanske inom ramen för den uppfattning som herr Berglund gav till känna i sin replik.

Herr HANSSON i Önnarp (cp):

Herr talman! För undvikande av alla missförstånd skall jag börja med att säga att fullmaktslagar i princip inte hör till det ordinära utan endast skall tillgripas i särskilda situationer. Den begäran som föreligger i dag har jag sett mot bakgrunden av vår strävan att föra en aktiv konjunkturpolitik med den fulla sysselsättningen som mål. Jag vill erinra om att det på hösten 1962 förekom diskussion inom bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen rörande ett generellt frisläppande av investeringsfonderna. Det diskuterades såsom en åtgärd att möta den befarade nedgång i konjunkturerna som man trodde skulle komma under den då instundande vintern och under sommaren 1963. Jag anförde en avvikande mening vid arbetsmarknadsstyrelsens behandling av ärendet och framhöll i en reservation att det i varje

fall var otänkbart att under då rådande omständigheter — omständigheter som nu är än mera markanta — släppa investeringsfonderna fria i expanderande områden. Min uppfattning har blivit bekräftad genom den utveckling som skett därefter.

Att vintern 1962—1963 var en dålig byggvinter vet vi om. De gick inte att förutse detta och det kan också anföras som försvar för den injektion som gjordes något för sent och delvis kom att sammanfalla med ett nytt konjunkturuppsving.

Det har blivit en överhettning, som man vanligen kallar det. I såväl utskottsutlåtandet som reservationen säger man, att det är risk för nya inflationsimpulser. Vad man tvistar om, det är på vilket sätt och med vilka åtgärder man skall försöka bemästra denna utveckling. Jag tolkar talesmännen för såväl utskottet som reservanterna så, att man bör vidta åtgärder, som verkar på lång sikt. Man vill ha ökad rationalisering av bygget. Man vill ha intensifierad byggnadsforskning. Man vill ha bättre teknikerutbildning. Detta kan man väl vara överens om.

Av den förda debatten har jag fått det intrycket att man har haussat upp motsättningarna till en helt annan storleksordning än de verkligen har. Man har velat föra över dem på det principiella planet.

Här är regeringen ute i ett ärende och ropar på hjälp av riksdagen i en besvärlig situation. Anledningen är delvis sådana åtgärder som kanske inte borde ha vidtagits och som regeringen inte heller kan skylla ifrån sig — men läget är detsamma. Men man skall inte göra denna sak märkvärdigare än den i det stora hela är. Det är fråga om en partiell byggnadsreglering — inte någon allmän, som ju vore onödig. Såsom jag ser det, är det en nödvändig kortfristig åtgärd i väntan på mera långsiktigt verkande åtgärder. Utskottets alternativ är att vi i stället skall

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

lösa problemen med generella metoder — och jag förmodar då också finansiella, som kan betyda ytterligare skärpta kreditrestriktioner gentemot dem vi i dag har och kanske också medföra höjda räntekostnader, vilka skulle drabba människor som inte alls investerar.

Herr talman! Här har sagts mycket nog i detta ärende. Vad som behövs i dag är inte den fullmakt som regeringen har begärt, d. v. s. en icke tidsbestämd sådan, utan jag har fattat det så, att vad som behövs är en tillfällig hjälpåtgärd som riksdagen skall bevilja regeringen.

Därest reservationen skulle vinna kammarens bifall, i likhet med vad som skedde i första kammaren, ber jag mot bakgrunden av det jag nyss anfört att få yrka att bestämmelsen om ikraftträdande får följande lydelse: »Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller t. o. m. den 31 december 1965.» Jag ställer yrkandet i förhoppning om att man vid den tidpunkten inte skall behöva förlänga lagens giltighet.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte alls ta upp någon polemik med herr Hansson i Önnarp. Som alla har hört, ställde han ett ändringsyrkande. Vad jag befarar, det är att om man inför denna lagstiftning — även om den blir tidsbegränsad — har man icke uteslutit riskerna för att den kan ytterligare förlängas och bli permanent. Vi har alldeles nyss av herr Lindkvist fått veta att det finns en del socialdemokrater — hur många nämnde han icke — som anser att det var ett misstag att slopa byggnadsregleringen 1961. Jag förmodar att herr Lindkvist fortfarande har den mening som att det var ett misstag och att han fortfarande vill återinföra byggnadsregleringen — av allt att döma i dess

gamla form. Mot denna bakgrund är jag tveksam om man bör stödja det yrkande som herr Hansson i Önnarp har framställt.

Att herr Lindkvist nu har angripit oppositionspartierna på det sätt han gjort, det kanske inte är så egendomligt. För en tid sedan angrep han också finansministern från denna plats och fick då en tillrättavisning, som kanske inte blev särskilt uppskattad. Han anmärkte på att kreditrestriktionerna skulle komma att minska bostadsbyggandet. Låt mig bara erinra om att, såvitt jag inte tagit miste, har finansministern i den kompletteringsproposition, som just har lagts på riksdagen bord, förklarat att man skall hålla byggnadsprogrammet, 85 000 lägenheter, 1964 trots kreditrestriktionerna.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I anslutning till herr Hanssons i Önnarp förslag och hans uttalande i övrigt vill jag bara anföra, att jag har uppfattat det så, att han i princip kommer att vara med om ett godtagande av byggnadsregleringen för att det skall bli tillfälle att pröva den under viss tid. Jag vill å regeringens vägnar deklarerat att vi ingenting har emot att göra regleringen tidsbegränsad för att få tillfälle att pröva den. Självfallet förbehåller vi oss att vända oss till riksdagen på nytt, om erfarenheterna blir så goda och läget är sådant, att vi finner att regleringen behöver förlängas.

Jag skulle därför vilja rekommendera andra kammarens ledamöter att godta propositionen med det tillägg, som herr Hansson i Önnarp har föreslagit.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr statsrådet har gång efter annan sagt att talare från oppositionen inte har velat vara med om att göra denna angelägenhetsgrade-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

ring, d. v. s. inte velat säga vad de tycker är mest angeläget.

Det är väl ingen svårighet att säga att det är angeläget att bygga mera bostäder där bostadsbristen är svår; det har statsrådet också haft mycket lätt för i sin proposition. Men svårigheterna för statsrådet har ju varit att tala om var dessa begränsningar skall sättas in, för att man skall vinna den ökade tillgången på framför allt arbetskraft för att klara bostadssituationen.

I sitt huvudanförande sade statsrådet att det finns en redovisning i propositionen. Jag hade inget minne av det. Jag har emellertid nu hämtat den och läst den återigen, men i propositionen finns ingen exemplifiering, vare sig i departementschefsuttalandet eller i referatet av departementspromemorian, som har varit ute på remiss. Att det här talet om kyrkor, bensinstationer o. s. v. kommit upp i debatten beror väl på att utskottets ledamöter och de, som haft tillfälle att ta del av departementschefspromemorian i annat sammanhang, den vägen har blivit orienterade om var man skall sätta in dessa åtgärder.

Är det tidsnöd eller är det någonting annat som har föranlett denna ordning? Det är uppenbart att det åtminstone råder tidsnöd i inrikesdepartementet. Såvitt herr Haglund var riktigt under rättad fick vi meddelande om att lokaliseringspropositionen skulle framläggas först till hösten. Det var alltså angeläget för statsrådet att i dag tala om hur man i departementet hade tänkt sig att utforma denna författning för de områden som skulle falla under en reglering. Det var angeläget att i dag ge offentlighet åt detta. Men hade inte riksdagsarbetet underlättats mera genom att sådan offentlighet lämnats i samband med propositionen? Vad regeringen där kräver är en fullmakt in blanco.

I propositionen står att »vad som skall hänföras till mindre angelägna byggnadsobjekt inte kan bestämmas en

gång för alla». Därför bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till den rådande situationen på bostadsmarknaden och övriga inverkan de förhållanden välja ut dessa objekt.

Låt mig ställa en fråga, som inte tidigare belysts, i varje fall inte från statsrådsbänken: Har man inte i Kungl. Maj:ts kansli möjlighet att se närmare på upprättade stadsplaner? Om det visar sig att det har blivit för mycket kontor, bankhus och varuhus o. s. v. exempelvis i Stockholms city, så att man anser att dyrbar mark i city blivit felaktigt utnyttjad, hade man då inte haft möjlighet att ingripa? Hur är det på planläggningssidan? Är det inte där som de stora bristerna ligger?

Låt mig ställa ytterligare en fråga. Om jag rätt fattade vad statsrådet läste upp ur förslaget till förordning så skulle lyxvillor, som kostar mer än 250 000 kronor, komma att omfattas av denna reglering. Men hur skall man uppfatta det? Innebär det att samtliga som vill bygga sig en villa inom dessa områden först skall låta höra av sig för att få tillstånd? Om det sedan visar sig att byggnadskostnaderna uppgår till 250 000 kronor eller däröver, så skall beslut fattas, huruvida dessa villor skall få byggas eller inte. För att kontroll skulle kunna utövas över byggandet av dessa lyxvillor skulle alltså samtliga egna hemsbyggare behöva underkasta sig detta krångel. Eller förhåller det sig så, att ett bygge måste anmälas endast ifall man bedömer att det kommer att kosta mer än 250 000 kronor? Det finns såvitt jag förstår fortfarande möjlighet att vara optimistisk och räkna med 240 000 kronor. Om det sedan skulle visa sig att huset kostar 275 000, så kan ju ingen människa göra någonting åt det, eftersom kostnadsfördyringar kan ha inträtt.

Reservanterna har beskyllt utskottsmajoriteten för att uttrycka sig dunkelt, men nog tycker jag att man är väl dunkel när man i reservationen

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

skriver: »Genom den föreslagna fullmaktslagstiftningen kan också i viss utsträckning lokaliseringssynpunkterna tillgodoses. Om byggnationen helt får utvecklas utan några åtgärder från samhällets sida, är det risk för att mindre attraktiva områden kommer i en sämre ställning än vad som nu är fallet i förhållande till de mera expansiva orterna. Detta kan medföra att arbetskraften i ännu snabbare takt än nu lämnar avfolkningsområdena, varigenom ytterligare svårigheter skapas.»

Lokaliseringssynpunkter har också anlagts på frågan av herr Holmberg, som var förvånad över att vi i centerpartiet inte hade biträtt denna fullmaktslagstiftning. Men hur är det? Om man nu bygger en kyrka eller en idrottsplats eller en simhall eller t. o. m. en bensinstation, innebär då detta någon folkökning på platsen? Drar detta byggande mera folk till tätorterna?

Såvitt jag begriper drar det inte till sig någon enda människa. Men statsrådet har själv sagt, och även reservanterna anser, att till de angelägna objekten — d. v. s. de som skall ha förtur — är vidare att hänföra industri- anläggningar. Det rimmar ju rätt bra med de åtgärder som regeringen har vidtagit under den senaste tiden. Jag tänker på att man ur investeringsfonderna släppte loss 90 miljoner kronor till Göteborg. Investeringsfondslagstiftningen har fått den utformningen — genom beslut här i riksdagen — att dessa medel skall användas för att stimulera konjunkturen, och då skall man väl lösgöra dem för att få fart på hjulen igen. Är det verkligen ett behov av att stimulera konjunkturen i Göteborg? Kommer man inte att den vägen kraftigt öka efterfrågan på byggarbetskraft? Det som har hänt är väl egentligen jämförbart med att en brandchef slår bensin på en brasa. Hur många motstridiga åtgärder skall regeringen få vidta i detta sammanhang? Man skall alltså, såvitt jag förstår, ha rätt att i strid med riks-

dagens intentioner då beslutet fattades »ösa på» med 90 miljoner. Inrikesministern meddelade dessutom i den debatt där dessa siffror redovisades, att sådana diskussioner fördes på flera områden. För att få bukt med den överhettning som dessa åtgärder skulle kunna medföra behöver man en fullmaktslag för att kunna begränsa byggverksamheten på andra områden. Hur en verksamhet av den karaktär som bedrivs av regeringen skulle kunna ha något positivt inflytande på lokaliseringspolitiken övergår i varje fall mitt förstånd.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Fälldin har liksom även ett par andra talare försökt diskutera någonting annat. Han talade om stadsplanefrågan, han undrade om det inte är dyr mark man bygger på etc. Menar herr Fälldin att man skall bygga bostäder på den mark i Stockholm som kostar 10 000 kronor per kvadratmeter? Vad skulle det bli för bostadshyror i dessa lägenheter? Det är ett orimligt resonemang herr Fälldin för. Det går inte att använda sig av en sådan debattteknik. Vi granskar naturligtvis stadsplanerna, men det är kommunernas sak att göra upp sina stadsplaner och få dem fastställda. När stadsplanerna sedan skall ges innehåll vill vi emellertid ha tillfälle att begränsa en del av byggnadsobjekten.

Sedan berörde herr Fälldin lokaliseringspolitiken i allmänhet. Han talade om Volvos investeringsmedel och undrade varför Volvo fick bygga i Göteborg. Anledningen var att Volvo samtidigt förpliktade sig att investera 13 miljoner i Arvika och att bygga en ny industri i Bengtsfors, där ett 150-tal man stod utan arbete. Men det glömmes herr Fälldin bort. Det passar inte in i diskussionen att staten här verkligen bedriver en aktiv lokaliseringspolitik med de medel

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

som står till buds. Är det detta som är obehagligt för centerpartiet, så säg ifrån! Ni tycks vara villiga att varannan vecka fråga när lokaliseringspropositionen kommer och att framställa frågor om den aktiva lokaliseringspolitiken. Men de åtgärder som vidtagits inom ramen för vad som är möjligt vill ni inte diskutera. Genom vederbörande skogsägarföreningars besked gavs inga garantier om virkesleveranser, när riksbanken förfrågade sig om möjligheten att överta ett företag i Bengtsfors, och därmed stoppades detta projekt. Det kanske var rimligt, men jag konstaterar att det dock var skogsägarnas besked den gången som omöjliggjorde den utbyggnad som planerades. Nu har frågan lösts på annat sätt, genom att avtal träffats med Volvo. Anser herr Fälldin det felaktigt att Bengtsfors fick en industri och att Arvika fick en tillbyggnad till sin industri?

Beträffande redovisningen har vi i propositionen nämnt vad som enligt vår bedömning är angelägna byggprojekt, nämligen bostäder och industribyggnader. Sedan har utskottet framhållit — jag kanske sade fel tidigare och sade propositionen, jag avsåg givetvis utlåtandet — att av handlingarna framgår vilka projekt som skulle kunna komma i fråga, och utskottet räknar också upp dem. Jag har även redovisat hur den preliminära författningstexten ser ut och vilka objekt som kommer i fråga. Kammaren har sålunda fått en god kännedom härom.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministern beskyllde mig för att använda mig av en debatteknik som skulle ställa problemet på huvudet och frågade om vi kunde bygga bostäder på mark som är så dyr. Innebär det då, herr inrikesminister, att vid varje tillfälle då markpriserna blir höga kommer den fullmaktstag som regeringen nu begärt inte att användas?

Skulle det vara så enkelt att om man lyckas trissa upp markpriserna står regeringen tomhänt igen beträffande bostadspolitiken?

Beträffande Volvos investeringar i Arvika och Bengtsfors vill jag framhålla att i Arvika hade företaget egna utbyggnadsprojekt på gång. Där var det helt i enlighet med undantagsbestämmelserna att investeringsfondens medel fick användas. Men i vilken turordning rent tidsmässigt kom besluten om 90 miljoner i Göteborg och 4 miljoner i Bengtsfors? Är regeringens inställning till lokaliseringspolitiken sådan att den betraktar Volvos investering av 4 miljoner i Bengtsfors som en så enastående uppföring av Volvo att regeringen är beredd att i strid mot alla konjunkturbedömningar ur investeringsfondens medel — som alltså fått avsättas på skattemässigt sett förmånliga villkor — släppa till 90 miljoner i Göteborg? Är det så man ser på denna problematik på regeringshåll?

Jag vill också något beröra vad inrikesministern sade om skogsägarnas negativa inställning. Vi har fått klart besked om att bondeskogsbruket sköts lika bra som annat skogsbruk. Det går ju inte att få fram mer än vissa kvantiteter på den areal som står till förfogande. Om dessa kvantiteter redan är upptagna vore det ohederligt att ingå avtal om att leverera dem. Man måste ha fast underlag att stå på. Alla som satt sig in i frågan vet — och det tror jag inrikesministern blev upplyst om under debatten i första kammaren — att det inte fanns några förutsättningar att lämna de garantier man krävde. Jag tror inte att man skall låta någon skugga falla över skogsägarföreningarna. Deras insatser i detta syfte t. ex. i Jämtland visar deras strävanden.

Man har tänkt att i Västerbottens inland skapa en industrienheter. Men där behöver man visst använda virke från de statliga skogarna. Hur är det med villigheten att släppa till virke där, om

Andrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

vi nu skall tala om att tillgodose olika industriens behov av virke?

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Nagra inlägg i denna debatt föranleder mig att söka komplettera diskussionen om kyrkobyggnaderna en smula. Det förefaller som om de som här talat varmt för kyrkobyggen av den anledningen att de var angelägna om att kyrkobyggena skall kunna fortgå obehindrat skulle vara emot den lagstiftning som här föreslås, medan de som försvarat en byggnadsreglering har talat emot kyrkobyggnad och gjort gällande att det förekommit ett överdrivet sådant byggande. Man har förefallit indignerad över att ett par hundra miljoner kronor skulle ha använts för kyrkobyggnad under en period av sex år till och med 1963.

När jag har lyssnat till dessa olika stämmor har jag funnit det svårt att ansluta mig till någon av dem. Enligt min uppfattning är situationen på bostadsmarknaden nu sådan att den innebär något av en katastrof för icke små grupper i våra allra största tätorter och städer. Under sådana förhållanden kan jag personligen inte finna det vara möjligt att gå emot att det här sker en koncentration av krafterna för att få till stånd ett ökat bostadsbyggande under de närmaste åren. Innebörden av denna lagstiftning är enligt min uppfattning att man för en begränsad tid samlar krafterna på det område där detta är mest angeläget. Det skulle då vara ganska olyckligt, om vi, som vill ha kyrkobyggen, i ett sådant läge framträder och visar oss så litet intresserade av att lösa det väsentliga problem för våra medmänniskor som bostadsfrågan utgör, att vi går in för att behovet av kyrkobyggen till varje pris skall tillgodoses i oförändrad omfattning på bekostnad av de andra angelägna behoven.

Jag vill göra några kompletteringar till de sifferuppgifter angående kyrkobyggen som här lämnats och sedan även

framställa några förhoppningar i fråga om regleringen. Först bör det observeras att de 234 miljoner som nämnts här avser sex år. Det betyder att det genomsnittliga byggandet motsvarat omkring 40 miljoner kronor per år. I detta belopp har emellertid ingått inte bara byggande av kyrkor utan även av krematorier, och det är att märka att varje krematorieanläggning varit väsentligt dyrare att bygga än en kyrka eller ett församlingshus i genomsnitt. Krematorieanläggningarna har tagit i anspråk 12 procent av summan 40 miljoner per år. Vidare ingår i summan församlingshus med pastorexpeditioner samt mängder av ungdomslokaler. Det är alltså inte bara kyrkor det är fråga om. Om jag trots detta lägger ihop hela summan, motsvarar den inte mer än omkring en procent av vad byggnadsverksamheten kostat de berörda åren. Man skall vidare erinra sig att under 10 år, nämligen 1938—1948, förekom det praktiskt taget inget byggande av kyrkor och liknande. Under de närmast följande åren skedde ett ganska begränsat sådant byggande. Det fanns alltså ett uppdämt behov som tog sig uttryck i den byggnadsverksamhet som ägt rum de senaste sex åren.

Vidare bör man tänka på att det sker en mycket omfattande flyttning inom vårt land, vilket motiverar denna byggnadsverksamhet. Man har nämnt olika siffror i detta sammanhang, men det torde i varje fall vara ungefär 500 000 å 600 000 människor som årligen flyttar interkommunalt och inom kommunerna. Samtidigt har mängder av kyrkobyggnader ute på den svenska landsbygden kommit att stå mer eller mindre öde. Det är ett problem för framtiden att försöka finna ut vad man skall göra med dem. Som ett exempel på detta kan jag nämna att jag för några veckor sedan fick höra talas om att det på Källandsö i Skaraborgs län finns en kyrka som rymmer över 1 100 personer. Källandsö var en gång i tiden en blomstrand, folk-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

rik bygd, men i dag bor där endast 198 personer. Var är människorna? De har flyttat bl. a. till Göteborg och till Stockholm, och de har väl fört med sig samma behov och önskemål som de hade när de bodde på Kållandsö. Det är alltså inte fråga om att speciellt tillgodose »kyrkliga intressen» i detta sammanhang. Det gäller helt enkelt att förse samma människor med samma möjligheter som de hade innan de flyttade.

Till sist vill jag framställa ett par önskemål vad beträffar handläggningen av de ärenden som omfattas av denna reglering. Det har redan sagts att det inte skall bli ett idiotstopp på detta område. Jag tycker nog att det är en avsevärd skillnad mellan samlingslokaler av skilda slag å ena sidan och bankpalats och bensinmackar i större antal än som erfordras å andra sidan. I fråga om samlingslokaler av skilda slag förhåller det sig dock så att människor tillhörande olika sammanslutningar behöver dem. Jag anser inte att man skall bygga en kyrka eller en samlingslokal som inte blir använd av människorna, men som regel blir dessa lokaler det. Vi bör beakta att det kan innebära stora sociala vådor att bygga en bostadsöken — vi har vissa erfarenheter därav från Stockholms södra förorter — där man länge hade stora gården som en gång skulle bli centra men där det inte fanns några platser där människor kan samlas. Mycket angelägna kyrkor och samlingslokaler bör alltså även med den föreslagna regleringen kunna byggas. Det kan finnas anledning se till att ett vakuum blir fyllt.

Så länge som bostadsnöden är så stor som nu, är det alltså rimligt att det sker en prioritering av bostadsbyggandet och att andra ändamål får under en begränsad tid stå tillbaka för bostadsproduktionen.

Men den omständigheten att en del byggande av kyrkor och samlingslokaler alltså kan komma att uppskjutas under en viss tid får inte förhindra en

planering av sådana lokaliteter. Både i stadsplaner och andra planer för den framtida bebyggelsen bör projekt av detta slag inplaceras, så att de skall kunna realiseras så snart läget på byggnadsfronten blir ett annat.

Jag tror inte heller, herr Berglund, att det bör ske någon uppdelning mellan den svenska kyrkans och frikyrkornas intressen härvidlag. Även om det kan förekomma variationer i fråga om typen av kyrkobyggnader, så gäller det att bereda samlingsplatser för stora folkrörelser av i grunden samma slag. Och dessa folkrörelsernas gemensamma intressen blir bäst respekterade av övriga medborgare, om de själva tar hänsyn till behovet av en kraftsamling kring bostadsbyggandet.

Jag vill alltså, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Herr Hansson i Önnarp har framställt det tilläggsförslaget att därest reservationen och därmed Kungl. Maj:ts förslag bifalles, övergångsbestämmelserna måtte ändras på sådant sätt att lagen begränsas att gälla till den 31 december 1965. Ett liknande tilläggsförslag har redan antagits av första kammaren, och jag tror mig kunna säga att både jag och övriga reservanter i denna kammare instämmer i förslaget.

Jag kan också instämma med herr Hansson i Önnarp däri att frågan om den föreslagna regleringen har blåsts upp till orimliga proportioner. I det syftet har man från en del håll varit synnerligen angelägen att tala om annat än vad saken i själva verket gäller. Lagen skall ju inte kunna tillämpas annat än inom områden där det råder allvarlig brist på arbetskraft inom byggnadsindustrin. Men det hela har — kanske främst från håll där man annars inte har så mycket över för stortadsregionerna — framställts så som om alla kyrkobyggen skulle kunna stoppas och som om praktiskt taget varje egnahemsbyg-

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete

gare skulle drabbas av regleringen. I propositionen har emellertid bara talats om den allra största typen av egnahem, villor för över 250 000 kronor, och lagen kan alltså aldrig gälla alla egnahemsbyggare ens inom de storstadsområden där den eventuellt kan komma att tillämpas. Av de ansökningar om byggnadslov, som varje egnahemsbyggare måste inge, framgår om bygget är av sådan storleksordning att det kan falla under den föreslagna regleringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och till det tilläggsförslag som framstälts av herr Hansson i Örnarp.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Herr Nyberg var mycket irriterad över att jag i mitt förgående anförande påpekade att jag och några andra socialdemokrater tyckte att det var ett misstag att slopa byggnadsregleringen år 1963. Jag vill än en gång säga att det, eftersom vi nu håller på att återinföra byggnadsregleringen, knappast kan undgå någon att det var ett förhastat beslut. Herr Nyberg föreföll irriterad över att en del av socialdemokraterna skulle ha en så bestämd mening att de ville kalla det gångna årets beslut att upphäva byggnadsregleringen ett misstag. Det var det verkligen, herr Nyberg, och jag tror att vi alla kan vara överens om det i dag.

Den andra frågan fattade jag inte riktigt vitsen med. Herr Nyberg kände sig uppenbarligen mycket glad över det meningsutbyte som jag hade med finansminister Sträng under bostadsdebatten i denna kammare, när vi replikerade varandra därför att jag inte trodde att det skulle kunna skapas ordentliga finansiella möjligheter att trygga en bostadsproduktion som omfattade 85 000 lägenheter. Herr Nyberg säger nu att »herr Lindkvist fick sig en ordentlig åthutning av finansministern» och att finansministern senast i går har förklarat att vi kan skaffa pengar till 85 000

lägenheter. Jag tror inte, herr Nyberg att jag är ensam om att ha betvivlat att kreditåtstramningen inte skulle gå ut över vår bostadsproduktion. Många framstående experter på kredit- och bostadsmarknaden delar helt min uppfattning. Jag hoppas ändå att finansminister Sträng har rätt, men jag vill fästa uppmärksamheten på att det var först i går som han gav den garanti som herr Nyberg åberopade. Någon sådan gav finansministern inte under bostadsdebatten, och det var då jag efterlyste den.

Slutligen, herr talman, är jag inte helt övertygad om att herr Nyberg är den bästa stand-in för finansministern som man kan tänka sig. Jag tror inte att man bör föra diskussionen om kreditåtstramning i den irriterade ton som herr Nyberg använde.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det är intressant att konstatera att herr Lindkvist med sådant eftertryck förklarar att det beslut vi fattade år 1963 om att ta bort byggnadsregleringen var ett misstag. Den anmärkningen drabbar emellertid inte bara oss som tillhör oppositionen utan i lika hög grad herr Lindkvists egna partikamrater — bland andra den nuvarande utrikesministern som var socialminister 1961, då beslutet om att slopa regleringen 1963 fattades, och ansåg att man enligt hans mening skulle kunna avskaffa denna reglering.

Särskilt intressant i detta sammanhang vore dock att få veta hur pass stor den grupp inom socialdemokratiska partiet är, som herr Lindkvist representerar. Hur många socialdemokrater vill återinföra byggnadsregleringen? Är det en liten grupp spelar det ingen roll, växer gruppen är faran betydande, och är den stor finns det all anledning för oss att med uppmärksamhet iaktta vad som här håller på att hända inom det parti som förklarar sig icke vara regelringsvänligt.

Ändrad lydelse av 1 § lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Om herr Nyberg är tillräckligt uppmärksam, skall han om några minuter få reda på hur många socialdemokrater som stöder införandet av byggnadsreglering.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Propositioner framställes först be-
träffande det föreliggande lagförslaget
utom i vad avser förslaget till ikraftträdandebestämmelse. Om kammaren därvid bifaller det i reservationen framställda yrkandet, innebärande bifall till Kungl. Maj:ts proposition, kommer frågan om ikraftträdandebestämmelsen att ställas under särskild proposition.

Lagförslaget utom i vad avser ikraftträdandebestämmelsen

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Levin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 30, såvitt gäller förslaget till lag angående ändring av lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, utom i vad avser ikraftträdandebestämmelsen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 107 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENNING (s), som yttrade:

Herr talman! Jag atertar mitt föregående yrkande och ansluter mig till yrkandet av herr Hansson i Önnarp.

Herr andre vice talmannen erinrade om att flera talare under debatten yrkat bifall till den i reservationen gjorda hemställan oförändrad och förklarade sig med anledning härav ha för avsikt att framställa proposition även å detta yrkande.

Ikraftträdandebestämmelsen

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till reservationen i motsvarande del, dels ock på bifall till det av herr Hansson i Önnarp under överläggningen framställda yrkandet att ikraftträdandebestämmelsen skulle erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 december 1965;

och fann herr andre vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antons-
son begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller det av herr Hansson i Önnarp under

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i reservationen vid tredje lagutskottets utlåtande nr 30 gjorda hemställan, såvitt avser ikraftträdandebestämmelsen i förevarande lagförslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 9 nej, varjämte 57 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit det av herr Hansson i Önnarp under överläggningen framställda yrkandet.

Utskottets hemställan i övrigt

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

§ 19

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels ock väckt motion om utjämning genom kyrkofonden av pastoratens avlöningskostnader.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl.

Maj:ts framställningar angående viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. 52—55) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnen, för budgetåret 1964/65 beräkna till Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader: Avlöningar, Omkostnader och Försöksverksamheten respektive förslagsanslag av 501 000 kr., förslagsanslag av 181 000 kr. och reservationsanslag av 150 000 kr. samt till Bidrag till jordbrukstekniska institutet ett anslag av 400 000 kr.

Vidare hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln (p. 44—51) bland annat föreslagit riksdagen att för budgetåret 1964/65 anvisa till Lantbrukshögskolan: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 920 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 091 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Materiel ett reservationsanslag av 1 308 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Nyanskaffning av apparater m. m. ett reservationsanslag av 1 210 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 200 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 3 295 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m. ett förslagsanslag av 1 000 kr., till Lantbrukshögskolan: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i den 6 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 65, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal med Stiftelsen Svensk jordbruksteknisk forskning angående drift av jordbrukstekniska institutet;

2) *dels* godkänna de framlagda förslagen rörande organisationen m. m. av försöksverksamheten i fråga om lantbruksbyggnader;

3) *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för statens lantbruksbyggnadsförsök i enlighet med vad som i propositionen föreslagits;

4) *dels* fastställa i utlåandet intagen avlöningsstat för statens lantbruksbyggnadsförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

5) *dels* å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens lantbruksbyggnadsförsök: Avlöningar ett förslagsanslag av 522 000 kr.,

b) till Statens lantbruksbyggnadsförsök: Omkostnader ett förslagsanslag av 250 000 kr.,

c) till Statens lantbruksbyggnadsförsök: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 150 000 kr.,

d) till Bidrag till jordbrukstekniska institutet ett förslagsanslag av 500 000 kr.;

6) *dels* medge avskrivning i enlighet med vad som i propositionen förordats av lån ur fonden för förslag till statsverket till jordbruksdriften m. m. vid statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader.

Utskottet hade i förevarande sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 230 av herrar *Isacson* och *Åxel Kristiansson*, likalydande med II: 281 av herrar *Grebäck* och *Antby*, vari hemställt att riksdagen måtte besluta att, utöver var Kungl. Maj:t föresloge,

a) institutionens forskningsavdelningar tillfördes 1 laborator Bo 1 placerad vid institutionen för växtpatologi i Alnarp från 1 juli 1965;

b) institutionens försöksavdelningar tillfördes 1 försöksledare Ae 23 (institutionen för växtodling, kr. 33 150) och 1 försöksledare Ae 23 (institutionen för husdjurens utfodring och vård, kr. 33 150);

c) till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av kr. 11 986 300;

d) anslaget till lantbrukshögskolans försöksverksamhet skulle uppräknas med ytterligare 500 000 kr., och att sålunda till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av kr. 3 795 000;

2) I: 443 av herrar *Thorsten Larsson* och *Harald Pettersson*, likalydande med II: 535 av herr *Skoglösa m. fl.*, i vilka motioner hemställt att riksdagen till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten under nionde huvudtiteln måtte anvisa ett reservationsanslag av 4 995 000 kr.;

3) I: 682 av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 834 av herr *Lundmark m. fl.*;

4) I: 683 av herr *Virgin m. fl.*, likalydande med II: 833 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*; samt

5) II: 832 av herr *Sköld*.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vid statsrådsprotokollet fogat avtal med Stiftelsen Svensk jordbruksteknisk forskning angående drift av jordbrukstekniska institutet;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 683 och II: 833 godkänna att försöksverksamheten i fråga om lantbrukets byggnader tills vidare kvarbleve i Lund;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motioner-

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

na I: 682 och II: 834, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna de framlagda förslagen i övrigt rörande organisationen m. m. av försöksverksamheten i fråga om lantbruksbyggnader,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för statens lantbruksbyggnadsförsök i enlighet med vad som föreslagits i utlåtandet;

IV. a) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens lantbruksbyggnadsförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65,

b) å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Statens lantbruksbyggnadsförsök: Avlöningar ett förslagsanslag av 522 000 kr.;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 682 och II: 834, såvitt nu var i fråga, å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens lantbruksbyggnadsförsök: Omkostnader ett förslagsanslag av 250 000 kr.,

b) till Statens lantbruksbyggnadsförsök: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 150 000 kr.;

VI. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till jordbrukstekniska institutet ett förslagsanslag av 500 000 kr.;

VII. medge avskrivning i enlighet med vad som förordats i utlåtandet av lån ur fonden för förslag till statsverket till jordbruksdriften m. m. vid statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader;

VIII. lämna motionen II: 832 utan åtgärd;

IX. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga.

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för lantbrukshögskolan som föranleddes av vad som föreslagits i utlåtandet,

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för lantbrukshögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65,

c) å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbrukshögskolan: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 920 000 kr.;

X. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbrukshögskolan: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 091 000 kr.,

b) till Lantbrukshögskolan: Materiel ett reservationsanslag av 1 308 000 kr.,

c) till Lantbrukshögskolan: Nyanskaffning av apparater m. m. ett reservationsanslag av 1 210 000 kr.,

d) till Lantbrukshögskolan: Bokinköp och bokbindning ett reservationsanslag av 200 000 kr.;

XI. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga, ävensom motionerna I: 443 och II: 535, å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 3 295 000 kr.;

XII. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m. ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

b) till Lantbrukshögskolan: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Lage Svedberg, Hansson* i Skegrie och *Rimås*.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Isacson, Hedin* och *Hæggblom* (såvitt avsåge II. i utskottets hemställan), utan angivet yrkande;

2) av herrar *Isacson, Weibull, Östlund* och *Stiernstedt*, vilka ansett att utskottet under IX. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl.

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

Maj:ts framställning samt motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för lantbrukshögskolan som föranleddes av vad som föreslagits i reservationen,

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för lantbrukshögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65,

c) å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbrukshögskolan: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 953 000 kr.;

3) av herrar *Isacson*, *Weibull*, *Östlund* och *Hedin*, vilka ansett att utskottet under XI. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 443 och II: 535 ävensom med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga, å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten ett reservationsanslag av 3 795 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STIERNSTEDT** (h):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har fogats några reservationer. I reservation 2 yrkas dels att en laboratorstjänst i växtpatologi vid Alnarp tillsättes från den 1 juli 1965, dels att en tjänst som försöksledare för husdjurens utfodring och vård tillsättes vid Ultuna.

Beträffande laboratorstjänsten i Alnarp vill jag hänvisa till det vid detta utskottsutlåtande fogade särskilda yttrandet, varav framgår att det på längre sikt är nödvändigt att denna laboratorstjänst i Alnarp inrättas. Det finns enligt min mening ingen anledning att dra ut på tiden, utan man skulle redan nu kunna fatta beslut eftersom det tar rätt lång tid innan man kan få dessa tjänster tillsatta. Som även framgår av

reservationen är kostnaderna relativt blygsamma.

Man talar ju rätt mycket om faran av att använda kemiska bekämpningsmedel. Så mycket större anledning är det då att forskning och undervisning i växtpatologi på allt sätt främjas för att man därigenom skall kunna begränsa det kanske i många fall onödiga användandet av kemiska bekämpningsmedel. Det måste också vara viktigt att denne forskare och undervisare placeras där problemen finns, och det synes mig vara just i Alnarp, då ju de flesta trädgårdssodlarna finns i Skåne.

Beträffande tjänsten som försöksledare vid institutionen för husdjurens utfodring och vård vill jag framhålla, att denne försöksledare bör direkt avdelas för att leda försöksverksamheten på foderkonserveringens område. Ett rationellt tillvaratagande av vallväxterna kräver en betydligt utökad ensilerings. Trots lofvärda ansträngningar inom forskning och försöksverksamhet på detta område står en rad för det praktiska jordbruket betydelsefulla problem obesvarade. Inte minst mot bakgrunden av mjölkproduktionens svaga ekonomi bör därför ökade resurser sättas in för att man så snabbt som möjligt skall komma till rätta med dessa problem. Forskning och försök på detta område är också av grundläggande betydelse för den allt viktigare livsmedelsforskningen.

Till slut, herr talman, vill jag med hänvisning till vad som anförts i reservation nr 3 och med framhållande av vikten av att försöksverksamheten icke tillåtes gå tillbaka, yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3 av herr *Isacson* m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **LUNDMARK** (s):

Herr talman! I föreliggande utlåtande behandlas bl. a. proposition nr 65 med

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

förslag till omorganisation och förstärkning av försök och forskning inom det jordbrukstekniska området. Den utredning som föregått propositionen hade i sitt betänkande (SOU 45/1962) beträffande statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader föreslagit anstaltens förflyttning till Ultuna under motivering att man därmed skulle öka förutsättningarna för en mera likartad fördelning av resurserna på olika delar av landet och nå en bättre kontakt med hela landets jordbruk. Utredningen hade dessutom föreslagit att en viss filialverksamhet skulle förläggas till Röbbäcksdalen i Västerbotten, med hänsyn till de speciella förhållanden som utmärker Norrland.

När Kungl. Maj:t nu inte har accepterat utredningens förslag om forskningsanstaltens förflyttning till Ultuna utan densamma skall ligga kvar i Lund, borde utredningens förslag om filialverksamhet i Röbbäcksdalen ha varit ännu starkare motiverat, men Kungl. Maj:t diskuterar inte Röbbäcksdalen i propositionen. Utifrån dessa förhållanden har de likalydande motionerna I: 682 och II: 834 tillkommit, där jag och mina medmotionärer har yrkat att särskild försöksledare med viss hjälp-personal skulle placeras vid Röbbäcksdalen. Vi gör nämligen gällande att de speciella förhållanden som kännetecknar övre Norrland såväl i fråga om klimat som jordbrukets struktur och driftsriktning är så starkt avvikande från förhållandena nere i Skåne att en för Norrland speciellt tillrättalagd försöksverksamhet är motiverad.

Jordbruksutskottet har tyvärr inte ansett sig kunna tillstyrka motionerna men hänvisar till departementschefens uttalande. Utskottet skriver: »Såsom departementschefen anfört talar starka skäl för att byggnadsförsöken efter inledande modellstudier fullföljes hos försöksvärdar i skilda delar av landet. Allteftersom systemet med försöksvär-

dar utbygges bör möjligheter skapas att tillgodose även det med sistnämnda motionsyrkanden avsedda syftet. De för speciellt Norrlands vidkommande aktuella problemen synes därvid få prövas med beaktande av det riksförsöksprogram, som upprättas i fråga om försöksverksamhet i övrigt på lantbrukets område och i vilket program jämväl försöksverksamheten rörande jordbruksteknik och lantbruksbyggnader avses bli inordnad.»

Detta är väl riktigt i allt väsentligt, och det står på intet sätt i någon motsats till motionärernas förslag. Det har inte varit motionärernas avsikt att några större laboratorier och anläggningar för byggnadsforskningen skulle förläggas till Röbbäcksdalen utan endast att en arbetsgrupp skulle operera därifrån och att det därmed skulle bli möjligt att plocka ut en ordentlig serie försök hos värdar spridda över de nordligaste länen, där försök kunde bli föremål för fortlöpande och intensiva studier. Vi är oroliga för att avståndet från sydligaste till nordligaste Sverige är så stort att man inte orkar fram med några större insatser inom detta vida fält.

Utskottet är nu enigt i sitt avslagsyrkande på motionerna, varför det är tämligen meningslöst att uppta tiden med debatt i denna fråga, men jag har ändå velat göra departementschefen och riksdagen uppmärksamma på de specifika Norrlandsproblemen i detta sammanhang.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall inte citera vad utskottet skrivit i de frågor som herr Lundmark nyss berörde, eftersom herr Lundmark själv citerade utskottets uttalande just på dessa punkter. Jag tror att det som utskottet där uttalat bör kunna ge herr Lundmark och hans

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

medmotionärer full trygghet om att de önskemål som förekommer i Norrland med stor sannolikhet kommer att bli tillgodosedda efter hand som denna verksamhet byggs ut med försöksgårdar. Det råder inget tvivel om den saken. I varje fall har utskottet haft denna uppfattning.

Beträffande de övriga reservationerna vill jag påpeka att den upprustning av lantbrukshögskolan, som bygger på jordbrukshögskoleutredningens förslag, sedan något år tillbaka håller på att fullföljas. Vi kan i propositionen konstatera, att inte mindre än 17 nya tjänster tillkommit i och med årets förslag. Man håller nu enligt högskolans styrelse på med att bygga ut den tredje och sista etappen. Jag tror att vi allesammans i princip är överens — i varje fall inom utskottet — om att denna utbyggnad av lantbrukshögskolan bör fortsätta enligt de riktlinjer som tidigare dragits upp i fattade beslut. Det finns enligt vad jag förstär ingen anledning att tro annat än att departementschefen kommer att fortsätta denna upprustning i enlighet med vad som tidigare uttalats.

Huruvida den tjänst som försöksledare i husdjurens utfodring och vård, som reservanterna begär, är viktigare än alla andra återstående tjänster, kan det väl råda delade meningar om. Jag vill bara peka på att man i den motion, som reservationen bygger på, hade föreslagit två försöksledare: en i husdjurens utfodring och vård och en i växtodling. Emellertid har den ena av dessa av någon märklig anledning fallit bort, nämligen tjänsten som försöksledare i växtodling. Jag vet inte hur man skall tolka detta — den kanske inte var så allvarligt menad — men i alla händelser är det synnerligen svårt att avgöra vilken av dessa två som är den viktigaste, den som tagits upp i reservationen eller den andra. Jag tror att det kan finnas ganska delade me-

ningar om vilken av dem som är nödvändigast.

Jag vill bara med detta exempel illustrera hur svårt det är att plocka ut den ena eller den andra tjänsten och säga att även den är nödvändig. Det kan finnas lika stora skäl för att plocka ut en annan tjänst och säga att den behövs omedelbart. Jag tror att det är bättre att man överlåter inrättandet av dessa nya tjänster till den prövning, som kan komma att göras framöver i samband med den fortsatta upprustningen, varvid man får väga dessa tjänster mot andra. Det blir högskolan som i samråd med departementet får fatta dessa avgöranden. I varje fall har vi inom utskottet ansett att det inte finns tillräckligt starka skäl för att särskilt framhålla just denna tjänst.

Det föreslås också i reservationen att man skall inrätta en laboratoristjänst i växtpatologi vid Alnarp, i motsats till den lösning som departementschefen föreslagit. Till denna punkt har även fogats ett särskilt yttrande från de utskottsledamöter som samtidigt sitter med i trädgårdsnäringsutredningen. Vi har också i det särskilda yttrandet pekat på nödvändigheten och önskvärdheten av att det tillsätts en forskartjänst eller t. o. m. — kan jag säga — en forskaravdelning vid Alnarp. Vi överlåter emellertid den närmare utformningen av en sådan anordning till departementschefen.

I departementschefens uttalande står det också, att den lösning som nu föreslås får gälla tills vidare. Jag fattar detta så, att inte heller departementschefen riktigt har bestämt sig för om denna anordning skall vara permanent.

Vi som ställt oss bakom det särskilda yttrandet begär som sagt att det skall inrättas en underavdelning till institutionen i växtpatologi på Ultuna. Denna underavdelning skulle inrättas på Alnarp, vilket står i full överensstämmelse med vad trädgårdsnäringsutredningen

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

uttalat. Vi anser att denna underavdelning skall förestås av en laborator, som till biträden skall ha en forskarassistent och ett laboratorbiträde.

Reservanterna har på denna punkt såvitt jag förstår haft litet för bråttom. De har begärt att en laborator skall tillsättas den 1 juli 1965. En ensam laborator kan inte göra mycket utan tillgång till assistent och biträde. Såvitt jag förstår har reservationen inte tagit upp dessa utan endast begärt en ensam laborator.

I högskolans petita har man låtit sig nöja med den lösning, som jordbruks-högskoleutredningen föreslagit, nämligen en överassistent. Jag skall nu inte närmare gå in på behovet av en forskartjänst, varmed jag avser en laborator i växtpatologi. Jag vill bara peka på den stora betydelse trädgårdsväxtområdet har. Att detta område kommer att betyda ännu mer i framtiden råder det heller inga tvivel om. Vi som står bakom detta särskilda yttrande har velat påpeka behovet av en sådan forskaravdelning, men vi accepterar som sagt för dagen vad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt.

Vad gäller reservationen angående 500 000 kronors ökning av anslaget till försöksverksamheten är det ostridigt att 1,5 miljoner är mer än 1 miljon. Såvitt jag kunnat finna har lantbruks-högskolans styrelse endast begärt 1,2 miljoner för försöksverksamheten. Den utredning som hade att pröva frågan om försöksverksamheten på jordbrukets område ansåg att anslaget borde ökas med cirka 400 000 kronor för att hushållningssällskapens försöksverksamhet skulle kunna tillgodoses. Departementschefen har dock stannat för att föreslå 1 miljon, och det måste erkännas att det är en betydande förstärkning.

Jag vill i sammanhanget erinra om att utskottsmajoriteten föreslagit en uppräknings av anslaget till hushållningssällskapen med 337 000 kronor.

Det förslaget segrade i denna kammare och kommer, enligt vad som sagts, upp till gemensam votering nästa vecka. I den debatt som fördes i utskottet togs också den förstärkning som nu är aktuell upp. I en motion hade begärts 400 000 kronors ökning. Yrkandet togs emellertid tillbaka för att majoritet i kammaren skulle kunna åstadkommas för förslaget om 337 000 kronor. Jag anser — och det är även utskottsmajoritetens mening — att detta tidigare ställningstagande vore svårörenligt med en ytterligare uppräknings nu. Därför ansluter sig utskottsmajoriteten till departementschefens förslag om en förstärkning med 1 miljon, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på såväl denna som övriga punkter.

Herr STIERNSTEDT (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade att reservanterna hade glömt bort försöksledaren för växtodling vid Ultuna. Jag vill då framhålla att vi fann tjänsten som försöksledare för husdjurens utfodring och vård så angelägen, därför att tjänstens innehavare skulle kunna ägna sig åt foderensilering, foderkonservering. När man vet hur illa ställt det är med forskningen och försöksverksamheten på detta område vill man göra allt för att få till stånd en försöksverksamhet. Jag erinrar bara om vilken mängd olika konserveringsmedel som saluförs utan att man vet någonting bestämt om dem. Därför har vi reservanter ansett att det är mycket angeläget att få en försöksledare på området.

Vad beträffar den ensamma laboratorn menar reservanterna att beslut skall fattas om inrättande av denna laboratorstjänst, och sedan kommer väl det andra av sig självt.

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort gemmäle:

Herr talman! Att denna försöksledare behövs är odiskutabelt. Inom utskottet har vi också varit överens om att en fortsatt upprustning på området behövs.

Jag tror emellertid att man med samma starka motivering kan föra fram vilken annan tjänst som helst som lantbrukshögskolans styrelse har begärt och som ingår i upprustningsplanen. Det är därför man måste vara så försiktig när man tar ställning till om en tjänst är viktigare än andra.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har fogats ett särskilt yttrande. Om jag hade deltagit i utskottsbehandlingen av frågan skulle jag ha anslutit mig till detta yttrande.

Allt går ju inte som man önskar. Jag har som ledamot av trädgårdsnäringsutredningen varit med om att föreslå inrättande av en laboratorstjänst vid institutionen för växtpatologi i Alnarps. Statsrådet Holmqvist har inte ansett sig kunna tillstyrka förslaget utan uttalat att det tills vidare får anställas en speciallärare.

Det är naturligtvis ett steg på väg, och vi skall kanske vara nöjda. Det förslag vi inom trädgårdsnäringsutredningen framlagt fick emellertid en välvillig behandling av remissinstanserna, och därför tyckte vi att tjänsten borde ha inrättats i år. Men i och med att statsrådet tagit ståndpunkt är det inte mycket att göra.

Det förslag vi framlagt måste emellertid genomföras. Växtpatologien är viktig, och det behövs en rejäl person på området. De delbetänkanden vi inom trädgårdsnäringsutredningen tidigare framlagt har statsrådet behandlat mycket välvilligt. Det skulle ha glatt mig om han gått oss till mötes även i det nu aktuella fallet och tillstyrkt att tjänsten skulle inrättas i år. Jag hoppas

emellertid att statsrådet lägger fram vårt förslag till nästa år och att han då skall vara lika välvillig som i de tidigare fallen.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber först att få instämna i vad herr Stiernstedt sade i anslutning till reservationerna 2 och 3.

Utskottets ärade ordförande sade bekräftande den senare reservationen att han inte funnit att högskolans styrelse begärt mer än 1,5 miljoner kronor, men de har i själva verket begärt 2,7 miljoner kronor, dels 1,5 miljoner kronor för att täcka kostnadsökningar och dels 1,2 miljoner kronor för detta speciella ändamål. Den miljon som de får räcker alltså inte ens till för att täcka kostnadsökningarna.

Till punkt II i utskottets hemställan är fogad en blank reservation med bl. a. mitt namn. Jag vill säga några ord med anledning av detta.

Reservationen hänсыftar på yrkandet i motion II: 833 av herr Eliasson i Mohoim m. fl. »att riksdagen måtte uttala att, så snart lämpliga lokaler kan anskaffas vid lantbrukshögskolan, statens lantbruksbyggnadsförsök måtte förflyttas till Ultuna».

Utskottet har visserligen avvisat yrkandet men å andra sidan hemställer utskottet liksom tidigare departementschefen att försöksverksamheten tills vidare skall kvarbli i Lund. Frågan kan alltså aktualiseras igen i framtiden. Mycket starka skäl talar för att någon gång i framtiden förflytta anstalten till Ultuna. Detta har också 1961 års jordbrukstekniska utredning föreslagit.

Härför talar tre skäl. Det är för det första angeläget att få ett intimt samarbete mellan lantbruksbyggnadsförsköken och jordbrukstekniska institutet, som finns i Uppsala, och med lantbrukshögskolornas husdjursavdelning och veterinärhögskolan. För det andra skulle befattningshavare vid lantbruks-

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

byggnadsförsöken med fördel kunna tjänstgöra vid lantbrukshögskolan som lärare i byggnadslära. För det tredje skulle en förläggning i Uppsala bli mera central och medföra betydande praktiska fördelar. Byggnadsförsöken är ju särskilt angelägna för mellersta och norra delarna av landet, där byggnadsfrågorna på grund av klimatologiska förhållanden är särskilt besvärliga. Denna fråga kommer tillbaka, hoppas jag, när lokalfrågorna i Ultuna ger anledning till det. Jag har inget särskilt yrkande på denna punkt.

Däremot skulle jag vilja understryka att oberoende av var institutionerna är förlagda är det oerhört angeläget med en upprustning och en omläggning av denna försöksverksamhet. Därför kan man hälsa med stor tillfredsställelse det förslag vi om en stund kommer att ta ställning till.

De siffror som finns tillgängliga och som belyser byggnadsverksamheten inom lantbruket ger klart besked om att det pågår en mycket kraftig kapitalförstöring. Uttrycket att lantbrukarna lever på inflation och husröta är naturligtvis i hög grad överdrivet men det ligger nog en del sanning i det. Nyligen har vi fått uppgift om att kostnaderna för ny-, till- och ombyggnader inom lantbruket mellan 1950 och 1961 har minskat från 89 miljoner till 59 miljoner kronor, trots att byggnads-kostnadsindex under tiden stigit med 90 procent. Detta innebär att man byggde 1961 inte mera än något över en tredjedel av vad man gjorde 1950. Anledningarna härtill är flera, i första hand jordbrukets dåliga lönsamhet, svårigheten att få kapital och tvekan om hur mycket man skall satsa på byggnader för framtiden. Här kommer också in i bilden de mycket ogynnsamma skattemässiga förutsättningarna för avdrag av nybyggnadskostnader. Ibland är det rent kineseri vid bedömningen av vad som är nybyggnad och vad som kan

räknas som reparation. Ett enda litet exempel: om man måste göra om ett mjölkkrum, dels för att möjliggöra tankhämtning dels för att kraven på hygien skärpts, menar de flesta taxeringsmyndigheter att detta är en nybyggnad och inte en reparation och därför inte får dras av.

Nu får vi väl hoppas att dessa regler inom en snar framtid kommer att ändras. Jag tror att det är nödvändigt om man skall kunna utnyttja de fördelar, som utökad försöksverksamhet kan medföra i det praktiska arbetet ute i lantbruket. Detta är angeläget som ett led i den nödvändiga inre rationaliseringen.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! I detta utlåtande behandlas också en av mig väckt motion med förslag om att forskningen rörande jordbrukets och trädgårdsnäringens utbyggnader i framtiden borde förläggas till det jordbrukstekniska institutet. Jag är fullt tillfreds med utskottets skrivning med anledning av motionen och jag har därför inte något särskilt yrkande. Men jag vill tillägga att det har kommit till min kännedom att jordbrukstekniska institutet redan har börjat med att ta upp driftbyggnadsfrågor på sitt program, åtminstone vad beträffar ensileringsillor vid jordbruket, och man kan alltså redan märka tendenser till en dubbling. Detta är olyckligt eftersom man aldrig bör splittra de begränsade resurser som kommer att stå till förfogande.

När jag ändå har ordet vill jag också säga något om den vetenskapliga verksamheten på växtpatologiens område. För denna forskning finns en institution, fullt utbyggd med all erforderlig personal och teknisk utrustning. Nu föreslår man — det har talats åtskilligt om detta här i dag — att det dessutom skall inrättas en laboratur i växtpatologi vid lantbrukshögskolans avdelning i

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

Alnarp. Inom våra vetenskapliga inrättningar har man eljest mer och mer kommit till uppfattningen att man bör vara ytterligt återhållsam med att inrätta fristående laboraturer. De innebär lätt, särskilt när de olika institutionerna är förlagda på olika håll, en dubblering av apparatur och servicepersonal. Dessutom är det numera en helt övervunnen ståndpunkt på det vetenskapliga området att hålla sig med små institutioner. Utvecklingen går mot större institutioner med större resurser och bättre möjligheter till samverkan. Såvitt jag kan finna kommer den vetenskapliga bearbetningen av det växtpatologiska materialet från trädgårdsnäringen att med all framgång kunna bearbetas även i Ultuna, varför det inte finns någon anledning att inrätta en särskild institution i Alnarp. Det är också en erfarenhet man har fått göra att inrättar man en fristående laboratur är den dagen inte långt borta när kraven blir allt starkare på inrättande av en fullständig institution, med professor och laborator och alla andra tillbehör. Det går som sagt helt säkert att vetenskapligt bearbeta materialet från trädgårdsnäringen vid Ultuna.

Jag skulle därför i motsats till utskottets ärade ordförande och andra som har talat vilja rikta den uppmaningen till statsrådet att icke medverka till en splittring av de vetenskapliga resurserna på detta område.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det är ett intressant område som herr Sköld har tagit upp till debatt här. Jag instämmer helt i hans synpunkter om behovet att intensifiera forskningen på det jordbrukstekniska området och på husbyggnadsområdet. Det är utomordentligt angeläget att söka skapa ett forskningsteam med både forskare som sysslar med lantbrukets byggnader och sådana som sysslar med den tekniska utrustning

som vi skall placera in i våra ekonomibyggnader. Härvidlag släpar forskningen efter. Den har inte resurser att leda utvecklingen, utan utvecklingen leds av enskilda jordbrukare som med stora ekonomiska uppoffringar får experimentera sig fram. Vi har inte ens möjlighet att samla de praktiska erfarenheterna i den utsträckning som vore önskvärt. Det kan inte gärna få fortgå på detta vis längre. Detta är den nya stora rationaliseringsetapp inom jordbruket som vi med allvar måste ge oss på. Det gäller inomgårdstransporterna och inomhustransporterna och utrustningen för detta ändamål. Det finns säkert mycket stora investeringsvinster att uppnå just på detta område. Skall vi kunna klara oss med den knappa arbetskraft som står till jordbrukets förfogande nu och ännu knappare arbetsstyrka i framtiden är det nödvändigt att få ökade forskningsresurser.

Jag tror därför att det är nödvändigt att följa den linje herr Sköld rekommenderade, att söka vid jordbrukstekniska institutet skapa en institution, som omfattar inte bara själva tekniken vad beträffar utrustning av ekonomibyggnader utan också själva byggenskapen. Därvidlag behöver vi hjälp inte bara av försöksmän och forskare utan också av de industrier som gör våra maskiner och vår utrustning på detta område, praktikens män alltså. Det är angeläget att något görs, och vi behöver nog tiden fram till 1969 som herr Sköld har föreslagit för att genomföra de förberedelser och diskussioner som är nödvändiga för att få till stånd ett samarbete mellan industrimän, jordbrukets organisationer, praktiska jordbrukare och forskare.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag löper givetvis risk för att bli betraktad som lokalpatriot om jag har en annan uppfattning om place-

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

ringen av statens forsknings- och försöksavdelningar än herr Hedin, som ville flytta dem till Ultuna. Jag har den uppfattningen att det inte alls är så nödvändigt att lantbrukshögskolans alla verksamhetsgrenar skall ligga i Ultuna. Tvärtom tror jag att det rent av kunde vara fördelaktigt, om man lokaliserade verksamheten även till andra platser på samma sätt som vi har gjort med trädgårdsutbildningen. Denna är lokaliserad till Alnarp, i varje fall i fråga om den högre utbildningen. Det finns säkerligen skäl att anföra också för en förläggning av forskningsverksamheten på byggnadsområdet till södra delen av landet, eftersom ett ganska intensivt jordbruk bedrivs där. Jag skulle tro att vi därmed har goda möjligheter att pröva såväl nybyggnadstyper som tekniska anordningar i samband med dem.

Som ett starkt skäl för att denna forskningsverksamhet på byggnadssidan bör ligga i Alnarp vill jag anföra att denna verksamhet inte minst skall syssla med trädgårdsnäringens byggnadsproblem och tekniska problem; trädgårdsnäringen bedrivs ju väsentligast i södra Sverige.

Beträffande den högre trädgårdsutbildningen som vi nu gått in för vill jag gentemot herr Sköld erinra om att denna skall fördelas såväl mellan Alnarp som Ultuna på det sättet, att de lägre utbildningsgraderna förvärras i Ultuna och att den högre utbildningen skall vara förlagd till Alnarp. Det förvånar mig också något att herr Sköld så bestämt avråder från en forskartjänst vid Alnarp. Såvitt jag vet har jordbrukshögskoleutredningen, vilken herr Sköld tillhörde, sagt att det bör vara en underavdelning i växtpatologi vid Alnarp. I jordbrukshögskoleutredningen har man föreslagit att denna underavdelning skall förestås av en överassistent, som i samband med sin konsultativa verksamhet skall bedriva viss forskning.

Sedan vill jag framhålla att trädgårdsväxtområdet hittills varit försummat i fråga om forskningen på de patologiska problemen. Vi har en stor flora av parasiter och sjukdomar på dessa växter som är ganska litet utforskad. Jag behöver inte särskilt stryka under betydelsen av att denna forskning intensifieras. Vi har bl. a. det nu så aktuella biocidproblemet. Man vet att i varje fall när det gäller trädgårdsväxterna dessa många gånger förtäres i oförädlad skick som naturvara, vilket vållar vissa problem i samband med användningen av biociderna.

När herr Sköld säger att man inte skall inrätta en fristående forskartjänst vid Alnarp utan i Ultuna, vill jag bara påpeka att vi ju i Alnarp dock har det växtmaterial, som skall bilda underlag för denna forskning. Jag har den uppfattningen att det är ganska besvärligt för en forskare vid Ultuna att skaffa sig detta växtmaterial. Nog vore det lättare för honom att bedriva forskning på den plats där växtmaterial finns. Såvitt jag vet är det ganska besvärligt, för att inte säga omöjligt, att skaffa detta växtmaterial vid Ultuna. Det måste finnas i Alnarp, inte minst med hänsyn till den högre utbildningen där. För att få en befattningshavare med tillfredsställande kompetens måste man inrätta en laboratorbefattning där nere.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag tillåter mig bara ge några korta repliker till herr Hansson i Skegrie.

Han delar upp hortonomutbildningen i en lägre utbildning, bedriven vid Ultuna, och en högre utbildning, bedriven vid Alnarp. Det är fullkomligt missvisande. Utbildningen vid Ultuna omfattar de naturvetenskapliga ämnena, till vilka växtpatologien hör, medan utbildningen i de praktiska ämnena, alltså fruktträdsodling, köksväxtodling,

Viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m.

prydnadsväxtodling samt trädgårds- och parkplanering, är förlagd till Alnarp. Det är sålunda inte fråga om någon uppdelning i högre och lägre utbildning.

Jordbrukshögskoleutredningen föreslog inrättande av en befattning som överassistent vid Alnarp, och den får vi väl. Men det är inte fråga om någon forskartjänst. Av överassistenten krävs icke forskarkompetens. Han skall vara placerad i Ultuna för att där meddela viss kompletterande undervisning, ge råd åt de praktiska institutionerna och samla material som sedan kan bearbetas vid växtpatologiska institutionen i Ultuna.

Vi har ändå här i landet i mer än femtio år haft forskning i växtpatologi inom såväl jordbruksnäringens som trädgårdsnäringens områden förlagd till ett ställe, nämligen först till Stockholm och sedan till Ultuna. Det finns ingen anledning att nu splittra denna verksamhet.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie hävdar i motsats till mig att det är lämpligast att låta byggnadsforskningen vara kvar i Alnarp och inte förflytta den till Ultuna.

Jag vill inte påstå att hans bedömning av frågan enbart är betingad av lokalpatriotiska skäl, men jag tror att 1961 års jordbrukstekniska utredning, som föreslog en förflyttning till Ultuna, bygger på en mera objektiv grund.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill erinra heri Sköld om att jordbrukshögskoleutredningen i vilken han själv deltog föreslog inrättandet av en överassistentbefattning och att denne befattningshavare skulle bedriva viss forskning i Alnarp samt stå institutionerna där till tjänst med konsultationsverksamhet.

Det må sedan vara att man kan ha olika uppfattning om vad som är högre och lägre utbildning. Men såvitt jag vet skall de högre betygen förvärfvas vid Alnarp.

Herr Sköld tog i sitt svar inte upp det ganska väsentliga faktum att vi dock har växtmaterialet på trädgårdsområdet i Alnarp. Menar herr Sköld att buskar och träd etc. skall föras till Ultuna och att forskningen sedan skall bedrivas där? Eller hur skall den gå till? Är det inte mera bekvämt att placera forskaren där han har direkt tillgång till nödvändigt material?

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie vet mycket väl att den naturvetenskapliga forskningen rörande den svenska skogen och dess problem sker på ett ställe i landet. Det är ingen som har kommit på den tanken att man skulle förlägga en särskild forskningsanstalt till Norrland därför att de flesta träden växer där!

Om herr Hansson tog litet reda på vad det växtpatologiska materialet består av hade han inte trott att man skulle behöva flytta träd och buskar till Ultuna. Preparat göres i ordning i Alnarp och på andra ställen där sjukdomar och parasiter uppträder och förs sedan till den plats där den vetenskapliga bearbetningen skall göras.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Nej, herr Sköld, forskningen på trädgårdsområdet omfattar väsentligt mer än så. Man forskar i växtens hela anatomi, blad, väv, rötter etc. Man bedriver sålunda forskning över hela trädgårdsområdet, såvitt jag är riktigt underrättad.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I—VIII

Vad utskottet hemställt bifölles.

Interpellation ang. tryggande av den enskildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden

Mom. IX

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av herr Isacson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. X

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. XI

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herr Isacson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XII

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens lantbrukskemiska laboratorier, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22

Interpellation ang. tryggande av den enskildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid två tidigare tillfällen — den 11 maj 1962 och den 23 oktober 1963 — har fru Cecilia Nettelbrandt framställt interpellationer, som rört frågan om den långa tidsutdräkten mellan väckande av talan i tvistemål och avgörande av målet. Dessa inter-

pellationer är ännu obesvarade. Med hänsyn till den betydelse som detta problem har både för den enskildes rätts-säkerhet och rättsmaskineriets effektivitet anser jag det motiverat att i interpellationsform ånyo aktualisera spörsmålet.

De långsamma rättegångarna medför rent process tekniska olägenheter. Domstolsarbetet blir tyngre och därmed även dyrbarare för det allmänna. Allvarligare är dock att dröjsmålet menligt inverkar på den enskildes rättsskydd. Det är känt att bevismöjligheterna i många fall försvåras, om det faktum, som bevisningen avser, är i tiden avlägset. Minnesbilden av ett händelseförlopp blir suddigare allteftersom tiden går. Vittnesutsagorna blir allt otillförlitligare. Ett långvarigt dröjsmål kan ibland t. o. m. göra det fysiskt omöjligt att förebringa viss bevisning. Ett vittne kan ha avlidit eller av annan orsak blivit oanträffbart.

Att som part i en tvist under lång tid sväva i ovisshet om i vilken riktning utslaget faller, måste alltid vara obehagligt och ibland psykiskt skadligt. Man vänder sig inte sällan till domstol huvudsakligen i akt och mening att få ett rättsförhållande klarlagt, för att få fastare grund för t. ex. sin ekonomiska verksamhet. I sådana fall kan dröjsmål i rättsmaskineriet ge upphov inte enbart till osäkerhetskänsla utan även till betydande ekonomiska obehag.

Långvariga processer torde dessutom regelmässigt ge betydande rättegångskostnader. Det är kostnadskrävande för part att sköta sin processföring, om den drar ut på tiden. De betänkligheter med hänsyn till individernas rättsskydd, som ett långsamt handläggande av tvister reser, kan också i viss utsträckning menligt påverka förtroendet för rättsväsendet.

Ovan anförda skäl understryker starkt värdet både för den enskilde och för samhället av att domstolsärenden hand-

Interpellation ang. omreglering av vissa äldre livräntor

lägges utan onödig tidsutdräkt. Det finns exempel på domstolsärenden, som tagit mer än ett decennium i anspråk för ett avgörande. Vare sig dröjsmålen beror på flera års handläggning av offentlig myndighet för avgivande av yttrande eller på långvarig tidsutdräkt, innan ny instans tar upp ett mål för avgörande, är det för den enskilde synnerligen otillfredsställande. Den enskildes rättsintresse äventyras härigenom.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Delar herr statsrådet uppfattningen, att en handläggning av domstolsärenden, där genom domstols och annan offentlig myndighets långvariga beredning och andra omständigheter, till vilka den enskilde ej har skuld, avsevärd tid förflyter mellan ärendenas anhängiggörande och avgörande, inte tillgodoser de berättigade krav som den enskilde har på att i tillfredsställande ordning få sin rätt prövad, och anser herr statsrådet att åtgärder från samhällets sida är påkallade för att trygga den enskildes rättsställning i sådana fall?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Interpellation ang. omreglering av vissa äldre livräntor

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Vid flera tillfällen har förekommit omregleringar av vissa äldre livräntor enligt lagen om yrkesskadeförsäkring m. fl. författningar. Härigenom har de som uppburit livräntor kompenserats för penningvärdets fall, men livräntorna har höjts också i anledning av de allmänna inkomstförbättringarna.

Omregleringarna har emellertid inte omfattat alla äldre livräntor. Vid senaste omregleringen, år 1962, undantogs sålunda livräntor i fall där invaliditetsgraden var lägre än 20 procent. Var förmånstagaren över 67 år skulle dock invaliditetsgraden vara lägst 30 procent för att livräntan skulle omfattas av omregleringen. Även vid tidigare omregleringar har dylika undantag gjorts.

Till följd av dessa undantag har utbetalda livräntebelopp — sedda i förhållande till dagens penningvärde och standard — sjunkit till en obetydlighet. Enligt min mening kan inte detta anses tillfredsställande. Åtgärder bör vidtagas för att tillgodose livräntetagare, beträffande vilka undantag hittills gjorts vid omregleringarna.

Enligt direktiven har yrkesskadetutredningen att behandla frågor rörande äldre skadefall inom yrkesskadeförsäkringslagstiftningen. Huruvida även de fall som undantagits hittills vid omregleringarna kommer att beröras av de förslag utredningen kommer att föreläda framgår emellertid inte av direktiven. Det får därför anses angeläget att — om så icke redan skett — utredningen får uttryckligt uppdrag att behandla även dessa fall.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat att åtskilliga äldre livräntor enligt lagen om yrkesskadeförsäkring m. fl. författningar undantagits vid de omregleringar som företagits i anledning av penningvärdets fall och den allmänna inkomsthöjningen?

Är herr statsrådet villig vidtaga åtgärder i syfte att få en omreglering till stånd beträffande även dessa livräntor?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. de disciplinära förhållandena i skolan

§ 24

Interpellation ang. de disciplinära förhållandena i skolan

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:

Herr talman! En viktig förutsättning för att skolan skall kunna fylla sin uppgift är givetvis att en god ordning råder i skolarbetet. Det är med andra ord nödvändigt att de s. k. disciplinproblemen bemästras. Man torde dock allmänt vara ense om att den nuvarande situationen i dessa avseenden inte är tillfredsställande. Förhållandena är olika i olika skolor och skolformer och också i olika delar av landet. På det hela taget måste dock förbättringar anses vara synnerligen önskvärda.

Vid en bedömning av dessa frågor måste det beaktas att hela skolväsendet för närvarande är föremål för betydelsefulla omvandlingar. Skolarbetet inriktas mot nya målsättningar, skolplikten förlängs, nya skolformer tillkommer, gamla försvinner, hjälpmedel och undervisningsmetoder ändras o. s. v. Ehuru givetvis strävanden av denna art är nödvändiga medför de ständigt nya situationer och påfrestningar för både lärare och elever, vilket kan få avsevärda negativa verkningar ur ordningssynpunkt. Den fortgående utbyggnaden av skolväsendet och den i förhållande härtill otillräckliga lärartillgången har medfört att undervisningen i betydande utsträckning upprätthålles av lärare, som saknar föreskriven behörighet. Även detta är av betydelse för disciplinsituationen.

Medlen för att komma till rätta med disciplinproblemen och skapa bästa möjliga ordning och arbetsro i skolan måste givetvis anpassas till de nya förhållandena. Vissa sådana anpassningar har också genomförts. Det förefaller dock som om dessa icke är till fyllest, och de medel som nu står till förfogande är otillräckliga. Inte minst med tan-

ke på de med skolreformer arbetet följande förändringarna är det nödvändigt att möjligheterna till kompletteringar och förbättringar ständigt uppmärksammas och utnyttjas.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

Vill herr statsrådet lämna en översiktlig redogörelse för disciplinsituationen i skolan och för erfarenheterna av de möjligheter som nu finns för att komma till rätta med disciplinproblemen?

Har herr statsrådet för avsikt att inom nära framtid vidtaga åtgärder i syfte att vinna en förbättring av de disciplinära förhållandena i skolan?

Denna anhållan bordlades.

§ 25

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 152, angående statstjänstemännens löner under åren 1964 och 1965 m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 26

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning rörande ändrad tjänste- och löneställning för byrådirektörerna vid riksdagens revisorers kansli.

§ 27

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 1011, av herr *Ekström* i Iggesund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m.

Denna motion bordlades.

§ 28

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

fru *Nettelbrandt*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående de s. k. sommarstängningarna inom sjukvården,

herr *Ståhl*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående överförande av vissa vårdfall från landstingens barnhem till ungdomsvårdsskolor,

herr *Vigelsbo*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående

ende arvodesanställning för pensionerade officerare i försvarsförvaltningen, och

herr *Magnusson* i Nennesholm, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående inrättande av ett centralt trafikinstitut.

§ 29

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.32.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 8 maj

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 30 nästlidne april.

§ 2

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtsfors

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Spångberg har frågat mig, om jag anser att servicen vid SJ bör kunna hållas efter generösare linjer än som varit vägledande för järnvägsstyrelsen enligt vissa normer för belysningen m. m. vid järnvägshållplatser. Vidare frågar herr Spångberg, om det kan förväntas att jag beaktar trafikanternas berättigade krav och medverkar till att persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtsfors bibehålles, att lämp-

liga tågtider utarbetas samt att belysning och uppvärmning sker efter generösare bestämmelser med hänsyn till årstider, mörker och köld.

Några centrala direktiv från järnvägsstyrelsens sida i fråga om trafikplatser belysning och uppvärmningsanordningar finns inte, utan det är varje distriktschefes sak att meddela erforderliga föreskrifter med hänsyn till bl. a. geografiska och klimatiska förhållanden. Jag har inte någon principiell invändning mot utformningen av föreskrifterna i det av herr Spångberg aktualiserade fallet. I sammanhanget vill jag erinra om att SJ på herr Spångbergs begäran redan i höstas beslutat återinföra belysning vid Rådane och Månserud hållplatser utefter linjen Arvika—Bengtsfors, trots att passagerarfrekvensen understiger vad som enligt föreskrifterna ansetts motiverat för att hålla belysning.

Såsom interpellanten själv påpekat är frågan om nedläggning av trafiken på

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtsfors

linjen Arvika—Bengtsfors anhängig-gjord hos Kungl. Maj:t. Beslutet i ären-det kommer att i vanlig ordning före-gås av en grundlig beredning i form av bl. a. överläggningar med länsstyrelsen, kommunerna och näringslivet. Något förhandsuttalande från min sida om utgången av ärendet kan av naturliga skäl inte komma i fråga.

Vad slutligen angår turlistefrågorna måste helt allmänt konstateras, att nödvändigheten att samordna tåglägenhe-terna inte endast i fråga om lokaltra-fiken utan också i fråga om fjärtrafi-ken ibland medför dröjsmål för de re-sande. Trafiken på sträckan Årjäng—Karlstad påverkas således av trafiken på linjerna Charlottenberg—Laxå och Göteborg—Stockholm. Emellertid finns det möjlighet för resenärerna från År-jäng att med tåg anlända till Arvika kl. 10.30 samt därefter fortsätta resan till Karlstad kl. 10.40, vilket innebär en väntetid på endast 10 minuter. Vidare kan man återvända till Årjäng från Karlstad med ett tåg som ankommer till Arvika kl. 17.44 och fortsätta till Årjäng kl. 18.18.

Vidare anförde:

Herr SPANGBERG (s):

Herr talman! Jag tackar kommunika-tionsministern för att jag har fått svar på interpellationen.

Vad beträffar nedläggningen av järn-vägen förstår jag den av statsrådet re-dovisade ståndpunkten. Han hänvisade till att det skall förekomma överlägg-ningar om denna sak med berörda par-ter såsom kommunerna och närings-livet inom det område där järnvägen går fram. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att dessa överläggning-ar skall leda till ett för befolkningen gynnsamt resultat.

Rent allmänt, alltså i fråga om upp-värmning, belysning och tågtider, skul-le jag ha önskat att svaret blivit mera positivt. Jag anser också att det hade

varit möjligt att lämna ett mera positivt svar; jag hade faktiskt väntat det med den kännedom jag har om kommunika-tionsministerns sociala intresse.

Det är här i mycket stor utsträck-ning fråga om sociala problem. Statsrå-det säger sig inte ha någon principiell invändning mot utformningen av före-skrifterna i det av mig aktualiserade fallet. Därmed måste närmast avses fö-reskrifterna angående belysning och uppvärmning. Emellertid innebär ett godkännande eller över huvud taget en anslutning på något sätt till dessa före-skrifter, sådana som distriktschefen ut-format dem, att man inte tar någon hänsyn till befolkningen i dessa byg-der.

Såsom jag nämnt i interpellationen har järnvägsstyrelsen anført bl. a.: »I detta liksom i andra motsvarande fall är det angeläget att på allt sätt söka minska kostnaderna för driften.» Jag vill fästa uppmärksamheten på orden »på allt sätt». Sedan fortsätter järn-vägsstyrelsen: »Följande riktlinjer har varit vägledande i denna fråga. Håll-plats förses inte med belysning, därest icke sådan är anordnad på väg eller gata till hållplatsen eller antalet påsti-gande i medeltal per dag vid något tåg under den mörka delen av dygnet upp-går till ca 10 st. Uppvärmning av till-slutet väntutrymme anordnas som regel endast i undantagsfall. Resefrekven-sen bör uppgå till minst 30 påstigande per dag.»

Skall det verkligen behövas 10 på-stigande resande per dag för att håll-platser skall hållas belysta under den mörka delen av dygnet? Är det rimligt att människor skall sitta och vänta i mörker? Det gäller här hållplatser där det inte finns någon belysning utanför eller på närbelägen väg. Skall verkligen t. ex. gamla människor behöva sitta och vänta i mörker och kyla under vinter-dagar?

Man har i skrivelse till järnvägs-styrelsen framhållit, att man särskilt

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtfors

tänker på skolbarnen när det blir långa väntetider på grund av att tågen är försenade. Dess bättre har det inte förekommit i så stor utsträckning under denna vinter, som har varit särskilt gynnsam för järnvägarna så till vida som det varit litet snö. Men det förekommer att tågen kan vara mycket försenade och att det då också är stark kyla.

Är det rimligt att det skall behöva vara 10 påstigande per dag för att man skall få begagna ljus? 10 påstigande innebär väl också 10 avstigande per dag, det finns ju de som reser till och från hållplatsen. Alltså får man räkna med 20 resande per dag. Det blir sammanlagt 600 resande per månad och 7 200 om året. Skall det behövas så många resande för att man skall få använda belysning? Är det rimliga föreskrifter?

Vad beträffar uppvärmning av väntorum under den kalla årstiden skall antalet resande vara avgörande. Kan man inte ta hänsyn till att det finns resande som verkligen inte tål att sitta i ett nedkyllt rum, när det kanske är 20 å 30 grader kallt ute? Det behövs under ett helt år bara ett enda sjukdomsfall, ett enda förkylningsfall, för att detta sjukdomsfall skall dra med sig högre kostnader än omkostnaderna för värme och belysning skulle uppgå till under flera år. Anser verkligen statsrådet att dessa föreskrifter är rimliga. Jag tror knappast det.

Statsrådet erinrar i svaret om att min begäran i höstas om att belysning skulle återinföras på stationerna ledde till att två stationer erhöll belysning, nämligen Rådane och Månserud, trots att passagerarfrekvensen inte uppgick till vad som föreskrivits. Ja, det var ju knappt passagerarantalet understeg den föreskrivna siffran, cirka tio stycken. Cirka tio betyder väl något över eller något under tio. Enligt uppgift som jag då fick från järnvägsstyrelsen uppgick antalet påstigande resande på dessa platser till nio per dag. Det låg

väl alltså ganska nära tio? Men à la bonne heure, jag skall notera med en viss tillfredsställelse att dessa platser återfick belysningen. Men det är inte tillräckligt med dessa två platser och det är därför jag har interPELLERAT. Ytterligare ett större antal hållplatser, där det tidigare funnits belysning och värme, har nu lagts i kyla och mörker.

Vi talar alla här i riksdagen med tillfredsställelse om de stora framgångar vi under de senaste åren har haft i vårt land på det sociala området, och vi brukar säga att alla måste få del av den standardhöjning som blir en följd av dessa framgångar. Ingen får bli efter. Vi vill hjälpa de grupper som inte fått del av den sociala standardhöjningen. Här har man i stället försämrat standarden för stora grupper av människor. Man kan föreställa sig dessa gamla män eller kvinnor eller dessa skolbarn sitta i detta mörka rum. Man har försämrat standarden för dem på ett sätt som jag skulle vilja beteckna som närmast upprörande.

Denna fråga är ett stort problem för befolkningen i de berörda trakterna. Jag förstår att ingen ledamot av järnvägsstyrelsen och ingen distriktschef behöver sitta och vänta på tåg på sådana stationer. Skulle vissa människor i vårt samhälle bli utsatta för dylik behandling skulle alla anse att det var upprörande. Nu gäller det människor som faktiskt varit med om att bygga denna järnväg.

Det är för övrigt ganska egendomligt att när järnvägen byggdes tog jag upp frågan om den — jag kommer inte ihåg om det var genom en motion eller en interpellation. Det rådde upprörande förhållanden även då. Kommunerna fick göra stora uppoffringar och arbetarnas situation var bedrövlig. De led under de då gällande nödhjälpsdirektiven. Järnvägen har alltså byggts under stora uppoffringar och med statens stöd, och man trodde att man byggde för framtiden. Man trodde att man skul-

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtstorsfors

le få glädje av denna järnväg. Befolkningen på dessa platser var naturligtvis också liksom befolkningen på andra platser med och byggde upp Sverige i övrigt. De framgångar vi har haft på det sociala området beror på gemensamma ansträngningar inte minst från deras sida, som utfört ett uppopfrande arbete under svåra förhållanden. Nu skall de fräntas järnvägen, och under tiden som man håller på och tar ifrån dem järnvägen skall de varken få ljus eller värme när de kommer till väntsalen.

Järnskogs kommun är åtminstone enligt vad man meddelat till järnvägsstyrelsen, beredd att i värsta fall själv betala kostnaderna för belysningen vid hållplatserna bara man får använda belysningsanordningarna. Man tycker att det är viktigt att de resande inte utestängs från tillgången till en bekvämlighet av detta slag. Anser kanske statsrådet att de bör utestängas därifrån?

När det gäller tågtiderna har jag i interpellationen erinrat om att tåget från Årjäng anländer till Arvika 11 minuter efter det att tåget till Stockholm avgått därifrån. Det är mycket angeläget med en sådan samordning, att de resande från Årjängsbanan har möjlighet att, såsom kommunikationsministern även säger i interpellationssvaret, fortsätta vidare i olika riktningar, exempelvis till Stockholm.

I interpellationen har jag särskilt nämnt Karlstad. De som bor i bygderna kring Årjängsbanan har i allmänhet flera ärenden till Karlstad än till Göteborg och Stockholm. Kommunikationsministern konstaterar i interpellationssvaret, att det går ett tåg från Arvika kl. 10.40 och att de resande därifrån till Karlstad kan vara tillbaka i Arvika kl. 17.44. Men studerar man tågtiderna litet närmare, skall man finna att uppehållet i Karlstad infaller mycket ogynnsamt för den som vill besöka affärer, läkare, myndigheter o. s. v. Under de fyra och en halv timmar som man får

vistas i Karlstad inträffar nämligen lunchrasten. Om de resande från Årjängsbanan kunde hinna med det tåg som går 11 minuter tidigare från Arvika, skulle de få ytterligare några timmar till sitt förfogande för uppehållet i Karlstad, vilket kan vara väl behövt när man från en rätt avlägsen bygd beger sig till residensstaden för att t. ex. besöka kommunala myndigheter och utträta en hel del angelägna ärenden.

Jag tycker att det finns all anledning för järnvägsstyrelsen att rätta till detta förhållande. Kommunikationsministern har väl inte när han lämnat uppgifterna i interpellationssvaret närmare studerat dessa detaljer, men jag tror att han också skulle kunna vara enig med mig om att det bör ske en rättelse.

Kommunikationsministern talar för övrigt i interpellationssvaret om att det skall ske en samordning i fråga om tågförbindelserna till Stockholm. Ja, det är just detta jag önskar. Men varför har man inte gjort något för att åstadkomma en sådan samordning utan låter tåget på Årjängsbanan komma till Arvika 11 minuter efter det att stockholmståget har avgått?

Hur ställer det sig för övrigt med förbindelserna när det gäller att på bästa sätt utnyttja ett kortare uppehåll i Stockholm. Om man studerar tågtidtabellen finner man att det finns ett tåg som går från Arvika kl. 10.40 och som anländer till Stockholm kl. 17.32, alltså 28 minuter innan alla butiker stängs och en halv timme efter det att departement och andra myndigheter slutat arbetet för dagen. Det är alltså inte möjligt att efter tågets ankomst till Stockholm anträffa några myndigheter eller knappast att göra några inköp i affärerna. Om man hunnit med tåget från Arvika kl. 8.24 till Stockholm, hade man anlänt dit tidigare på eftermiddagen och kunnat utträta en del ärenden.

Det är emellertid inte nog med att man kommer sent till Stockholm ena

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtstors-

dagen. Man måste resa från Stockholm redan kl. 11.25 nästa förmiddag för att kunna fortsätta med det sista tåget för dagen på Årjängsbanan. Det finns ett tåg, som går från Stockholm kl. 12.45 och som anländer till Karlstad kl. 18.45. Detta är naturligtvis en gynnsam förbindelse för Karlstadsborna, men de resande på Årjängsbanan kan inte begagna denna tåglägenhet vare sig från Stockholm eller från Karlstad.

Det verkar över huvud taget som om tågtiderna hade uppgjorts utan hänsyn till de människor det gäller — snarare för att göra det hela så utmanande besvärligt som möjligt för många resande — även om detta i vissa fall blir dyrare och därmed även mindre inkomstbringande för SJ.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Herr Spångbergs inlägg ger mig anledning säga ett par ord ytterligare. Jag vill då allra först framhålla, att jag i mitt interpellationssvar förklarade att jag principiellt inte har någon invändning mot de anvisningar som järnvägsstyrelsen gett ut och ger ut om vad som skall ske vid stationer, belägna vid underskottsbanor. Men å andra sidan får det inte uppfattas så, att jag i varje detalj godkänner vad som gjorts eller görs. Det är alltid sådana saker som man kan diskutera.

Jag ville i interpellationssvaret understrika att belysningen efter herr Spångbergs framställning har blivit ordnad, och jag tror att man kan uppfatta järnvägsstyrelsens brev till herr Spångberg — vad som står på sista sidan — så att man också kan ta upp en diskussion i fråga om uppvärmningen.

Men, herr Spångberg, vad är det för problem vi diskuterar nu? Det är inte ett problem som bara berör sträckan Arjäng—Karlstad utan det är ett problem som gäller nästan hälften av hela vårt järnvägsnät. Så stor del av vårt järnvägsnät är nämligen underskotts-

banor, och det är det som givit mig anledning att på riksdagens bord lägga fram en proposition med hemställan, att riksdagen skall anvisa 215 miljoner kronor för att vi skall kunna uppehålla en något så när tillfredsställande trafik på en del av dessa underskottsbanor.

Vad är det nu som gjort att vi kommit i denna situation? Jo, det är standardhöjningen, herr Spångberg, standardhöjningen som möjliggjort för så många människor att skaffa sig bil, och den omständigheten att så många människor nu har bil mot tidigare skall vi väl inte beklaga? Men detta har å andra sidan medfört att de kollektiva trafikmedlen — både statens järnvägar och våra bussar — har råkat ut för ett trafikbortfall som gör att de icke längre kan existera. Det är därför man får lov ta upp frågan, huruvida inte den spårbundna trafiken skall ersättas med en landsvägsburen. Jag tror, ärligt talat, herr Spångberg, att om vi kommer överens om att denna järnväg skall läggas ner och om vi efter en ordentlig vägupprustning sätter in landsvägsbussar, så skall vi kunna ge en mycket bättre trafikservice än den vi för närvarande ger de människor som bor ut efter denna sträcka.

Jag är lika angelägen som herr Spångberg om att de människor som bor i dessa bygder och motsvarande bygder skall ha en tillfredsställande trafikservice. De har rätt att begära det, och samhället måste därför ta på sig skyldigheten att också bestå dem med en sådan. Det är därför som vi nu — så länge vi driver en del av underskottsbanorna — anvisar dessa 215 miljoner kronor som ett slags kollektivbiljett åt bygden och dess folk för att människorna skall kunna företa de resor som de måste företa.

På samma sätt är det med de driftbidrag som vi lämnar till busstrafiken, den busstrafik som inte bär sig för att passagerarunderlaget är så lågt. Den

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtsfors

får sedan ett par år tillbaka driftbidrag över budgeten, och det har vi i år vidgat till att gälla även postbussar och järnvägsbussar. Vi får gå fram den vägen, och sedan gäller det för oss att se till på vad sätt vi i samband därmed kan ge en service som kan innebära en förbättring i förhållande till den nuvarande, som ibland är av det slaget att man kan ha behov av att säga att uttrycket service borde sättas inom citationstecken.

Men, herr Spångberg, om vi två skall lyckas i vår gemensamma strävan och önskan att ge människorna en hygglig standard även trafikmässigt, då måste vi se till att vi på många håll får ett kommunikationssystem som kan utnyttjas och ge den bättre servicen. Den landsvägsburna trafiken med bussar kommer att kunna göra det till en billigare kostnad än vad den spårburna gör. På så sätt skall vi också få förutsättningar att göra de förändringar till det bättre, som inte minst vi inom kommunikationsdepartementet är ute efter.

Jag förstår att herr Spångberg och andra i dessa bygder kommer att sakna sin järnväg. Det gör de överallt. Även om de inte utnyttjar den vill de gärna se att tåget går, ty det är de vana vid sedan barnsben. Vi måste emellertid se mera reellt på dessa frågor och utnyttja våra ekonomiska resurser till att skapa ett kommunikationssystem som fungerar. Först då blir det till nytta för bygdens folk.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för hans senaste anförande. Det var synd att han kom att hålla det första. Det går ju inte att stryka det ur protokollet, men jag skulle ha strukit min polemik, om vi kunnat göra upp saken på det sättet, ty det hela skulle få mera värde om både kommunikationsministerns och mitt anförande aldrig hade kommit till utan om kom-

munikationsministerns senaste anförande kommit in i stället. Då hade jag replikerat på ett helt annat sätt.

Naturligtvis har kommunikationsministern alldeles rätt när han säger att denna försämring till en del är ett resultat av utvecklingen. Försämringen beror emellertid inte på standardhöjningen utan på den tekniska utvecklingen. För de människor som här är berörda har det inte blivit någon standardhöjning utan i stället en försämring. Standardhöjningen för de övriga har medfört vissa omkastningar — människorna har köpt bilar och andra fort-skaffningsmedel — men för den så att säga kvarlämnade gruppen har det blivit sämre. Därför kan man inte tala om en allmän standardhöjning utan om en förbättring för ganska många och en samtidig standardförsämring för andra.

Jag är självfallet ense med kommunikationsministern när han säger att trafiken måste drivas så billigt som möjligt, samtidigt som vi försöker tillmötesgå alla rimliga krav. Men hur skall man förklara tidtabellen? Det ger väl ingen inkomsthöjning att tåget kommer in 11 minuter för sent till Arvika och att människorna i orten därför måste begagna bilar eller andra fort-skaffningsmedel för att komma i rätt tid! Det ger väl inte järnvägen några pengar. I stället förlorar den på att man driver en så nonchalant trafikpolitik i dessa bygder.

Det är också riktigt att man ger 215 miljoner kronor till kollektiva biljetter — men varför skulle man inte göra det? Man är väl tvungen att hjälpa i vissa fall. Det gör man ju på många andra områden, som sorterar under kommunikationsdepartementet och som ger underskott, t. ex. posten. Där hjälper vi ju kollektivt, så att de människor som bor avsides får sina brev hemburna eller avsända lika billigt som människorna på centralorter. Och sådan hjälp måste självfallet ges också

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtsfors

när det gäller samfärdseln på landsväg och järnväg och för kommunikationerna över huvud taget.

I de fall som jag här påtalat är kostnaderna för värme och ljus så små, att man riktigt skäms när man talar med människorna i bygden och hör vad som sparas in genom att de får sitta i mörker. På kommunalkontoret i ett av de berörda områdena har man undersökt vad det kostar — jag har anfört detta i min interpellation — och kommit fram till att man på tre stationer får en merkostnad för belysningen på kr. 43: 90 per station och år. Och ändå sägs det att man måste ha 7 000 av- eller påstigande passagerare per år för att kosta på dessa knappt 44 kronor. Uträknat blir kostnaderna för belysning mellan 10 och 15 öre per dag. Det har man alltså inte råd med.

Och vad får sparsamheten för konsekvenser? Jo, jag skall ta ett exempel från en anhalt — Krokebol. Först utstänges människorna från ljus och värme, och sedan monterar man efter en tid in en vedkamin. En gammal veteranpolitiker i trakten skriver till mig om detta och säger, att »installationen betyder fyra dagsverken, en kamin, rör, plattor och bräder m. m. Det blir en summa, som nog hade kunnat räcka att finansiera den elektriska uppvärmningen i flera år. Det har ändå gått rätt skapligt i vinter», säger han, »ty det har varit en så fin vinter. När det är snöstorm, kan tågen många gånger vara försenade i timmar. Det är ej trevligt att sitta i en kall lokal och vänta på tåget. Men, hör och häpna, uppvärmningen med kaminen var ej avsedd för de resande utan för de banarbetare som ibland är här. Vi har tänkt», fortsätter han, »att till nästa år ingå till SJ med en begäran om att man drar på ljus och värme. Har ej SJ råd, skall vi försöka betala själva.»

Så långt brevet.

Nu vill jag ställa följande fråga: Vill kommunikationsministern tillmötesgå

dessa människors begäran om värme och ljus — i värsta fall betalar de själva kostnaderna — och därmed ge dem vad människor på andra håll i landet betraktar som självklara och nödvändiga ting?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Det tjänar ingenting till att här stå och diskutera detaljer, ty sådana exempel som herr Spångberg tog från sin bygd kan naturligtvis också andra plocka fram. Men skulle vi över huvud taget ingenting göra för att driva ned SJ:s kostnader, skulle servicen över hela landet bli praktiskt taget obefintlig.

Herr Spångberg frågar mig, om jag tycker att passagerarna skall ha värme eller inte. Järnvägsstyrelsen har ju tillmötesgått herr Spångbergs framställning i fråga om belysningen och aviserat att den också är beredd att ta upp en diskussion i värmefrågan. Departementet får akta sig att lägga sig i detaljer. En minister får — det borde en ledamot av konstitutionsutskottet ha klart för sig — inte lägga sig i de detaljer som ämbetsverket och dess ansvariga styrelse har i uppgift att ombesörja.

De frågor som herr Spångberg tagit upp har jag försökt föra in i det större sammanhanget: SJ:s drift och verksamhet över huvud taget. Jag vill gärna upprepa att vi inte kommer till rätta med dessa problem, om vi envisas med att ha driften i gång vid vissa bandelar där trafikunderlaget försämras med varje månad som går. Där får vi gå över till landsvägsburen trafik — eventuellt efter ett vägbygge, om ett sådant är nödvändigt för att busstrafiken skall löpa så friktionsfritt som det över huvud taget är möjligt.

Herr **SPÅNGBERG** (s):

Herr talman! Bara beträffande två

Svar på interpellation ang. persontrafiken på järnvägslinjen Arvika—Bengtstors hållplatser har järnvägsstyrelsen tillmötesgått min framställning. Det är ännu flera platser som inte har fått vare sig ljus eller värme, och det är dem jag har interPELLERAT om. De platser som fått belysning fick den redan i höstas, då jag gjorde en framställning direkt till järnvägsstyrelsen.

Landsvägstrafiken är också en stor fråga i dessa trakter — den är ju ännu inte ordnad tillfredsställande på något sätt. Jag skulle gärna vilja tolka kommunikationsministerns uttalande så, att man i varje fall inte kommer att lägga ned denna järnväg förrän landsvägstrafiken är ordnad för passagerarna. Men det faller utanför vad vi nu diskuterar, nämligen tågtiderna, belysningen och värmen. Varför skall man försämlra under den här tiden? Så länge man driver järnvägen borde man väl kunna hålla en service som kan anses människovärdig och inte som för närvarande hälsofarlig och riskfylld, särskilt som denna service kostar så obetydligt — 15 öre om dagen för en station. Med ett tiotal resande fram och åter skulle det bli en ettöring eller högst en tvåöring per biljett. Passagerarna säger ju att de är villiga att betala kostnaden själva. Därmed har de inte sagt att de *önskar* betala den, men de önskar att under alla förhållanden få värme och ljus, som av andra människor anses vara någonting nödvändigt och inte någon lyx. Vi har väl inte så ont om elektrisk kraft och social känsla, att vi inte kan klara detta. Det är den frågan jag har fört fram och som nu diskuteras.

Jag konstaterar med tillfredsställelse, att kommunikationsministern i de senaste anförandena här har gjort mycket positiva uttalanden som borde väcka vederbörande i både järnvägsstyrelsen och distriktsförvaltningen. Jag vore mycket tacksam om kommunikationsministern med dessa synpunkter försökte tala höga styrelsen till rätta, ty det är dock kommunikationsministern — det var jag som medlem av konsti-

tutionsutskottet — som har det politiska ansvaret på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 152, angående statstjänstemännens löner under åren 1964 och 1965 m. m.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från delegerade för riksdagens verk rörande ändrad tjänste- och löneställning för byrådirektörerna vid riksdagens revisorers kansli.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 1011.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Jönsson* i Ingemarsgården, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående tryggnad av den enskildes rättsställning vid handläggningen av vissa domstolsärenden,

herr *Persson* i Heden, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående omreglering av vissa äldre livräntor, och

herr *Hedlund*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående de disciplinära förhållandena i skolan.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Interpellation ang. löne- och tjänstgöringsförhållandena för kaptenerna inom försvaret

Ordet lämnades på begäran till

Herr EDLUND (h), som yttrade:

Herr talman! Under de senaste tio åren har löne- och tjänstgöringsförhållandena för flertalet befattningshavare inom försvaret — liksom statsförvaltningen i övrigt — så till vida förbättrats, att förutom generella löneökningar skett lönegradsuppflyttningar. Vidare har genomförts förkortning av arbetstiden och införande av övertidsgottgörelse för vissa befattningshavare.

Ett markant undantag utgör dock kaptenerna, som varken fått lönegradsuppflyttning eller kommit i åtnjutande av övertidsgottgörelse. I stället inträffar nu ofta att lägre befattningshavare under vissa perioder kan få väsentligt högre månadsinkomst än sina egna kompanichefer, vilka dock förutom det större ansvaret även kan ha längre tjänstgöringstid. Detta har av kaptenerna betraktats som upprörande orättvisa, som man dock hoppades skulle undanröjas vid årets avtalsrörelse. Så blev dock ej fallet utan i stället accentuerades orättvisorna genom att gränsen för rätt till övertidsgottgörelsen föreslogs höjd till 19 lönegraden, d. v. s. upp till och med 21 och 22 löneklasserna, vilket motsvarar de båda lägsta kaptenslöneklasserna.

Inom kaptensskåren har resultatet av de senaste årens avtalsrörelser mottagits med stark förstämning, och man anser sitt arbete nedvärderat. Detta i sin tur har menligt inverkat på trivsel och arbetsglädje, och resultatet har bl. a. blivit ökad förtidsavgång med ytterligare skärpning av arbetsbelastningen på kvarvarande befattningshavare. Om icke ändring inträffar, synes allvarlig risk föreligga för ytterligare spridning av missnöjet och därmed försämring av andan till skada för krigsdugligheten.

Med anledning av ovanstående anhål-

ler jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att undanröja föreliggande orättvisor och missnöjesanledningar inom kaptensskåren?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets memorial nr 12, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av väckt motion angående bostadsrätthavares ställning i skatterettsligt hänseende,

nr 38, i anledning av väckta motioner om avdrag vid inkomsttaxering för kostnader för reparation och underhåll av byggnad o. d., och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 42, i anledning av väckta motioner om ökat stöd åt handikappade; samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner om en näringsgeografisk utredning angående kanalförbindelserna i Sverige,

nr 30, i anledning av väckta motioner om tillvaratagande av husmödrars sakkunskap beträffande miljöfrågor m. m.,

nr 31, i anledning av väckt motion om ökad utbildning för första hjälp vid trafikolyckor,

nr 32, i anledning av väckta motioner

om åtgärder för att trygga sysselsättningen för de mellansvenska gruvarbetarna, och

nr 33, i anledning av väckta motioner om utredning angående filmcensuren.

§ 9

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad av kaserneetablissemang m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregementet;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppsättande av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst m. m.;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1964/65 m. m.;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till vissa ombyggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stämpelskatteförordning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet; och

nr 181, i anledning av väckt motion om pension till förre vaktmästaren vid de svenska institutionerna i Lützen, förvaltaren Hans Svensson; samt

från bevillningsutskottet:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 440), m. m.;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.; och

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stämpelskatteförordning, m. m., såvitt proposi-

tionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 183, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bidragsförskott, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskottet, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1964/65 m. m.,

nr 157, angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m.,

nr 158, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 11:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, samt

nr 159, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242).

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 1012, av herr *Stiernstedt m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m., och

nr 1013, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Dahlgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 155, angående höjning av vissa postavgifter.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Börjesson* i Falköping, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående möjligheterna att i Finland avlyssna svenska radioprogram,

herr *Jönsson* i Ingemarsgården, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående sov-
vagnsförbindelse på järnvägssträckan Östersund—Storuman, och

fru *Kristensson*, till statsrådet fru Lindström angående familjebere-
dningens intervjuundersökning.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.48.

In fidem
Sune K. Johansson